ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

พระเดชา จิรเตโช (จิระอนุกูลชัย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

พระเดชา จิรเตโช (จิระอนุกูลชัย)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

AN ANALYTICAL STUDY OF ETHICS IN METTA SUTTA

PHRADECHA JIRATECHO (JIRAANUKULCHAI)

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE MASTER DEGREE OF ARTS

DEPARTMENT OF BUDDHISM AND PHILOSOPHY

GRADUATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2024

หัวข้อวิทยานิพนธ์	:	**ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระเดชา จิรเตโช (จิระอนุกูลชัย)**
ชื่อปริญญา	:	**ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช	:	**2567**
อาจารย์ที่ปรึกษา	:	**รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

ประธานกรรมการ .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษา) .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

กรรมการ .....
(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ)

กรรมการ .....
(ดร.กฤตสุชิน พลเสน)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thesis Topic	:	An Analytical Study of Ethics in Metta Sutta
Student's Name	:	Phradecha Jiratecho (Jiraanukulchai)
Degree Sought	:	Master of Arts
Program	:	Buddhism and Philosophy
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Assoc.Prof.Dr.Boonruam Khammuangsaen

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Master of Arts (Buddhism and Philosophy)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Thesis Committee :

Chairman .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Member (Advisor) .....
(Assoc.Prof.Dr.Boonruam Khammuangsaen)

Member .....
(Phramaha Maghavin Purisuttamo, Asst.Prof.Dr.)

Member .....
(Asst.Prof.Dr.Somboon Watana)

Member .....
(Dr.Kitsuchin Ponsen)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : **ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร**

ชื่อนักศึกษา : **พระเดชา จิรเตโช (จิระอนุกูลชัย)**

ชื่อปริญญา : **ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**

สาขาวิชา : **พุทธศาสนาและปรัชญา**

ปีพุทธศักราช : **2567**

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน**

วิทยานิพนธ์เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1. เพื่อศึกษาจริยศาสตร์ 2. เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก (Review Literature) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วนำเสนอในเชิงพรรณนา

ผลของการวิจัยพบว่า :

จริยศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา เป็นหลักการทางด้านทฤษฎี ที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ตัดสินความถูก ความผิด ควรหรือไม่ควร ด้วยการแสวงหาคุณค่าของชีวิตว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตของมนุษย์

หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร เป็นหลักการทางด้านทฤษฎีและทางด้านการปฏิบัติ เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุจำนวน 500 รูป เพื่อนำไปสวดแผ่เมตตาให้กับรุกขเทวดา แล้วเจริญเมตตาสมถกัมมัฏฐานด้วยความเพียร โดยใช้หลักธรรมมรรคมีองค์แปด ที่ย่นย่อมาเป็น ศีล สมาธิ และปัญญา ทำให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

วิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร แบ่งได้สามประการคือ ด้านความดีงาม ด้วยการประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ด้านคุณธรรม เป็นการสั่งสมคุณงามความดี มั่นคงในพระรัตนตรัย และด้านคุณค่า ก่อให้เกิดความสุขสงบร่วมเย็นทั้งต่อตนเองและผู้อื่นตลอดถึงสัตว์ทั้งหลายในภพภูมิต่างๆ

คำสำคัญ : จริยศาสตร์, กรณียเมตตสูตร,

ABSTRACT

Thesis Topic : **An Analytical study of Ethics in Metta Sutta.**
Student's Name : **PhraDecha Jiratecho (Jiraanukulchai)**
Degree Sought : **Master of Arts**
Program : **Buddhism and Philosophy**
Anno Domini : **2024**
Advisor : **Assoc. Prof. Dr.Boonroum Kammungsean**

The thesis entitled " An Analytical Study of Ethics in Metta Sutta" consisted of the following objectives: 1) to study ethics 2) to study Metta Sutta and 3) to analyze the ethics appearing in Metta Sutta. This was qualitative research by mainly analyzing data from documents and related research (Review Literature). The obtained data was analyzed and presented descriptively.

The results were found that :

Ethics is a branch of philosophy, it is a theoretical principle which concerned human conduct and related to criteria for judging rightness, wrongness, should, or should not by seeking the value of life and what is the best for human life.

Metta Sutta are theoretical principle and practice. It is a sutta that the Lord Buddha gave to 500 monks for praying and spreading kindness to the forest gods, developing the kindness and Samathakammaṭṭhāna with diligence by using Magga and abbreviated to Sīla, Samādhi and Paññā, finally, succeeding in becoming an Arahanta.

The value of ethics in Metta Sutta can be divided two things were Pabbajita and Gahaṭṭha. And it was divided three levels were beginner level, middle level and advanced level.

The benefits of ethics in Metta Sutta can be divided two things were Pabbajita and Gahaṭṭha. And it was divided three levels were individual level, family level and social level.

Keywords : ethics, Metta Sutta

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยได้ เนื่องจากผู้วิจัยได้รับความกรุณาให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากบุคคลากรหลายฝ่ายหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดหลักสูตรด้านพุทธศาสนาและปรัชญาระดับมหาบัณฑิต ขอกราบขอบพระคุณอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย ผู้บริหารและคณาจารย์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกท่าน ที่ได้เมตตาอบรมสั่งสอนให้ความรู้ในการศึกษาระดับมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา และขอขอบพระคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้ให้แนวคิดและคำแนะนำเพิ่มเติม ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณ รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน อย่างสูงที่เมตตารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา อีกทั้งยังกรุณาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาในการทำวิจัยครั้งนี้ และขอกราบขอบพระคุณพระครูประโชติธรรมารักษ์ เจ้าอาวาสวัดกันตทาราม และโยมพี่สาว ตลอดถึงญาติโยมทุกท่าน ที่ช่วยสนับสนุนทุนการศึกษา และเพื่อนนักศึกษาทุกรูปและคน คอยให้กำลังใจเสมอมาจวบจนจบการศึกษา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยทุกรูปและคน ที่ได้บริการให้ยืมหนังสือ เอกสาร ตำราประกอบการวิจัยด้วยไมตรีจิต ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ช่วยอำนวยความสะดวก

คุณประโยชน์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอถวายเป็นพุทธบูชา คุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา ครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนญาติพี่น้องและกัลยาณมิตร ผู้มีพระคุณทุกท่านที่ช่วยเหลือในทุกด้านจนกระทั่งประสบความสำเร็จในทุกวันนี้ ขอให้ท่านทั้งหลายจงประสบแต่ความสุขความเจริญปราศจากภัยพิบัติต่าง ๆ ด้วยเทอญ.

พระเดชา จิรเตโช (จิระอนุกูลชัย)

สารบัญคำย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2527 เรียงตามคัมภีร์และมีคำย่อและคำเต็มของคำศัพท์เรียงตามลำดับ ดังนี้

คำย่อ		คำเต็ม	
พระวินัยปิฎก			
วิ.มหา.	=	วินัยปิฎก	ภิกฺขุวิภังค์
วิ.ภิกขุนี.	=	วินัยปิกฎ	ภิกฺขุนีวิภงฺค
วิ.ป.	=	วินัยปิฎก	ปริวารวคฺค
พระสุตตันตปิฎก			
ที.ปา.	=	ทีฆนิกาย	ปาฏิกวรรค
สำ.ม.	=	สังยุตตนิกาย	มหาวารวรรค
องฺ.เอกาทสก.	=	อังคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิปาต
องฺ. จตุกฺก.	=	อังคุตตรนิกาย	จตฺกกนิปาต
ขุ.ขุ.	=	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ
ขุ.ชา.	=	ขุททกนิกาย	ชาดก
พระอภิธรรมปิฎก			
อภิ.วิ.	=	อภิธัมมปิฎก	วิภังค์
อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก			
ขุ.ขุ.อ.	=	ขุทฺทกนิกาย	ปรมตฺถโชติกา ขุทฺทกปาฐฏฺฐกถา

วิธีอ่าน

1. พระไตรปิฎก อ้าง เล่ม/ข้อ/หน้า เช่น องฺ.จตุกฺก. 21/6/10. หมายถึง สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต เล่ม 21 ข้อ 6 หน้า 10

สารบัญ

เรื่อง **หน้า**

บทคัดย่อภาษาไทย.....จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....ช
สารบัญคำย่อ.....ซ
สารบัญ.....ฌ
สารบัญภาพ.....ฎ

บทที่ 1 บทนำ 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1
1.2 คำถามการวิจัย 3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย 3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย 3
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย 4
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 4
1.8 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย 18
1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย 19
บทที่ 2 หลักจริยศาสตร์ 20
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์ 20
2.2 ขอบเขตของจริยศาสตร์ 24
2.3 วิธีการของจริยศาสตร์ 28
2.4 จริยศาสตร์ของนักปรัชญาลัทธิต่างๆ 32
2.5 สรุป 56
บทที่ 3 หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร 57
3.1 ความเป็นมาของกรณียเมตตสูตร 57
3.2 ความสำคัญของจริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตร 59
3.3 เหตุสำคัญที่ได้รับยกย่องเป็นพระปริตรในพระไตรปิฎก 65

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง **หน้า**

3.4 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ในกรณีเมตตสูตร 73
3.5 สรุป 75
บทที่ 4 วิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร 77
4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณีเมตตสูตร 79
4.2 วิเคราะห์คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร 79
4.3 วิเคราะห์ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร 81
4.4 สรุปวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร 84
บทที่ 5 สรุปผล และข้อเสนอแนะ 86
5.1 สรุปผล 86
5.2 ข้อเสนอแนะ 88
บรรณานุกรม 89
ประวัติผู้วิจัย 93

สารบัญภาพ

ภาพที่ **หน้า**

1.1 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....19

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความสงสัยเกิดขึ้นมากมายในจิตใจของมนุษย์ทุกผู้ทุกนาม ต่างเภท ต่างวัย ต่างเหตุ ต่างผล ต่างปัจจัย หัวข้อความสงสัยที่ตรงกันนั้นคือ จริยศาสตร์คืออะไร และ พุทธจริยศาสตร์คือความเกี่ยวคล้องคืออะไร จะว่าด้วยการหลักแห่งความประพฤติ พูดถึงความดี ความชั่ว การตัดสินความดีความชั่ว การแสวงหาความดีสูงสุดเป็นต้น ควรเข้าใจความหมายของการกระทำด้านศีลธรรมของมนุษย์ในบริบทของบุคคลหรือในความสัมพันธ์กับบุคคลซึ่งช่วยให้เราสามารถเข้าใจถึงความหมายของการกระทำด้านศีลธรรมซึ่งเป็นการกระทำที่มีความรับผิดชอบของมนุษย์การกระทำเป็นการเผยแสดงธรรมชาติของมนุษย์หรือการกระทำเป็นปรากฏการณ์ภายนอกของมนุษย์ที่บุคคลเผยแสดงตนเองออกในความหลายหลากของการกระทำของตนทั้งในสถานที่และกาลเวลาในความหมายที่ว่า “บุคคลเป็นคนอย่างไร การกระทำของเขาก็เป็นเช่นนั้น” เช่น บุคคลที่เป็นคนดีก็ควรที่จะกระทำแต่สิ่งที่ถูกต้อง และในทางกลับกันบุคคลที่เป็นคนเลวก็น่าจะกระทำสิ่งที่ผิดเป็นต้น[1] สภาพปัญหาและความสำคัญของพุทธจริยศาสตร์หรือจริยธรรมนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารไม่ว่าจะเป็นเจ้าอาวาสหรือเป็นบริหารในหน่วยงานใดๆ ก็ตามควรจะพิจารณาแยกแยะให้ถ่องแท้เสียก่อนว่าจะลงมือแก้ปัญหาหรือตัดสินปัญหาทางจริยธรรมโดยใช้หลักการหรือทฤษฎีใด ๆ เพราะปัญหาจริยธรรมเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนและสลับซับซ้อน ผู้บริหารจะต้องพิจารณาและตระหนักรู้ให้แน่ชัดว่า ควรจะใช้หลักทฤษฎีอะไรมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา หากผู้บริหารเข้าใจหลักและทฤษฎีจริยธรรมอย่างถ่องแท้แล้วก็สามารถจะหยิบยกหลักและทฤษฎีเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างง่ายดาย และบังเกิดผลที่ดีแก่สังคมคือประเทศชาติและสังคมโลกต่อไป[2] แนวคิดทฤษฎีทางจริยศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์นั้นจึงจะเปรียบได้กับเข็มทิศที่นำทางให้ผู้ปฏิบัติตามได้มีหลักยึดที่ถูกต้องในทางดำเนินไปสู่จุดหมายที่ถูกต้องสมบูรณ์ เป็นสิ่งที่จำเป็นกับทุกคนในสังคมเพราะว่าทุกคนนั้นไม่ได้อยู่ตามลำพังแต่เพียงผู้เดียวต้องมีการติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลา ดั้งนั้น การที่อยู่ร่วมกันในสังคมในหมู่คนจำนวนมากต้องมีกฎมีระเบียบในการปฏิบัติเพื่อความสงบสุขแก่ตนเองและผู้อื่น และถ้าทุกคนในสังคมได้นำหลักจริยศาสตร์มาใช้แล้ว ผู้วิจัยเชื่อได้ว่าชีวิตของบุคคลนั้นจะมีแต่ความร่มเย็นเป็นสุขมีความเจริญงอกงามในชีวิตและสังคมก็จะมีคนที่ดีมีศีลธรรม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสงบสุขอย่างแน่นอนแต่แล้วประเทศไทยเป็น

---

[1]เชิดชัย เลิศจิตรเลขา. *จริยศาสตร์เพื่อชีวิต.* กรุงเทพฯ : วิทยาลัยเซนต์หลุยส์, 2545 หน้า 1

[2]จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. *จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา.*กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2548 หน้า 6

ประเทศที่มีผู้คนส่วนมากนับถือพระพุทธศาสนา แต่ความศรัทธาของชาวพุทธก็เริ่มเสื่อมลงในรอบศตวรรษที่ผ่านมาจนมีผู้คนต่างวิพากษ์วิจารณ์ และมองว่าพระพุทธศาสนา มีไว้สำหรับการทำบุญเพื่อมุ่งสวรรค์และหนีจากนรกเท่านั้นเอง ในขณะเดียวกันข้อวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์บางรูปอยู่ในภาวะถดถอยจากพระวินัย เช่น การทำธุรกิจเชิงพานิชย์ ประกอบพิธีกรรมภูตผีเข้าทรงเจ้า ประกอบพิธีกรรมเช่นเวทย์มนต์คาถาหาเลี้ยงชีพโดยอาศัยความเชื่อทางด้านไสยศาสตร์ ยิ่งไปกว่านั้นยังมีข่าวฉาวโฉ่เกี่ยวกับพระยุ่งกับสีกา เมาสุรา เป็นต้น ยิ่งทำให้ความศรัทธาของชาวพุทธเริ่มสั่นคลอน และรู้สึกหมดหวังมากยิ่งขึ้น เมื่อคณะสงฆ์ต่างไม่ใยดีต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างขององค์กรภายใต้ระบบศักดินา ที่มุ่งเน้นใช้ชีวิตภายใต้สมณวิสัยเพื่อยศศักดิ์เล่นพรรคเล่นพวกและดำเนินงานโดยปราศจากความโปร่งใสและความยุติธรรมสิ่งเหล่านี้คือสาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหาที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมศรัทธา พระสงฆ์จึงควรหันมาทบทวนบทบาทของตนเองให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือหลักการแบบแผ่นนั้น ๆ จะกล่าวคือ พระสงฆ์เหล่านั้นเป็นผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งเดียวกับพระศาสนา ไม่ปฏิบัติเป็นปฏิปักษ์ขัดต่อคำสอนของพระศาสดา ดำรงตนภายใต้สมณวิสัยเป็นพุทธศาสนทายาทศึกษา ปฏิบัติเผยแผ่และปกป้องพระพุทธศาสนาให้ดำรงสืบต่อไป ซึ่งภารกิจสำคัญอย่างหนึ่งของพระสงฆ์คือการหันมาทบทวนบทบาทของการดำรงชีพของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาล โดยพิจารณาถึงคุณสมบัติของพระสงฆ์ ซึ่งผู้วิจัยมองว่า หลักกรณียเมตตสูตรนั้นน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดที่จะชี้ให้เห็นว่าคุณสมบัติและการประพฤติการปฏิบัติของพระสงฆ์ควรมีทิศทางหรือหลักจริยวัตรเป็นอย่างไร หลักกรณียเมตตสูตร[3] จัดเป็นพระสูตรที่ว่าด้วย คุณสมบัติของผู้ควรบรรลุสันตบทหรือ นิพพาน[4] และว่าด้วยการแผ่เมตตาไปยังสรรพสัตว์ พระสูตรนี้จัดเป็นพุทธโยบายที่พระพุทธเจ้าทรงมอบให้แก่พระภิกษุโดยทรงแนะนำให้ พระภิกษุเจริญเมตตาจิตไปในหมู่มวลสรรพสัตว์ตลอดจนเทพ เทวา ภูตผีปีศาจทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่จำกัดว่าสัตว์นั้นหรือเขาผู้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเราหรือไม่ก็ตาม ก่อนจะเข้าสู่เรื่องราวให้ตั้งจิตเจริญเมตตาพร้อมกับสาธยายพระสูตรนี้ นอกจากเทวดาจะไม่แสดงสิ่งที่น่ากลัวหลอกหลอนแล้ว ยังจะมีใจอนุเคราะห์ภิกษุสงฆ์อย่างมีไมตรีจิตอีกด้วย

ดังนั้นจากประเด็นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของสาระสำคัญของจริยศาสตร์ที่เหมือนกันกับพุทธจริยศาสตร์หรือไม่ในกรณียเมตตสูตรนั้น เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรและคุณค่าของหลักธรรมทั้งในด้านจิตใจ และทางด้านสังคม เพื่อให้ได้ประโยชน์และเพื่อความสอดคล้องกับพุทธประสงค์อันดีงามเพื่อขจัดความขัดแย้งกันและกันเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาและสานต่อประเพณีอันดีงามให้คงอยู่กับคู่สังคมไทยต่อไป

---

[3]ขุ.ขุ. 25/16/784.

[4]ขุ.ขุ.อ. 1/339.

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1. หลักจริยศาสตร์ เป็นอย่างไร

1.2.2. จริยศาสตร์ที่ปรากกฎในกรณียเมตตสูตรกล่าวไว้ เป็นอย่างไร

1.2.3. หลักจริยศาสตร์ที่ปรากกฎในกรณียสูตร เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1. เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์

1.3.2. เพื่อศึกษาหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

1.3.3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าในเรื่องหลักวิเคราะห์เกี่ยวกับจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร โดยมีประเด็นที่จะทำการศึกษาดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

กันการศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร มีเนื้อหาสาระประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1.4.1.1. จริยศาสตร์ ประเด็นที่จะศึกษานั้นมีอยู่ 2 ประการ คือ ลักษณะแห่งความประพฤติ และ ลักษณะเชิงคุณค่าทางจริยศาสตร์

1.4.1.2. กรณียเมตตาสูตร ศึกษาความเป็นมา และเนื้อหาสาระสำคัญ

1.4.2 ขอบเขตด้านเอกสาร

การศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร ใช้เอกสารประกอบการทำวิจัย ดังนี้

1.4.2.1. เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2527

1.4.2.2. เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวของกับการวิจัย

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้เน้นการค้นคว้าวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1.5.1. ได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primly sources) คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถา

1.5.2. รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (secondary sources) คือ หนังสือ งานวิจัย เอกสาร บทความ งานเขียนอื่น ๆ และค้นหาข้อมูลทางอินเตอร์เน็ตที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยเป็นหลัก

1.5.3. หลังจากการรวบรวมและศึกษาค้นคว้ามาจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นได้นำมาเพื่อทำการวิเคราะห์ความหมาย สรุปข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า นำมาประกอบการสรุป และอภิปรายผล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1.6.1. ทำให้ทราบหลักจริยศาสตร์

1.6.2. ทำให้ทราบหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

1.6.3. ทำให้ทราบการวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

1.6.4. ทำให้สามารถนำผลของการวิจัยมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาและค้นคว้าต่อไป

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องตามที่ปรากฏในเอกสารและงานวิจัย และพระไตรปิฎก ด้วย ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นบรรทัดฐานต่อการวิจัย ซึ่งในที่ผู้วิจัยจะนำมากล่าวโดยสังเขป ดังต่อไปนี้

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวว่า ชีวิตนั้นเป็นอันเดียวกับ การศึกษา เพราะชีวิตคือการเป็นอยู่ และการที่ชีวิตเป็นอยู่ดำเนินไป ก็คือ การที่ต้องเคลื่อนไหวพบประสบการณ์ใหม่ ๆ และเจอสถานการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งจะต้องรู้จัก ต้องเข้าใจ ต้องคิด ต้องปฏิบัติ หรือจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหาทางแก้ไขปัญหาให้ผ่านรอดหรือลุล่วงไป ทำให้ต้องมีการเรียนรู้ มีการพิจารณาแก้ปัญหาตลอดเวลา ทั้งหมดนี้พูดสั้น ๆ ก็คือสิกขา หรือการศึกษา

ดังนั้น เมื่อยังมีชีวิตอยู่ ถ้าจะเป็นอยู่ได้หรือจะเป็นอยู่ให้ดี ก็ต้องสิกขาหรือศึกษาตลอดเวลา พุดได้ว่า ชีวิตคือการศึกษา หรือ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีการศึกษา มีการเรือนรู้ หรือมีการฝึกฝนพัฒนาไปด้วย การดำเนินชีวิตที่ดี จะเป็นชีวิตแห่งสิกขาไปในตัวชีวิตขาดการศึกษาไม่ได้ถ้าขาดการศึกษาก็ไม่เป็นชีวิตที่ดี ที่จะอยู่ได้อย่างดี หรือแม้แต่จะอยู่ให้รอดไปได้ นี้เป็นการประสานเป็นอันเดียวกันระหว่าง การศึกษาพัฒนามนุษย์หรือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาคน ที่เรียกว่าสิกขา กับ การดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์ที่เรียกว่ามรรค คือการดำเนินชีวิตชนิดที่มีการศึกษาพัฒนาชีวิตไปด้วยในตัว จึงจะเป็นชีวิตที่ดี

ชีวิตนี้เหมือนกับเดินทางก้าวไป ๆ และในการเดินทางนั้นก็พบอะไรใหม่ ๆ อยู่เรื่อย จึงเรียกว่า “มรรค” หรือ “ปฏิปทา” แปลว่า ทางดำเนินชีวิต หรือเรียกว่า “จริย/จริยะ” แปลว่า การดำเนินชีวิต

มรรค หรือ ปฏิปทา จะเป็นทางดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตที่ดี จริยะจะเป็นการดำเนินชีวิตที่ดีก็ต้องมีสิกขา คือ การศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลา ดังกล่าวแล้ว

มรรคที่ถูกต้อง เรียกว่า“อริยมรรค”(มรรคาอันประเสริฐ หรือทางดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ) ก็เป็นจริยะที่ดี เรียกว่า “พรหมจริยะ” (จริยะอย่างประเสริฐหรือการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ)[5]

วศิน อินทสระ กล่าวว่า ชีวิตในสังคมมนุษย์ควรจะมีระเบียบตามสมควร เพื่อให้ชีวิตของเรามีระเบียบ เราควรยอมรับระเบียบกฎเกณฑ์บางอย่างของสังคมที่เห็นด้วยปัญญาแล้วว่ามีประโยชน์เป็นไปเพื่อความดีความสุข และยอมรับความจริงบางอย่างในสังคม เช่น สังคมได้เปลี่ยนไปแล้วอย่างไรเราต้องเข้าใจบางสิ่งบางอย่างหรือปรับตัวปรับใจให้ถูกต้อง ไม่ตะแบงแข็งขัน หรือเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างดื้อรั้นถือดีไม่ฟังเสียงใด และเข้าไปขวางหรือฝืนอย่างแข็งที่อไม่ยืดหยุ่นตามกรณีอันควรซึ่งจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนและขัดแย้งโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้เราจะต้องมีหลักในการดำเนินชีวิตรวมทั้งข้อปฏิบัติที่จะทำให้เราเจริญขึ้นมีความก้าวหน้าในชีวิตตามสมควร ทั้งนี้ต้องหมายความว่าก้าวหน้าไปในทางที่ดีงาม ทางที่เป็นบุญกุศลทางที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและชุมชน จริยศาสตร์ จะช่วยเราได้มากในเรื่องนี้เพราะจริยศาสตร์จะชี้ทางแห่งอุดมคติให้สมกับคำ Ethics (จริยศาสตร์) ซึ่งเป็นวิถีชีวิต (The way of life) จริยศาสตร์บอกให้เรารู้คุณค่าอันแท้จริงของชีวิต พยายามตอบคำถามที่ว่าอะไรคือคุณค่าที่เราควรแสวงหาโดยไม่เสียเวลาเปล่า เนื่องจากจริยศาสตร์ศึกษาถึงคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์พยายามเร้าให้คนมีความรู้สึกอันดี ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิต และช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์พยายามแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดมีคุณค่าที่สุดในชีวิตของตน จริยศาสตร์จึงเป็นประโยชน์แก่ชีวิตโดยตรงเป็นศาสตร์แห่งคุณค่าอันควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง[6]

นวม สงวนทรัพย์ กล่าวว่า การอุบัติขึ้นของพระพุทธศาสนา เป็นการอุบัติขึ้นจากการสั่งสมอบรมบารมีธรรม ใช้ความเพียรค้นคว้าหาสัจธรรม จนสิทธัตถกุมาร พระมหาบุรุษได้ตรัสรู้เป็น “พระอรหันต์” “สัมมาสัมพุทธะ” พระพุทธศาสนาจึงเป็น “ศาสนาของมนุษย์ โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์” **นายคริสต์มาส ฮัมเฟร่ยส์** กล่าวอธิบายเรื่องนี้ไว้ชัดเจนยิ่ง “พุทธปรัชญา เป็นปรัชญาทางจริยศาสตร์อันละเอียดที่สุด มีเหตุผลวิทยา และวิทยาศาสตร์ สมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากพระเจ้า และทวยเทพทั้งหลาย ระบบนี้เป็นระบบจริยศาสตร์ ที่แผ่ขอบเขตแห่งความเมตตากรุณาทั่วไปแก่สรรพสัตว์มิใช่มีขอบเขตสำหรับมนุษย์ทั้งทลาย**เท่านั้น** ถ้าหากกล่าวตามภาษา

---

[5]พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม (ฉบับเดิม),* พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2544 หน้า 47

[6]วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์,* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, 2529 หน้า 118.

ปรัชญาตะรันตก อาจกล่าวได้ว่า พุทธปรัชญาเกิดจากการตรรกยกรณ์ทางอุปมาน (Inductive Reasoning) กล่าวคือ เกิดจากการตรัสรู้หรือผลประจักษ์ที่รู้แจ้งซึ่งสัจธรรมของพระพุทธเจ้า”[7]

วิทยา ศักยาภินันท์ กล่าวว่าพุทธจริยศาสตร์ได้เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาเงื่อนไขของอภิปรัชญาที่เป็นความเข้าใจเรื่องจิตแตกต่างกันกล่าวคือขณะให้ความสำคัญกับจิตพระพุทธศาสนาเถรวาทได้ยอมรับความมีอยู่จริงของโลกภายนอกด้วย มหายานเห็นว่าโลกภายนอกเป็นเพียงภายของจิต ส่วนวัชรยานเข้าใจโลกภายนอกเช่นเดียวกันกับมหายานพร้อม ๆ กับความผสมผสานกับแนวคิดแบบตันตระจนแทบจะปฏิเสธโลกภายนอกอย่างสิ้นเชิง ท่าทีต่อโลกภายนอกและความเข้าใจเรื่องจิตที่แตกต่างกันเช่นนี้ทำให้พุทธจริยศาสตร์มีพัฒนาการที่สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ ยุคเถรวาทยุคมหายาน และยุควัชรยาน รายละเอียดของทั้ง 3 ยุคจะได้กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ กล่าวโดยสรุปพุทธจริยศาสตร์ คือ หลักเกณฑ์ความประพฤติที่พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ให้ผู้หวังยกระดับของตนเองทางจิตใจปฏิบัติตามเพื่อเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นหลักการที่มีการวิเคราะห์อยู่ในตัวเองเสร็จในระดับปรมัตถสัจจะจะไม่สามารถเข้าถึงได้ด้วยการใช้เหตุผลแบบตรรกศาสตร์ต้องอาศัยการฝึกฝนและอบรมจิตใจเท่านั้น ภาวะเห็นแจ้งจึงจะบังเกิดขึ้นจริงกับผู้ปฏิบัติ[8]

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ กล่าวว่า จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุปนิสัย นิสัยและพฤติ กรรมของมนุษย์ ความประพฤติย่อมเป็นกระจกเงาส่องให้เราเห็นอุปนิสัยและนิสัยของคน จริยศาสตร์จึงช่วยตีค่าของมนุษย์โดยการมองทางอุปนิสัย นิสัยใจคอและความประพฤติตามที่บุคคลนั้นแสดงออกมาด้วยความสมัครใจในการกระทำนั้น[9]

สาโรช บัวศรี กล่าวว่าจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติที่ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ความประพฤติเหล่านี้ประกอบด้วย ศีลธรรม คุณธรรม เนติกรรม และธรรมเนียมประเพณี[10]

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา กล่าวว่า จริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสาขาอื่น ๆ เช่น อภิปรัชญา ญาณวิทยา ตรรกวิทยา หรือ สุนทรียศาสตร์ เนื่องจากเป็นศาสตร์ว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความสุข ความทุกข์ ความถูก ความผิด

---

[7]นวม สงวนทรัพย์, *พุทธจริยา,* กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543 หน้า 256.

[8]วิทยา ศักยาภินันท์, *พุทธจริยศาสตร์การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์,* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2551 หน้า109

[9]ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และพระมหามฆวินทร์ ปริสุตฺตโม, *ทฤษฎีและปัญหาจริยศาสตร์,* พิมพ์ครั้งที่ 13, กรุงเทพฯ : คอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์, 2561 หน้า 1.

[10]สาโรช บัวศรี, *เมื่อครบ 60 ปี ของสาโรช บัวศรี 16 กันยายน 2519,* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ, 2531 หน้า 7.

หรือเรื่องของควรหรือไม่ควรประพฤติจริยธรรมของศาสนาต่าง ๆ เป็นเรื่องข้อปฏิบัติที่ควรทำเพื่อให้บรรลุสิ่งที่มีค่าสูงสุดในชีวิตคืออุดมคติชีวิต[11]

จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์ กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีทั้งดีและไม่ดี จากการศึกษา จริยศาสตร์ที่มีรากฐานมาจากความเชื่อในเหตุผล เป็นการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากความรู้ความเข้าใจหลักวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นความจริงเป็นเหตุผล โดยมีแนวคิดว่าความจริงความแท้จริงความดีมิได้มีพื้นฐานมาจากพระผู้เป็นเจ้า นอกจากนั้นจริยศาสตร์ยังมีความเชื่อที่มีพื้นฐานมาจากศาสนากลุ่มนี้มีความเชื่อว่าศาสนาของโลกมีคำอธิบายที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์หรือจริยธรรมส่วนการศึกษาจริยศาสตร์ในทัศนะของโลกตะวันออก โดยเฉพาะหากมองไปที่ประเทศอินเดียซึ่งถือว่าเป็นแหล่งเกิดหรือเป็นบ่อเกิดของปรัชญาศาสนา บ่อเกิดอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของโลก พบว่าการศึกษาจริยศาสตร์เกิดมาจากอิทธิพลความเชื่อ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มที่มีความเชื่อในคัมภีร์พระเวทเรียกว่าอาสติกะ และกลุ่มที่ไม่มีความเชื่อในคัมภีร์พระเวทเรียกว่า นาสติกะ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาจริยศาสตร์[12]

John S. Mackenzie ได้กล่าวว่า จริยศาสตร์ มีชื่อภาษาอังกฤษว่า Ethics มีชื่อภาษากรีกว่า Peri ethikes มีชื่อภาษาลาตินว่า Ethica หมายถึงหลักความประพฤติ (Character) มีความเชื่อมโยงถึงขนบธรรมเนียม (Custom) หรือ ความเคยชิน (habit) คล้ายกับปรัชญาศีลธรรม (Moral philosophy) ในฐานะจริยศาสตร์ คำว่า Moral แปลว่าหลักธรรมจริยา มาจากภาษาลาตินว่า Mores หมายถึงธรรมเนียมปฏิบัติ (Custom) หรือความเคยชิน (habit) ดังนั้น เราสามารถพูดได้ว่า จริยศาสตร์ จะอธิบายถึงหลัก แห่งความประพฤติดีจนเป็นนิสัยหรือจนเคยชิน และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติของมนุษย์เป็นหลัก พิจารณาถึงความถูกความผิด (rightness or wrongness) ความประพฤติดีหรือประพฤติชั่วเป็นนิสัย[13]

วศิน อินทสระ ได้ให้ความหมายของพุทธจริยศาสตร์ว่า พุทธจริยศาสตร์ ซึ่งเมื่อแปลความอักษรแล้วก็คือ จริยศาสตร์แนวพุทธนั้นเอง อีกนัยหนึ่ง คือจริยศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น ได้ทรงวางไว้เพื่อเป็นมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลาง และระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นให้ถึงได้เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญามี

---

[11]ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2554 หน้า 1 ก

[12]จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์, *จริยศาสตร์ : ปรัชญาจริยะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557 หน้า 119.

[13]John S. Mackenzie, A Manual of Ethics, (Calcutta : Oxford University Press, 1981), p. 1.

ความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด เพราะจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติของชีวิตหรือความดีอันสูงสุด (Supreme good) เพื่อให้ถึงความดีงามอันสูงสุด[14]

พระเทวินทร์ เทวินฺโท ได้ให้ความหมายของพุทธจริยศาสตร์ไว้ว่า พุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Ethics) หมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติและกิริยาอาการที่ควรปฏิบัติของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน โดยใจความรวมคือ ผู้ได้ตรัสรู้อริยสัจ 4 (ธรรมชาติโดยย่อ) ผู้รู้แจ้งโลก (โลกวิทู) ผู้ตื่นจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง (อุปกิเลส) ผู้เบิกบาน (พุทโธ) คือได้บำเพ็ญประโยชน์อย่างสมบูรณ์ได้แก่ประโยชน์และตนเองและผู้อื่น ในแง่จุดมุงหมายของมนุษย์ มนุษย์ได้บัญญัติคำนี้ขึ้นมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างกัน โดยได้แปลงคำนี้มาจากคุณค่าของอาการของธรรมชาติอีกอย่างหนึ่ง[15]

วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบท” สรุปได้ว่ากรณียเมตตสูตรเป็นบทของพระปริตรที่น่าสวดสาธยายมากเป็นพิเศษบทหนึ่งเพราะนอกจากเนื้อหาสาระธรรมดี มีทำนองเสียงไพเราะแล้ว ยังมีแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้มุ่งปรารถนำทางแห่งความสงบโดยแยกแยะเป็นข้อ ๆ ละเอียดครอบคลุม เหมือนได้สอนตัวเองด้วยทั้งสมถะและวิปัสสนาภาวนาทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณียเมตตสูตร คือ สันตบท หมายถึง ทางดำเนินแห่งผู้สงบ “สันตะ” แปลว่า สัตตบุรุษหรือคนดีก็ได้ สุภาษิตโบราณท่านว่า แมลงวันชอบแผล เศรษฐีชอบทรัพย์ คนพาลชอบทะเลาะ บัณฑิตชอบสันติ คุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบท คือ คุณสมบัติของผู้ดำเนินไปเพื่อความสงบ ผู้ต้องการความสงบควรมีคุณสมบัติของผู้มีความสงบ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในกรณียเมตตสูตร[16]

แก้ว ชิดตะขบ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ประมวลบทพระพุทธมนต์ (ตำนานพระปริตร)” สรุปได้ว่า ในสมัยพุทธกาล มีภิกษุสงฆ์จำนวน 500 รูป ไปบำเพ็ญจิตตภาวนาในป่า ได้ถูกรุกขเทวดารบกวนจนกระทั่งปฏิบัติธรรมไม่ได้ต้องเดินทางกลับไปเฝ้าพระพุทธองค์ ณ พระวิหารเชตะวันเขตกรุงสาวัตถี กราบทูลให้ทรงทราบถึงอุปสรรคขัดขวางต่อการบำเพ็ญสมณธรรมในป่านั้นพระพุทธองค์จึงตรัสสอนให้สาธยายเมตตปริตรที่กล่าวถึงการเจริญเมตตา ครั้นภิกษุเหล่านั้นหมั่นเจริญเมตตาภาวนาสาธยายเมตตสูตร ตามที่พระดำรัสตรัสสอนก็ได้รับผลเป็นที่น่าอัศจรรย์ คือ รุกขเทวาดาทั้งหลายต่างมีจิตไมตรีตอบและช่วยพิทักษ์คุ้มครองให้ภิกษุเหล่านั้นปฏิบัติธรรมโดยสะดวก สามารถสำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด[17]

---

[14]วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ธรรมดา, 2549 หน้า 34.

[15]พระเทวินทร์ เทวินฺโท, *พุทธจริยศาสตร์*, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาบรรณาคาร, 2544 หน้า 15.

[16]วศิน อินทสระ, *คุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบท*, สมุทรปราการ : ชมรมกัลป์ยาณธรรม, 2554 หน้า 124.

[17]แก้ว ชิดตะขบ, *ประมวลบทพระพุทธมนต์ (ตำนานพระปริตร),* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนา, 2554 หน้า 229.

สรุปได้ว่า จริยศาสตร์ คือ ความประพฤติ หรือพฤติกรรมที่มนุษย์ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับหลักจริยธรรม ที่สังคมได้กำหนดยึดถืออย่างเป็นระเบียบแบบแผน ซึ่งพฤติกรรม ความประพฤติใดที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เมื่อนำหลักเกณฑ์ทางจริยธรรมของพุทธศาสนามาพิจารณาร่วมแล้ว ไม่เกิดความขัดแย้ง ส่งเสริมสติปัญญา พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามอุดมคติของพุทธศาสนาจึงเรียกว่า พุทธจริยศาสตร์ หรือเรียกอีกชื่อว่าจริยศาสตร์ เป็นต้น เช่น ยังมีแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้มุ่งปรารถนำทางแห่งความสงบโดยแยกแยะเป็นข้อ ๆ ละเอียดครอบคลุม เหมือนได้สอนตัวเองด้วยทั้งสมถะและวิปัสสนาภาวนาทุกวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณียเมตตสูตร คือ สันตบท หมายถึง ทางดำเนินแห่งผู้สงบ คุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบท คือ คุณสมบัติของผู้ดำเนินไปเพื่อความสงบ ผู้ต้องการความสงบควรมีคุณสมบัติของผู้มีความสงบ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในกรณียเมตตสูตร ดังนี้แล

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อัมรินทร์ สุขสมัย ได้ศึกษาไว้ในวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาอิทธิพลและคุณค่าของความเชื่อเรื่องคาถาที่มีต่อสังคมชาวพุทธไทย” สรุปได้ว่า ครั้งหนึ่งพวกพระภิกษุได้ไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ในป่า ถูกพวกอมนุษย์มารบกวนจึงกลับมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงโปรดให้เจริญสวดกรณียเมตตสูตรแล้วภัยจากพวกอมนุษย์นั้นก็จะหายไป ชาวพุทธที่เลื่อมใสจึงได้นำบทสวดมาสาธยายเพื่อคลายความหวาดกลัวไปจากจิตใจเป็นเสมือนที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้คลายความกังวลและหายความหวาดกลัวต่อภัยอันตรายต่าง ๆ ตลอดจนภูตผีปีศาจทั้งหลายได้ด้วย เหตุผลที่เชื่อถือกันมาว่าสามารถช่วยให้ป้องกันภยันตรายได้และเกิดศิริมงคลแก่ตัวผู้สวดภาวนาและผู้ได้สดับรับฟังจึงทำให้เกิดการสวดกันเป็นประจำทุกวันและกลายเป็นประเพณีที่สวดในพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่พระราชพิธีลงมาจนกระทั่งพิธีสามัญ และเพื่อความสะดวกในการท่องบ่นภาวนาและการท่องจำจึงทำให้เกิดการจัดพิมพ์เป็นหนังสือเพื่อรวบรวมพระสูตรและพระปริตรต่าง ๆ ขึ้นมากมายหลายฉบับ จนเป็นที่แพร่หลายไปทั่ว การจัดพิมพ์เป็นหนังสือสวดมนต์นี้มีทั้งผู้ที่มีจิตศรัทธา พิมพ์แจกเป็น ธรรมทานและพิมพ์ออกจำหน่ายจนเป็นที่นิยมในสังคมชาวพุทธไทยในปัจจุบัน[18]

พระสหภพ อภินฺโท (เผ่าบ้านฝาง), ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาเชิงวิเคราะห์คองสิบสี่ในวัฒนธรรมอีสานตามแนวจริยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าคองสิบสี่ หมายถึง แนวทางที่ประชาชนทุกระดับนับตั้งแต่พระมหากษัตริย์ ผู้มีหน้าที่ปกครองบ้านเมือง พระสงฆ์ และคนธรรมดาสามัญพึงปฏิบัติสิบสี่ข้อ คองสิบสี่ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมอีสานที่สะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ปรัชญา ความนึกคิดของชาวอีสานที่บรรพบุรุษอีสานได้นำเอาความเชื่อดั้งเดิม ความประพฤติที่ควรปฏิบัติ หลักคำ

---

[18]อัมรินท์ สุขสมัย, การศึกษาอิทธิพลและคุณค่าของความเชื่อเรื่องคาถาที่มีต่อสังคมชาวพุทธไทย, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554 หน้า 118.

สอนทางพระพุทธศาสนา การประกอบอาชีพ ศรัทธา ข้อห้ามมาผสมผสานลงไปในคองสิบสี่เพื่อเป็นการอบรมสั่งสอนตักเตือนเพื่อแนะนำแนวทางในการดำเนินชีวิต การประพฤติปฏิบัติตนให้อยู่ในทำนองคลองธรรมหรือแม้แต่การให้ความรู้เพื่อให้ความสามารถนำไปแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี ส่วนจริยศาสตร์ศึกษาเรื่องหน้าที่ของมนุษย์โดยถือว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาไม่ว่าชายหรือหญิง เด็กหรือผู้ใหญ่ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่ ที่จะต้องทำและรับผิดชอบด้วยกันทั้งนั้น ศึกษาถึงอุดมการณ์อันสูงสุดชีวิตมนุษ์โดยแสดงให้เห็นว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ ตลอดถึงการศึกษาความดีอันสูงสุด จริยศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท แบ่งออกเป็น ๓ ระดับด้วยกัน คือ จริยศาสตร์เบื้องต้น จริยศาสตร์ชั้นกลางและจริยศาสตร์ชั้นสูงประประกอบ

จากการศึกษาระเบียบแบบแผนของการประพฤติปฏิบัติในคองสิบสี่วิเคราะห์ตามแนวจริยศาสตร์พบว่าคองสิบสี่ได้สอดแทรกจริยธรรมคำสอนให้ปักเจกบุคคลและสังคมเข้าถึงความดีในระดับพื้นฐานของพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติกาย วาจา ใจ ให้สงบหรือเรียกว่าการรักษาศีลซึ่งเป็นการขัดเกลาจิตใจรวมทั้งพฤติกรรมให้คนอีสานมีศีลธรรมเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งศีลธรรมถือได้ว่าเป็นสารัตถะของจริยศาสตร์ชั้นต้น คองสิบสี่ในวัฒนธรรมอีสานจึงเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติในขั้นแรกของหลักจริยธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดเรื่องกรรม แนวคิดเรื่อง เบ็ญจศีล เบ็ญจธรรม แนวคิดเรื่องบุญกิริยาวัตถุ แนวคิดเรื่องจริยธรรมทางเพศ แนวคิดเรื่องความซื่อสัตย์ แนวคิดเรื่องการรักษาฮีต หรือจารีต ประเพณี แนวคิดเรื่องความเชื่อหรือการมีศรัทธา แนวคิดเรื่องการมีสัจจะ แนวคิดเรื่องความเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน แนวคิดเรื่องการช่วยเหลือผู้อื่น หรือ การมีเมตตากรุณา และแนวคิดเรื่องความยุติธรรม คองสิบสี่ ถือเป็นกุศโลบายในการพัฒนาจิตใจคนอีสานและพัฒนาสังคมอีสานให้เป็นสังคมของคนที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม จริยธรรม เป็นสังคมที่เป็นแบบอย่างของคุณภาพที่ได้สร้างวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันตามแนวทางแห่งความดีงาม[19]

พระสิริอายุวัฒน์ สิริทตฺเถโร ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาในกรณียเมตตสูตร ผลการวิจัย พบว่า 1. กรณียเมตตสูตร หมายถึงพระสูตรที่ว่าด้วยกิจที่ควรทำและการเจริญเมตตาพระพุทธเจ้าทรงประทานพระสูตรนี้แก่พระภิกษุ จำนวน 500 รูป เพื่อนำไปเป็นพระปริตรป้องกันภูติ ผี ที่มารบกวน โดยมีสาระสำคัญชี้ให้ถึงการครองชีพของสมณเพศควรประกอบอยู่ในมรรคมีองค์ 8 เป็นผู้ฉลาดในประโยชน์ มีคุณสมบัติ 15 ประการ มีความเป็นผู้องอาจ เป็นต้นเจริญเมตตากัมมัฏฐาน และไม่ถือเอาความเห็นผิด 2. หลักพุทธปรัชญาในกรณียเมตตสูตร ได้แก่ 1) พุทธ

---

[19] พระสหภพ อภินนฺโท (เผ่าบ้านฝาง), ศึกษาเชิงวิเคราะห์คองสิบสี่ในวัฒนธรรมอีสานตามแนวจริยศาสตร์, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2555 หน้า ก.

ปรัชญาขั้นต้นได้แก่ศีลและอื่น ๆ คือ พระภิกษุจะต้องมีคุณสมบัติ 15 ประการ คือ (1) เป็นผู้องอาจ (2) เป็นผู้ซื่อตรง (3) เป็นผู้ตรงดี (4) เป็นผู้ว่าง่าย (5) อ่อนโยน (6) ไม่มือติมานะ (7) สันโดษ (8) เลี้ยงง่าย (9) มีกิจน้อย (10) ประพฤติเบา (11) มีอินทรีย์สงบ (12) มีปัญญารักษาตน (13) ไม่คะนอง (14) เป็นผู้ไม่ยึดติดในสกุลทั้งหลาย และ (15) ไม่ประพฤติความเสียหายที่จะเป็นเหตุให้วิญญูชนเหล่าอื่นตำหนิได้ 2) พุทธปรัชญาขั้นกลางได้แก่สมาธิ คือ การเจริญเมตตากัมมัฏฐาน เพื่อให้เกิดสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก และ 3) พุทธปรัชญาขั้นสูงได้แก่ปัญญา เป็นการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน คือ การไม่ยึดถือหรือไม่ถลำเข้าสู่ความเห็นผิด แต่ให้มีทัศนะหรือความเห็นที่ถูกต้อง อันเป็นหนทางที่นำไปสู่การหลุดพ้นหรือพระนิพพานคือภาวะสูงสุดตามอุดมคติของพุทธปรัชญา 3. หลักพุทธปรัชญาในกรณีเมตตสูตรเป็นกระบวนการขั้นตอนตามหลักไตรสิกขาหรือแนวทางที่สามารถนำพาไปสู่เป้าหมาย คือ พระนิพพาน ตามแนวทางของหลักการที่มุ่งพัฒนากาย วาจา ให้บริสุทธิ์ด้วยหลักพุทธปรัชญาขั้นต้นได้แก่ศีลในกรณีเมตตสูตรหรือปุพพภาคปฏิปทา มีความเป็นผู้องอาจ เป็นต้น และพัฒนาจิตให้เกิดความตั้งมั่นตามหลักพุทธปรัชญาในขั้นกลางได้แก่สมาธิในกรณีเมตตสูตร กัมมัฏฐาน และพัฒนา กาย วาจา และใจ ในขั้นตอนสูงสุดตามหลักพุทธปรัชญาขั้นตอนสูงสุดได้แก่ปัญญาในกรณีเมตตสูตรให้สามารถบรรลุมรรคผลได้ด้วยการเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน[20]

พระรุตน์ กิตฺติโสภโณ (ภักดีโชติ) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์อุทาน ผลการวิจัยพบว่า ประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์อุทานนั้นมีปรากฏอยู่ในพระไตรในส่วนนวังคสัตถุสาสน์เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา มีองค์ 9 พุทธพจน์ มีองค์ประกอบ 9 อย่าง คือ 1. สุตตะ (พระสูตรทั้งหลาย รวมทั้งพระวินัยปิฎกและนิทเทส) 2. เคยยะ (ความที่มีร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน ได้แก่ พระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด) 3. เวยยากรณะ (ไวยากรน์ คือ ความร้อยแก้วล้วน ได้แก่ พระอภิธรรมปิฎกทั้งหมดและพระสูตรที่ไม่มีคาถาเป็นต้น) 4. คาถา (ความร้อยกรองล้วน เช่น ธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา เป็นต้น) 5. อุทาน (ได้แก่พระคาถาพุทธอุทาน 82 สูตร) 6. อิติวุตตกะ (พระสูตรที่เรียกว่าอิติวุตตกะ 110 สูตร) 7. ชาตกะ (ชาดก 550 เรื่อง) 8. อัพภูตธรรม (เรื่องอัศจรรย์ คือ พระสุตรที่กล่าวถึงข้ออัศจรรย์ต่าง ๆ) 9. เวทัลละ (พระสูตรแบบถามตอบที่ให้เกิดความรู้และความพอใจแล้ว ซักถามยิ่ง ๆ ขึ้นไป เช่น จูฬเวทัลลสูตรมหาเวทัลลสูตร เป็นต้น ส่วนคัมภีร์อุทานนั้นอยู่ในวรรคที่ 5 คือ พุทธอุทาน คือเป็นพระคาถาพุทธอุทานของพระพุทธเจ้า

หลักพุทธจริยศาสตร์นั้นเป็นหลักธรรมที่เน้นด้านจริยธรรมและคุณธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้อบรมสั่งสอนให้ผู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนนั้นมีความประพฤติปฏิบัติที่ดีงามถูกต้อง

---

[20] พระสิริอายุวัฒน์ สิริทตฺเถโร, การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาในกรณีเมตตสูตร, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556 หน้า ก

ตามธรรมนองครองธรรม คือ รู้จักบาป-บุญ คุณ-โทษ พุทธจริยศาศาสตร์ที่ได้วิจัยพอสรุปโดยรวมได้ดังนี้ คือ พุทธจริยศาสตร์เบื้องต้น แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ เบญจศีลและเบญจธรรม เบญจศีลคือเป็นหลักการประพฤติทางวาจามีอยู่ 5 อย่างคือ ศีล 5 นั้นเองและเบญจธรรม คือ ธรรมอันดีงามมีอยู่ 5 ประการ คือ เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ นี้คือข้อประพฤติปฏิบัติให้เกิดความดีงามและความร่มเย็นในชีวิตมนุษย์ และส่วนพุทธจริยศาสตร์ขั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบท 10 อย่าง แบ่งออกโดยย่อเป็น 3 ทาง คือ กายกรรม 3 คือ การกระทำทางกาย วจีกรรม 4 คือ การกระทำทางวาจาและ มโนกรรม 3 เป็นการกระทำทางใจ เป็นต้น และพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง ได้แก่ ธรรมอันไม่ใช่วิสัยของโลกคือ โลกุตตรธรรม 9 อย่าง แบ่งออกโดยย่อ 3 ประการ คือ มรรคผล และ นิพพาน

หลักพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏอยู่ในพุทธอุทานนั้น ได้กล่าวถึงบุคคลและสังคมและ การปกครองและในพุทธอุทานนั้นยังสามารถที่จะนำหลักธรรมเหล่านั้นนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างดีและจากการวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพุทธอุทานนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ 1) หลักธรรมพุทธจริยศาสตร์ด้านการปกครอง 2) หลักธรรมพุทธจริยศาสตร์ด้านบุคคล หลักธรรมด้านการปกครอง เช่น พุทธอุทานในเรื่อง ความไม่ประมาณ ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย และการแสดงธรรม เพื่อให้เกิดปิติยินดีในหลักธรรมที่ประพฤติปฏิบัติอยู่ เป็นต้นและหลักธรรมพุทธศาสตร์ด้านบุคคล ได้อุทานถึงความเป็นผู้มีสันโดษความอ้อนน้อมถ่อมตนความไม่เบียดเบียน ความสิ้นทุกข์การปฏิบัติธรรม การบรรลุธรรม และการดับกิเลส เป็นต้น[21]

สุเพีย จิน ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในภควัทคีตา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทางจริยศาสตร์ เป็นการศึกษาพฤติกรรมและวิธีคิดของมนุษย์ที่แสดงออกมามีทั้งความเหมาะสมและไม่เหมาะสม วิธีคิดใดที่เป็นประโยชน์สำหรับมนุษย์จัดว่าเป็นฝ่ายธรรมส่วนวิธีคิดใดที่ไม่สร้างประโยชน์ก็จัดฝ่ายอธรรม 2) จริยศาสตร์ของภควัทคีตาเป็นวิธีปฏิบัติตามแบบศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คือเป็นการกระทำที่ขึ้นอยู่กับกรรม การกระทำดีจัดเป็นฝ่ายธรรมและการกระทำใดๆ ไม่ดีก็จัดในฝ่ายอธรรมการเข้าถึงความดีในภควัทคีตามีอยู่ ๓ ทาง คือ ๑. ชญาณโยคะ หลักความรู้ ๒. กรรมโยคะ หลักความประพฤติแห่งกรรมดี และ ๓. ภักติโยคะ หลักความภักดี 3) คุณค่าแนวคิดทางจริยศาสตร์ในภควัทคีตา เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่มวลมนุษย์ชาติและศาสนา คือเป็นการเริ่มต้นแห่งการแสวงหาประโยชน์ ทั้งในโลกอนาคดและ ในโลกปัจจุบัน เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของตน

---

[21] พระรุตน์ กิตฺติโสภโณ (ภักดีโชติ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์อุทาน, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2558 หน้า ก

ด้วยความรัก ความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อสังคมชาติและศาสนาด้วยความบริสุทธิ์ที่ไม่หวังผลส่วนโลกในอนาคตเป็นเรื่องราวหรือผลลัพธ์ที่ได้รับจากโลกปัจจุบัน ตามวิธีคิดทางจริยศาสตร์ที่มีปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตาเป็นหลักจริยศาสตร์ที่ส่งเสริมให้มนุษย์อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ตามวิถีการปฏิบัติแห่งหลักโยคะ[22]

พระมหาธนาศักดิ์ สุตธโน (สุดสุข) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในทศชาติชาดก ผลการวิจัย พบว่า 1) ทศชาติชาดก เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในพระชาติต่าง ๆ เมื่อครั้งยังเป็นพระโพธิสัตว์ ถือกำเนิดเป็นมนุษย์บ้าง เป็นเทวดาบ้าง เพื่อทรงบำเพ็ญบารมีต่าง ๆเพื่อเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมหนุนนำให้ได้บรรลุซึ่งพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณตรัสรู้เป็นพระพุทธ เจ้าในพระชาติสุดท้าย เพื่อโปรดสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากกองกิเลสกองทุกข์ทั้งปวง 2) ความประพฤติที่จัดเป็นความดีที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้นเป็นความประพฤติฝ่ายกุศล สามารถนำประโยชน์และความสุขมาให้แก่ผู้ปฏิบัติ แก่บุคคลอื่นและแก่สังคมส่วนรวมได้ ความประพฤติที่จัดเป็นความชั่วที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้น เป็นความประพฤติฝ่ายอกุศล สามารถนำความทุกข์และความเดือดร้อนมาให้แก่ผู้ปฏิบัติ แก่บุคคลอื่นและแก่สังคมส่วนรวมได้ ซึ่งเกณฑ์ที่นำมาตัดสินความดี-ความชั่วที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้นเป็นเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ของกลุ่มสัมบูรณนิยม กลุ่มปฏิบัตินิยม กลุ่มประโยชน์นิยม และเกณฑ์ตัดสินในทางพระพุทธศาสนา จุดมุ่งหมายของชีวิตที่ปรากฏในทศชาติชาดกนั้นมีประโยชน์ 3 ด้าน คือ ประโยชน์เพื่อตนเอง อันได้แก่ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในภพหน้า และประโยชน์อย่างสูงสุดคือพระนิพพานประโยชน์เพื่อผู้อื่น คือ สามารถสร้างประโยชน์และความสุขให้แก่ผู้อื่นทั้งทางกายและทางจิตใจ และประโยชน์เพื่อส่วนรวมและสังคม คือ สามารถสร้างความสงบสุขให้เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวมได้ 3) คุณค่าทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในทศชาติชาดก เป็นคุณค่าที่มีต่อจิตใจ คุณค่าที่มีต่อการดำเนินชีวิต คุณค่าที่มีต่อสังคม และคุณค่าที่มีต่อการปฏิบัติธรรม เป็นคุณค่าที่สร้างประโยชน์และความสุขให้แก่ตนเอง ให้แก่คนอื่น และให้แก่สังคมส่วนรวม[23]

พระมหาสุนทร มหาสุนฺทโร ได้ทำวิจัย เรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางจริยศาสตร์ของปรัชญากรีกและปรัชญาเถรวาทกล่าวว่า แนวคิดทางจริยศาสตร์ของปรัชญาทั้ง 2 สำนัก คือปรัชญาอินเดีย มุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับโลกและชีวิตเช่นเดียวกับปรัชญาตะวันตกแต่มีข้อแตกต่างที่

---

[22] สุเพีย จิน, ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในภควัทคีตา, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2560 หน้า ก

[23] พระมหาธนาศักดิ์ สุตธโน (สุดสุข), ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในทศชาติชาดก, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563 หน้า ก

สำคัญ คือ ปรัชญาตะวันตกมุ่งแสวงหาความจริงหรือข้อเท็จจริงเพียงอย่างเดียวโดยไม่พยายามที่จะปฏิบัติตนเพื่อให้เข้าถึงความจริงที่ได้แสวงหาพบแล้ว เพราะฉะนั้นนักปรัชญาตะวันตกจึงอาจดำเนินชีวิตไปในทางที่ตรงกันข้ามกับแนวความคิดทางปรัชญาของตนก็ได้ อีกอย่างหนึ่งปรัชญาตะวันตกส่วนใหญ่ไม่เกี่ยวกับศาสนาหรือออกเป็นคนละส่วนกับศาสนา แต่ปรัชญาอินเดียไม่สามารถแยกออกจากศาสนาได้เด็ดขาด ทั้งนี้เพราะนักปรัชญาหรือนักคิดชาวอินเดียนั้น เมื่อแสวงหาความจริงจนพบแล้วก็พยายามที่จะปฏิบัติตนตามวิธีการที่**กำหนดขึ้น**ไว้เพื่อเข้าถึงความจริงนั้น ๆ ฉะนั้น ปรัชญาอินเดียทุกระบบจึงเป็นปรัชญาชีวิต เพราะแนวความคิดทางปรัชญาที่ค้นคิดขึ้นได้นั้น ได้นำมาใช้ปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วย โดยลักษณะดังกล่าวนี้ปรัชญากับศาสนาของอินเดียมักไปด้วยกันเสมอ

เกณฑ์ตัดสินจริยศาสตร์ตามแนวพุทธปรัชญานั้น ให้ถือเจตนาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินว่า การกระทำใด ดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด เพราะการกระทำทั้งหมดของมนุษย์มีเจตนาเป็นตัวคอยบ่งชี้ เพราะฉะนั้นเจตนาจึงเป็นตัวแท้ของกรรม “บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ”[24]

พระธนา อคฺคธมฺโม (พิมพารัตน์) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก ผลจากการวิจัยพบว่า 1) หลักจริยศาสตร์เป็นหลักจริยธรรมแห่งความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความดีความชั่วความถูก ความผิด หรือเรื่องของความสมควรหรือไม่สมควรประพฤติ เป็นหลักที่ว่าด้วยการแสวงหาคุณค่าของชีวิต และเกณฑ์มาตรฐานความดีและความชั่ว เป็นหลักในการดำเนินชีวิตรวมทั้งข้อปฏิบัติที่จะทำให้เราเจริญขึ้นมีความก้าวหน้าในชีวิตตามสมควร เพื่อให้ชีวิตของเรามีระเบียบ มีจิตใจสูงเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่เห็นด้วยปัญญาแล้วว่ามีประโยชน์ เป็นไปเพื่อความดีและความสุข 2) เวสสันดรชาดก เป็นวรรณคดีพุทธศาสนา หรือเรียกว่ามหาชาติ มีทั้งหมด 13 กัณฑ์ คือ1) กัณฑ์ทศพร 2) กัณฑ์หิมพานต์ 3) กัณฑ์ทานกัณฑ์ 4) กัณฑ์วนประเวสน์ 5) กัณฑ์ชูชก 6) กัณฑ์จุลพน7) กัณฑ์มหาพน 8) กัณฑ์กุมาร 9) กัณฑ์มัทรี 10) กัณฑ์สักกบรรพ 11) กัณฑ์มหาราช 12) กัณฑ์ฉกษัตริย์ และ 13) กัณฑ์นครกัณฑ์ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติในทางจริยศาสตร์และคุณค่าแห่งความดี 3) หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คุณค่าทางจริยศาสตร์ 2 ด้าน คือคุณค่าด้านจิตใจและสังคม คุณค่าด้านจิตใจนั้นจะช่วยพัฒนาจิตใจให้มีความเมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ไม่อิจฉาริษยาผู้กัน มีจิตใจที่เป็นกุศล เมื่อมีอารมณ์โลภโกรธ หลง ก็สามารถระงับได้ และเข้าใจในหลักการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท คุณค่าด้านสังคม จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีความเป็นอยู่อย่างสันติสุข ทุกคนเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง ไม่สร้าง

---

[24]พระมหาสุนทร มหาสุนฺทโร, ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางจริยศาสตร์ของปรัชญากรีกและปรัชญาเถรวาท, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2561 หน้า 128.

ความเดือดร้อนให้ตนเองและผู้อื่น เมื่อใครทำผิดก็มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีเป็นที่ตั้ง สังคมมีความเข็มแข็ง ปัญหาทางครอบครัวลดน้อยลงและอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข[25]

พระนันท์ธนัษฐ์ กิตฺติโสภโณ (อินตาพรหม) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในสุวัณณสังขชาดก ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า พุทธจริยศาสตร์ ในพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า เป็นหลักการ วิธีคิด และวิถีการปฏิบัติเพื่อพัฒนามนุษย์สู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบตามอุดมคติทางพุทธศาสนาเถรวาท โดยการปฏิบัติตามศีล 5 ทำให้บรรลุจริยศาสตร์ระดับต้น การปฏิบัติตามกุศลกรรมบถ 10 ทำให้บรรลุจริยศาสตร์ระ ดับกลาง และการปฏิบัติตามมรรค 8 ทำให้บรรลุจริยศาสตร์ระดับสูง ก่อให้เกิดความพฤติกรรมที่ดีสา มารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข มีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือนิพพาน ประวัติและภูมิหลังของจิตรกรรมฝาผนังสุวัณณสังขชาดก วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภาพจิตรกรรมแบบเล่าเรื่อง สุวัณณสังขชาดก วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร สันนิษฐานว่าสร้างสรรค์ โดยเจ๊กเส็ง ช่างฝีมือชาวจีน โดยใช้เทคนิคการลงสีฝุ่น ภาพจิตรกรรมนี้ได้รับ อิทธิพลศิลปกรรมจากตะวันตก ประยุกต์เข้ากับรูปแบบงานจิตรกรรมไทย และล้านนา จิตรกรได้หยิบยกวรรณกรรมที่นิยมของคนในสังคมยุคนั้น จึงเห็นได้ถึงอิทธิพลทางการเมือง การรับวัฒนธรรมต่างถิ่น การเลื่อนไหลของวัฒนธรรวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ และคุณค่าในจิตรกรรมฝาผนังสุวัณณสังขชาดก วัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จิตรกรรมฝาผนังสุวัณณสังขชาดกปรากฏพุทธจริยศาสตร์ทั้ง 3 ระดับ วิถีอัตลักษณ์ล้านนาในเนื้องานสามารถสะท้อนวิถีชีวิตผู้คนในอดีต ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมทางมโนธรรมสำนึก และแนวทางการปฏิบัติตามพุทธจริยศาสตร์ คุณค่า โทษของการละเมิดพุทธจริยศาสตร์ สร้างสำนึกทางจริยธรรม มีการพัฒนาชีวิตตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ก่อให้เกิดผลเชิงจริยธรรม และดึงดูดความสนใจธรรมะให้ควบคู่ไปกับงานศิลปะได้[26]

พระมหาบุญประสิทธิ์ นาถปุญฺโญ (การัตน์) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในรัตนสูตร ผลจากการวิจัยพบว่า 1) หลักจริยศาสตร์นั้น ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด เพื่อเป็นมาตรฐานสำหรับความ

---

[25] พระธนา อคฺคธมฺโม (พิมพารัตน์), ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563 หน้า ก

[26] พระนันท์ธนัษฐ์ กิตฺติโสภโณ (อินตาพรหม), ศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในสุวัณณสังขชาดก ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563 หน้า ก

ประพฤติของมนุษย์ และว่าด้วยการแสวงหาคุณค่าของชีวิตว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตของมนุษย์ เป็นการพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์ยิ่งๆ ขึ้นไป 2) รัตนสูตร เป็นพระสูตรที่กล่าวถึงพระรัตนตรัย กล่าวคือ เป็นการพรรณนาสรรเสริญคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นที่พึ่งที่ระลึก ด้วยการนำเอาคุณของพระรัตนตรัย คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ที่เรียกว่า ไตรสิกขา ไปประพฤติปฏิบัติจนกระทั่งทำให้กายบริสุทธิ์ และจิตใจสงบ เป็นการพัฒนาชีวิตให้เกิดคุณค่าต่อการดำรงชีวิต ทำให้ผู้ที่นำไปประพฤติปฏิบัติ มีชีวิตที่ประเสริฐ มีความสุขบริบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นที่พึ่งอันประเสริฐ เป็นที่พึ่งอันสูงสุดช่วยให้เกิดดวงตาเห็นธรรม จนกระทั่งเข้าถึงพระนิพพานหรือความพ้นทุกข์ในที่สุด 3) คุณค่าทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในรัตนสูตร เป็นคุณค่าที่มีผลต่อทางร่างกายและจิตใจ คือ ช่วยการพัฒนาความประพฤติของมนุษย์ด้วยการรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย ด้วยการไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นให้เกิดความทุกข์ และสมบูรณ์ด้วยสมาธิและปัญญา ด้วยการทำจิตใจให้มีความหนักแน่นในคุณงามความดี ด้วยการเว้นจากความประพฤติชั่ว ประพฤติแต่ความดี เป็นการเตรียมจิตใจพร้อมที่จะใช้สมาธิเพื่อปัญญา ในการบำเพ็ญสมาธิให้จิตบริสุทธิ์ เป็นการสร้างคุณค่าด้วยหลักจริยศาสตร์ให้เป็นผู้มีชีวิตที่ประเสริฐ เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต[27]

ฉัตรชัย วงศ์ปริยากร ได้ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย : ปัญหาเชิงพุทธจริศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1. ลักษณะระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยมีลักษณะการกระทำในสองลักษณะคือ การกระทำที่เอื้อประโยชน์กันโดยชอบด้วยกฎหมายและการกระทำที่เอื้อประโยชน์กันโดยมิชอบด้วยกฎหมาย 2. แนวคิดทางพุทธจริยศาสตร์ ถือหลักการว่าการจะตัดสินการกระทำใดเป็นสิ่งดีหรือไม่ดีใช้การกระทำหรือกรรมเป็นเครื่องชี้วัด และการกระทำที่จะถือว่าเป็นกรรมได้นั้น จักต้องเป็นการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา นอกจากนี้ยังพิจารณาถึงสภาพของจิตใจของผู้กระทำ สำนึกมโนธรรมหลักความสันโดษ ความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์ ผลของการกระทำและหลักของการล่วงละเมิดหลักการแห่งบทบัญญัติศีล 3. เมื่อวิเคราะห์ปัญหาพุทธจริยศาสตร์ ในระบบอุปถัมภ์ของระบบราชการไทยโดยใช้หลักมูลเหตุอันเป็นการส่อถึงเจตนาที่เป็นกุศลมูลหรืออกุศลมูล หลักความสันโดษ หลักมโนธรรมสำนึกหลักการฟังความเห็นหรือพิจารณาความยอมรับของวิญญูชนหรือนักปราชญ์ และหลักพิจารณาลักษณะและผลของการกระทำหรือดูผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

---

[27] พระมหาบุญประสิทธิ์ นาถปุณโญ (การัตน์), ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในรัตนสูตร, หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2564 หน้า ก

ไม่ว่าจะเป็นการกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายหรือลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ทั้งสองลักษณะนี้เป็นสิ่งที่พุทธศาสนา ไม่ยอมรับ ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี เมื่อพิจารณาตามสภาวะว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ การกระทำในลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมาย ยังไม่สามารถตัดสินได้ว่าเกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ หรือไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ ส่วนการกระทำลักษณะที่เอื้อประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ เมื่อใช้หลักของการล่วงละเมิดหลักการแห่งบทบัญญัติของศีลในระดับโลกิยะธรรมคือ ศีล 5 พบว่าไม่ล่วงละเมิดศีล ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 ข้อที่ 3 อาจละเมิดศีลข้อที่ 4 และไม่ละเมิดศีลข้อที่ 5[28]

สรุปได้ว่า หลักการสำคัญของจริยศาสตร์ คือ หลักที่ว่าด้วยการควบคุมการแสดงออกด้วยกาย วาจาและใจ เพื่อไม่ให้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ โดยพุทธจริยศาสตร์นั้น อยู่ที่การกระทำทางกาย วาจาและใจ เป็นพื้นฐานให้เกิดคุณธรรมขั้นสูงๆ ขึ้นไปเท่านั้น เพราะจริยศาสตร์นั้นเป็นเรื่องที่ว่าด้วยคุณค่าของการกระทำที่มีค่าในระดับโลกิยธรรมเท่านั้น ไม่ใช่อยู่ในขั้นปรมัตถ์หรือโลกุตรธรรม และแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ หมายถึง แนวคิดที่ว่าด้วยเกณฑ์การตัดสินความประพฤติของมนุษย์โดยอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นบรรทัดฐานในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น คือ ศีลและจริยธรรม ระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ ระดับสูง คือ มรรคมีองค์ 8 โดยเป้าหมายสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์ คือ การปฏิบัติเพื่อไปสู่ความหลุดพ้นหรือนิพพาน สรุปผลเมื่อประเมินในภาพรวมของการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัย ทำให้ได้ข้อสรุปในเบื้องต้นว่า การเจริญเมตตากรรมฐานปรากฏในกรณีเมตตสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนพระภิกษุ 500 รูป ให้เจริญเมตตาแก่เหล่ารุกขเทวดาที่ทำการหลอกหลอนพระภิกษุเหล่านั้น เนื่องจากไม่พอใจที่พระภิกษุปฏิบัติธรรมที่โคนต้นไม้ในช่องเข้าพรรษา ทำให้รุกขเทวดาไม่สามารถอยู่ในวิมาน พวกอมนุษย์จึงเบียดเบียนพระภิกษุสงฆ์ที่เจริญกัมมัฏฐานในบริเวณนั้น ทำให้พระภิกษุสงฆ์หวาดกลัวต่อภัยที่เข้ามาคุกคาม ไม่สามารถที่จะปฏิบัติธรรมได้อีกต่อไปจึงนำเรื่องราวที่ตนเองประสบมากราบทูลพระพุทธเจ้าและพระพุทธเจ้าทรงประทานบทพระคาถากรณีเมตตสูตรแก่พระภิกษุสงฆ์สวดกรณีเมตตสูตรแล้วภัยจากพวกอมนุษย์นั้นก็หายไปส่วนพระภิกษุสงฆ์เหล่านั้นได้พากเพียรบำเพ็ญเมตตาสมถกรรมฐาน แล้วใช้บทกรรมฐานเจริญวิปัสสนาโดยไม่นานนักก็สามารถบรรลุอรหันตผลได้

แต่อย่างไรก็ดี จากการสำรวจภาพรวมขององค์ความรู้ในด้านการศึกษาทางเอกสารและงานวิจัยที่ยกมาเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าในแง่มุมของหลักกรณียเมตตสูตรที่ถูกตีความจากการศึกษา

---

[28] ฉัตรชัย วงศ์ปริยากร, วิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย : ปัญหาเชิงพุทธจริศาสตร์, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2564 หน้า ก.

เอกสารและงานวิจัย เป็นไปในทิศทางของพระปริตร การวิเคราะห์ตามรูปศัพท์เป็นต้น แต่ในมิติของพุทธปรัชญา ผู้วิจัยพบเห็นข้อมูลทางวิชาการที่นักวิชาการท่านอื่น ๆ ยังไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับจริยศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรด้วยเหตุการนี้การศึกษาหลักกรณียเมตตสูตรในมิติของพุทธจริยศาสตร์ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้เราได้เห็นของพุทธธรรม ในแง่ของเหตุและผลในแง่ของพุทธจริยศาสตร์โดยผ่านกระบวนการตีความตามเหตุและผลต่อไป

1.8 คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิเคราะห์ หมายถึง การนำข้อมูลการรวบรวมเรียบเรียงแล้วนำเสนออย่างสมเหตุสมผล ซึ่งในที่นี้เป็นการวิเคราะห์เรื่องหลักพุทธจริยศาสตร์และจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรนำข้อมูลมาเสนอ

จริยศาสตร์ หมายถึง ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาอุดมคติสูงสุดของชีวิตมนุษย์ แสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์

จริยธรรม หมายถึง ข้อประพฤติปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนา ที่บุคคลนำมาประพฤติที่ดีงามเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคม เป็นต้น

พุทธจริยศาสตร์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและศีลธรรมอันพึงปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคมเพื่อให้เกิดความดี ความถูกต้องและความเจริญรุ่งเรืองที่ท่านผู้รู้ทางพระพุทธศาสนาได้วางไว้ เป็นต้น

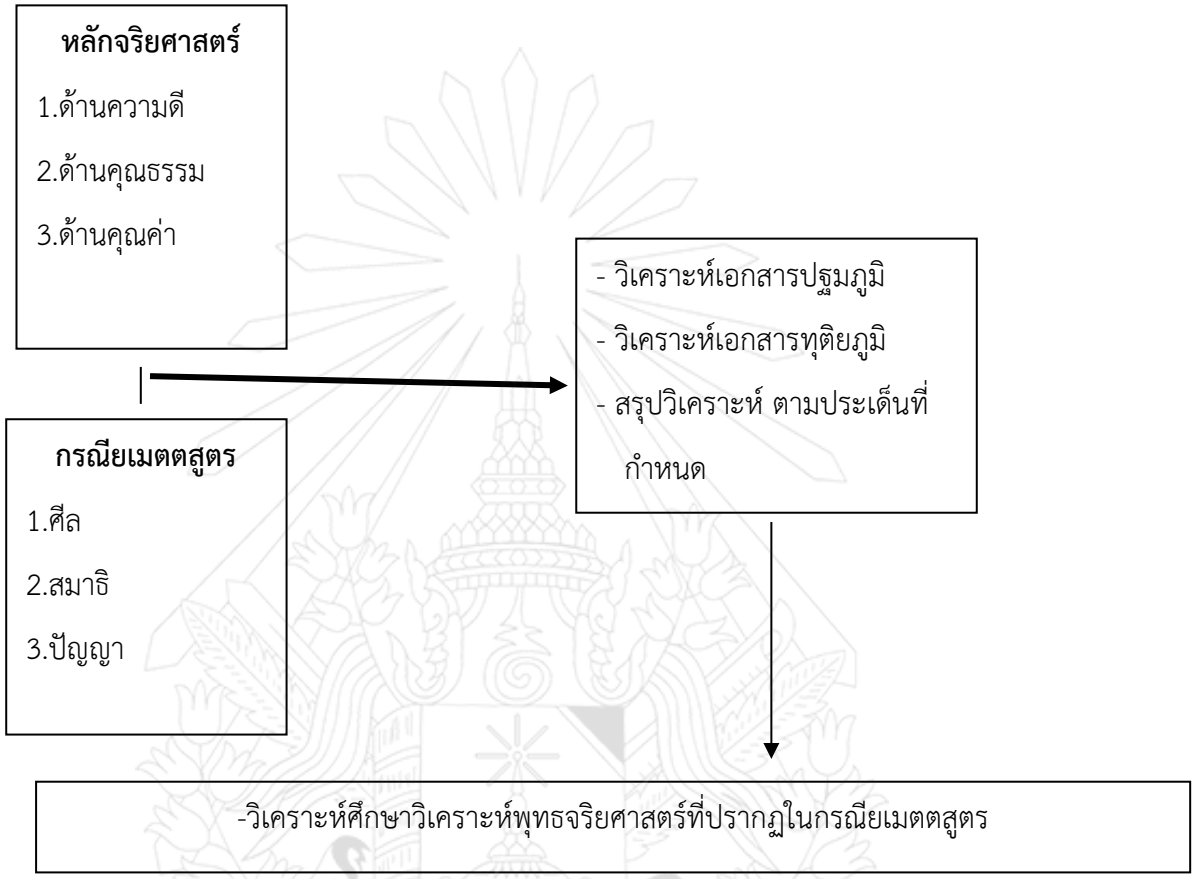
กรณียเมตตสูตร หมายถึง พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในเรื่องจิตแผ่เมตตาไปในสัตว์เรียกว่า “พระสูตรที่ประกอบด้วยเมตตา” ซึ่งมีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก และ ขุททนิกาย และขุทฺทกปาฐะ เป็นต้น

เมตตา หมายถึง จิตที่มีความรักปรารถนาดี จิตที่คิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า มีจิตเยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนสัตว์หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์ที่เป็นไปต่อมิตร

จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร หมายถึง หลักว่าด้วยแห่งความประพฤติ พูดถึงความดี ความชั่ว การตัดสินความดีความชั่ว การแสวงหาความดีสูงสุดและพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในเรื่องจิตแผ่เมตตาไปในสัตว์โลก เรียกว่า “พระสูตรที่ว่านี้ประกอบด้วยเมตตา” ซึ่งมีปรากฏในพระสุตตันตปิฎก และ ขุททนิกาย และ ขุทฺทกปาฐะ หมายความว่าจิตที่มีความรักปรารถนาดี จิตที่คิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า มีจิตเยื่อใยใฝ่ประโยชน์สุขแก่คนสัตว์หรือน้ำใจปรารถนาประโยชน์ที่เป็นไปต่อมิตร หมายถึง การตัดสินใจประพฤติดีละเว้นชั่วที่ปรากฏในจิตใจที่ประกอบด้วยความเมตตาหมู่สัตว์ทั้งหลายเป็นต้น

1.9 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยไว้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2
หลักจริยศาสตร์

การวิจัยเรื่อง“ศึกษาและวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร” ได้ศึกษาเนื้อหาสาระที่สำคัญทั้งแนวคิดทฤษฎี จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์

2.2 ขอบเขตของจริยศาสตร์

2.3 วิธีการของจริยศาสตร์

2.4 จริยศาสตร์ของนักปรัชญาลัทธิต่างๆ

2.5 สรุป

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์

จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยเรื่องของความประพฤติของมนุษย์ และว่าด้วยปัญหาจากคำถามที่ว่า อะไรคือความดี อะไรคือความชั่ว อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความผิด สิทธิและหน้าที่คืออะไรความยุติธรรมคืออะไร โดยมีความมุ่งหวังให้มนุษย์ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิต และสรรพสิ่ง โดยใช้สติปัญญา และเหตุผลในการแสงหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าที่สุดในชีวิตเพื่อความเจริญก้าวหน้า แห่งตน ดังนั้นการที่เราจะศึกษาจริยศาสตร์ได้อย่างถูกต้องลึกซึ้งนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ทำความเข้าใจ โดยศึกษาจากลักษณะ และความหมาย ของจริยศาสตร์ ซึ่งจะได้กล่าวตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2.1.1 ลักษณะของจริยศาสตร์

สรรเสริญ อินทรัตน์ กล่าวว่า แนวคิดทางจริยศาสตร์เชิงคุณค่าหรือหน้าที่ทางจริยศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อสังคมชาติและศาสนาเป็นการเปิดเผยความรู้ใหม่เพื่อเสนอความคิด ชี้แจงพฤติกรรมของมนุษย์ว่าอะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม พฤติกรรมใดบ้างที่มนุษย์ทำได้หรือทำไม่ได้จริงหรือไม่จริงแน่นอนหรือไม่แน่นอน สิ่งเหล่านี้คือมิติของวิถีชีวิต ดังนั้น เพื่อทำความเข้าใจตนเองในฐานะที่เป็นมนุษย์ซึ่งมีความจริงของชีวิตในหลากหลายมิติ และในความจริงของชีวิตที่หลากหลายมิตินั้น “มิติความจริงของชีวิตในทางจริยธรรม” หรือมิติที่เกี่ยวกับการกระทำความประพฤติต่าง ๆ ที่มีความหมายในเชิง ดี ชั่วถูก ผิด ควร ไม่ควร และการมีชีวิตที่ดีหรือมีคุณค่าสูงสุดนั้น ถือเป็นมิติความจริงของชีวิต ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่มนุษย์พยายามทำความเข้าใจมาตลอด ประวัติศาสตร์อันยาวนานของมนุษยชาติ และผลแห่งความพยายามนั้นก็กลายมาเป็นภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้อย่างหนึ่งที่เรา

เรียกกันว่า “วิชา จริยศาสตร์” ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับปัญหาเรื่องศีลธรรมคืออย่างไร สิ่งที่ตรงกันข้ามกับศีลธรรมคืออย่างไร การกระทำอย่างไรเป็นการกระทำด้วยปัญญา จิตใจที่ดีเป็นอย่างไรจุดมุ่งหมายของชีวิตคือ อย่างไรภาวะที่ดีของทุกสิ่งทุกอย่างคืออย่างไร[1]

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งความประพฤติเป็นการศึกษา และกำหนดหลักการในการแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่เหมาะสมดีมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้สังคมอยู่ดีมีสุข[2]

จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์ กล่าวว่า กิจกรรมของมนุษย์นำมาทั้งงานสร้างสรรค์และการทำลายล้าง นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันด้วยกรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้อง พฤติกรรมมนุษย์ล้วนแต่เป็นเรื่องของจริยศาสตร์ทั้งสิ้น เพราะทุกปัญหาของมนุษย์ล้วนแต่มีคำตอบมาหลายแนวหลายทาง แล้วมนุษย์ก็นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์จนมีความสมบูรณ์ที่สุดเหมาะสมที่สุด ถูกต้องที่สุด แต่จะไม่ตัดสินว่า อะไรผิด อะไรถูก แต่จริยศาสตร์จะเปิดประเด็นความรู้ใหม่ เจาะลึกความเหมาะสมใหม่ เสนอแนะความถูกต้อง และความสมควรใหม่ เพื่อตอบโจทย์สังคมต่อไป เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจไม่ตรงกันหลายประการ เพราะต่างคนต่างใช้ประสบการณ์และความรู้พื้นฐานของตนเอง ไม่ผ่านการศึกษาผ่านการฝึกฝนอบรมมาเป็นหลักในการกำหนดคำนิยาม[3]

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์ กล่าวว่า จริยศาสตร์ (Ethics) หรือบางครั้งเรียกว่าปรัชญาจริยะ (Moral Philosophy) เป็นระบบที่พยายามจะทำความเข้าใจแนวคิดทางจริยธรรม รวมทั้งตัดสินหลักการและทฤษฎีทางจริยธรรม โดยการวิเคราะห์แนวคิด เช่น วิเคราะห์ความถูกต้อง ความผิด ความพอเหมาะพอควรความดีหรือความเลว และเป็นปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความประพฤติและการครองชีวิต อะไรดีอะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด คือว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์ และการแสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติมนุษย์ว่าอย่างไหนถูกหรือผิด ควรหรือไม่ควร จริยศาสตร์พยายามตอบปัญหา พุทธจริยศาสตร์ว่าด้วยข้อปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงความรู้แจ้งเห็นจริง[4]

พระครูวินัยธรอำนาจ พลปญโญ และคนอื่นๆ ได้เขียนความหมายพุทธจริยศาสตร์คือ เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่ว หรือเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วย เจตนาเป็นตัวบ่งชี้ถึงการกระทำทุกอย่าง ดังพุทธ

---

[1] สรรเสริญ อินทรัตน์, *จริยศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2552 หน้า 1.

[2] คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย*, พระนครศรีอยุธยา :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556 หน้า 10.

[3] จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์, จริยศาสตร์ : *ปรัชญาจริยะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา*, กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557 หน้า 65-66.

[4] จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, จริยศาสตร์ : *ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา*, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2548 หน้า 7-8.

พจน์ว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จ ด้วยใจถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไปเหมือนเงาติดตามตัวเขาไป” เช่น การคิดพูดทำจะดีหรือชั่วอยู่ที่ตัวเจตนา ถ้าเจตนาดีถือว่าเป็นดี ถ้า เจตนาร้ายถือว่าเป็นชั่ว ดังพระบาลีบทหนึ่งว่า “เจตนาห ภิกฺขเว กมฺม วทามิ ภิกษุทั้งหลาย เราตถาคตขอเตือนว่าเจตนาเป็นตัวชี้กรรมคือ การกระทำ” คือเจตนา เป็นสำคัญในความดี ความชั่ว พุทธจริยศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับศาสนาเป็นพิเศษ วิธีการศึกษา พุทธจริยศาสตร์ที่ดีจึงต้องรู้ที่มาที่ไปว่าศึกษาอย่างไรจากไหนบ้าง ตามแนวพุทธปรัชญาหรือพุทธจริยาที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่าจริยศาสตร์หรือจริยธรรมมาจากคำว่า พรหมจรรย์ คือความบริสุทธิ์สะอาด ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง มรรค 8 คือ วิธีการศึกษาหรือ การปฏิบัติที่เป็นสายกลาง คือ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไปให้มีความ พอดี ที่เรียกว่าปฏิบัติตามทางสายกลาง หรือรวมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าไตรสิกขา คือ วิธีการศึกษา 3 ประการ ได้แก่ การศึกษาเรื่องศีล สมาธิ และปัญญา เกณฑ์ตัดสินทางจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาไม่ได้ครอบคลุมถึงพฤติกรรมที่แสดงทุกประการ แต่มุ่งเอาความประพฤติหรือการกระทำที่เรียกว่า “กรรม” ซึ่ง ประกอบด้วยเจตนาดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลายเรากล่าวเจตนานี้เองว่าเป็นกรรม บุคคลคิดแล้วจึงกระทำกรรมด้วยกาย วาจา ใจ” เหตุนั้น ความดีเป็นอย่างไร ชอบธรรมเป็นอย่างไร ลักษณะทั้งสอง คือความดีและความชอบธรรมนี้ เป็นหลักแห่งสัจธรรมที่มีอยู่จริงในสิ่งทั้งหลาย และจิตมนุษย์สามารถจะหยั่งเห็นมันได้หรือว่ามันเป็นแต่เพียงชื่อที่เราใช้เรียกความรู้สึกของเรา (หรือของสังคม) เมื่อเราชอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งเราหมายความแค่ไหน เมื่อเรากล่าวว่าการกระทำที่ดี คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดผลที่พึงใจ เช่นให้ความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด หรือเมื่อเรากล่าวว่า การกระทำที่ดีคือการกระทำที่ไม่ขัดกับ มโนธรรมของเรา หน้าที่หมายความว่าอะไร ทำไมเราจะต้องทำสิ่งที่เราคิดว่าควรทำ ทำไมไม่ทำสิ่งที่เราต้องทำ[5]

วศิน อินทสระ กล่าวว่า จริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา (Philosophy) วิชาปรัชญาคือวิชาที่แสวงหา “สากลสัจจะ” (Universal truth) หรือความจริงเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่างที่ยังไม่มีคำอธิบายที่พิสูจน์ได้ ในทางวิทยาศาสตร์ เช่น ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติที่เป็นแก่นแท้ของมนุษย์ โลก จักรวาล และสรรพสิ่ง เป็นวิชาที่ทำให้คนใจสูง มีจิตใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่น มีความประพฤติดี เว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำสิ่งที่ควรทำแสวงหาคำตอบว่า อะไรดี อะไรชั่ว วิเคราะห์เบื้องหลังแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ว่าเขาประพฤติเช่นนั้น ๆ เพราะอะไร มีอะไรอยู่เบื้องหลังแห่งการกระทำของเขาคือจะพิจารณาถึงแต่ความถูกผิด ดีชั่ว ของความพฤติกรรมเท่านั้น[6]

---

[5] พระครูวินัยธรอำนาจ พลปญโญ และคนอื่นๆ, *พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษาเรื่องความจริง ความรู้ ความดี*,วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560), หน้า 334.

[6]วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์,* กรุงเทพมหานคร : ธรรมดา, 2549 หน้า 1.

ดังนั้น ความจริงบางอย่างก็ได้แบบสมมุติ แต่ภายใต้สิ่งสมมุติก็ยังมีความจริงบางอย่างที่เป็นความจริงสากลอยู่ มนุษย์จะเข้าถึงความจริงได้ก็ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ เพราะการที่มนุษย์แสวงหาความจริงเกี่ยวกับความถูกความผิดนั้น เพราะมนุษย์มีความต้องการความสงบสุขที่เกิดจากพฤติกรรมหรือหน้าที่ ซึ่งคนเราจะรู้อะไรควรหรือไม่ควรนั้นก็ต้องมีหลักการ ถ้าไม่มีหลักการเราก็ไม่สามารถจะรู้ได้ว่าอะไรควรหรือไม่ควร เช่น หน้าที่ของจริยศาสตร์ เพื่อให้มนุษย์เห็นเข้าใจว่าสิ่งใดประเสริฐสุด เหมาะสมและสอดคล้องกับหน้าที่พฤติกรรมของตัวเอง

2.1.2 ความหมายของจริยศาสตร์

ความคิดของมนุษย์นั้น นำมาซึ่งพฤติกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะความคิดคือรากเหง้าที่อยู่กับมนุษย์ตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงหลับ มนุษย์จะต้องมีความคิดเป็นพัน ๆ เรื่อง เมื่อมนุษย์คิดดีมันก็ดีไป ถ้าคิดไม่ดีมันก็ไม่ดีไป ซึ่งการใช้คำว่าจริยศาสตร์ และจริยธรรมที่มีสาระสำคัญใกล้เคียงกัน แต่แตกต่างกันเล็กน้อย จากนิยามความหมายจะพบว่าจริยศาสตร์ เป็นคำที่กินความหมายกว้างกว่า

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา กล่าวว่า จริยศาสตร์ตรงกับคำอังกฤษว่า (Ethice) ซึ่งหมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรมหลักธรรมกฎที่ว่าด้วยความประพฤติและพฤติกรรม (The sciene of morals ; the principles of morality ; rules of conduct and behavior) นอกจากนี้จริยศาสตร์ยังว่าด้วยนิสัย อุปนิสัย และอัธยาศัยของมนุษย์อีกด้วย ซึ่งจริยศาสตร์ คือปรัชญาสาขาที่ว่าด้วยความประพฤติและค้นหาเกณฑ์ตัดสินความประพฤติ (พฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ) ของมนุษย์เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มาตรการทางศีลธรรม จริยธรรมและคุณธรรม จริยศาสตร์พูดถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตนเองและต่อผู้อื่น อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต (อุดมคติชีวิต) มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไรจึงจะสมกับการเกิดมาเป็นคน มีหลักตายตัวอะไรหรือไม่ที่จะตัดสินคุณธรรมความดี ถ้ามี หลักนั้นคืออะไร ความดีมีจริงหรือไม่ หรือเป็นสิ่งสมมติ[7]

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ ได้สรุปความหมายและลักษณะของจริยศาสตร์ไว้ว่า จริยศาสตรีเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุปนิสัย นิสัยและพฤติกรรมของมนุษย์ ความประพฤติย่อมเป็นกระจกเงาส่องให้เราเห็นอุปนิสัย นิสัยใจคอและความประพฤติ ตามที่บุคคลนั้นแสดงออกมาด้วยความสมัครใจในการกระทำนั้น บุคคลมีแรงจูงใจและเจตจำนงอันแน่งแน่ เจตจำนงนั้นแสดงออกถึงอุปนิสัยของมนุษย์ด้วยเหตุนี้ เราจึงมองเห็นอุปนิสัยของบุคคลได้ในรูปของเจตจำนงหรืออีกนับหนึ่ง เจตจำนงก็คือ แบบที่ได้รับการกระตุ้นเตือนของอุปนิสัยนั่นเอง[8]

---

[7]ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก* กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2555 หน้า 8-9.

[8] ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์, *จริยศาสตร์*, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520 หน้า 1.

โกเมนทร์ ชินวงศ์ ได้อธิบายความหมายของจริยศาสตร์ไว้ว่า จริยศาสตร์ (Ethics) ว่าด้วยมาตรฐานเกณฑ์ตัดสินการประพฤติ พูดถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตัวเองและผู้อื่น มุ่งแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิต ศึกษาถึงกฎเกณฑ์การตัดสินความประพฤติของแต่ละคน หรือแต่ละสังคม ว่ามีหลักตายตัวอะไรหรือไม่ที่จะใช้ตัดสินหลักการแสวงหาความดี ความชั่ว ความยุติธรรม ความถูกต้อง และคุณค่า แล้วตีค่าว่าดีหรือชั่ว[9]

ดังนั้น อัธยาศัยกิริยาที่มีความเหมาะสมต่อขนบธรรมเนียม อุปนิสัย และศีลธรรม สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องมีความรู้แห่งความประพฤติ ถ้าขาดพฤติกรรมขาดความรู้ทางจริยศาสตร์ก็ไม่สามารถวิเคราะห์เสนอแนะเปิดทางความรู้ใหม่ได้ เพราะสิ่งที่ถูกต้องในความเข้าใจของเราอาจจะถูกก็ได้ อาจจะผิดก็ได้ โดยเหตุนี้จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ช่วยแนะแนวตัดสินและให้ความคิดในเชิงความเหมาะสม สมเหตุสมผลทั้งความคิดทั้งความประพฤติ และความสมควร ของช่วงเวลาสถานที่เหตุการณ์ซึ่งจริยศาสตร์ไม่ใช่วิชาที่ตัดสินพฤติกรรมเลยว่าอะไรถูกที่สุดหรือผิดที่สุด แต่เป็นวิชาที่ช่วยเสนอประเด็นแนวความคิดปรับปรุงแนวความคิดทัศนะคติ เพื่อช่วยหาความสมดุลที่สุดที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวพฤติกรรมความเหมาะสมเกี่ยวกับแนวทางการกระทำของมนุษย์มากกว่าที่จะตัดสินเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นต้น

2.2 ขอบเขตของจริยศาสตร์

ขอบเขตของพฤติกรรม คือเป็นการบอกให้รู้ว่าความคิด จินตนาการ ข้อเสนอแนะของพฤติกรรมทางจริยศาสตร์ในโลกนี้ มีความสลับซับซ้อนมากแค่ไหน จนบางครั้งมนุษย์ไม่สามารถแสดงแนวความคิดหรือจินตนาการพฤติกรรมออกมาได้ โดยมีขอบเขตจำกัดทั้งเรื่องของภาษา สิ่งแวดล้อม และไม่มีสิ่งที่แน่นอน ไม่มีมาตรฐานตายตัว จึงเป็นปัญหาของจริยศาสตร์ ดังเช่น ขอบข่ายจริยศาสตร์มีการนิยามขอบเขตเอาไว้ว่า

2.2.1 มีขอบข่ายศึกษาถึงศาสตร์แห่งความประพฤติ ว่าอะไรถูก หรืออะไรผิด อะไรเหมาะสมและอะไรไม่เหมาะสม

2.2.2 มีขอบข่ายศึกษาถึงศาสตร์บรรทัดฐานแห่งการประพฤติที่สังคมยอมรับว่าดีมีประโยชน์หลักการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข[10]

---

[9] โกเมนทร์ ชินวงศ์, *ปรัชญาเบื้องต้น,* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548 หน้า 10.

[10] ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก,* (อ้างแล้ว), 2555 หน้า 13.

2.2.1 ขอบเขตการประเมินทางจริยศาสตร์

1) การกระทำ ถูกต้อง ผิดพลาด มีข้อผูกพัน มีทางเลือก

2) ผลการกระทำ ดี เลว ไม่แตกต่างกัน

3) คุณลักษณะ มีคุณธรรม มีความรุนแรงชั่วร้าย มีความเป็นกลาง

4) อารมณ์ อารมณ์ดี อารมณ์ร้าย อารมณ์เป็นกลาง[11]

สรรเสริญ อินทรัตน์ กล่าวว่า จริยศาสตร์คือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย เกณฑ์ตัดสินดี ชั่ว ถูก ผิด และการมีชีวิตที่ดีงามจริยศาสตร์เป็นทั้งพื้นฐานของปรัชญาชีวิตและปรัชญาสังคม เมื่อจำแนกพื้นฐานที่มาของคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักคิดทางจริยศาสตร์แล้ว พบว่ามีพื้นฐานที่มาจาก 3 แหล่งด้วยกันคือเหตุผลศรัทธาและปัญญา ประเภทของจริยศาสตร์มี 3 ประเภทหลัก ๆ คือ อภิจริยศาสตร์ จริยศาสตร์บรรทัดฐาน และจริยศาสตร์ประยุกต์ โดยวิธีการศึกษาทางจริยศาสตร์นั้นใช้ “วิธีการทางปรัชญา” คือวิธีคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์เป็นหลัก[12]

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา กล่าวว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ล้วนเป็นแหล่งกำเนิดความดีและความชั่วนำมาซึ่งหน้าที่แห่งพฤติกรรมว่ามีสิ่งใดบ้างที่ทำแล้วเกิดประโยชน์แก่หมู่คนเป็นส่วนมาก มนุษย์ก็ถือว่านั้นคือความดี ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือปฏิบัติมานานแล้วก็ตาม ถ้าขัดแย้งกับพฤติกรรมคนหมู่มาก จริยศาสตร์นั้นถือว่าไม่ใช่สิ่งที่ดีที่ถูกต้องเหมาะสมกับความประพฤติได้อีกต่อไป แต่ปัญหาของอะไรดีหรือไม่ดี อะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม เรื่องเหล่านี้ล้วน เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งความประพฤติอะไรทำได้หรือทำไม่ได้ ประเด็นเหล่านี้ที่จริยศาสตร์ พยายามจะตอบมีทั้งตอบได้และตอบไม่ได้ตรงนี้ และทำให้จริยศาสตร์ต้องทำหน้าที่ตัวเองต่อไป โดยอาศัยเหตุการณ์จาก อดีต ปัจจุบัน และอนาคต เพื่อบอกว่าอะไรเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ประพฤติได้หรือประพฤติไม่ได้ ขอบเขตหน้าที่ของจริยศาสตร์ที่รับผิดชอบในการศึกษาและค้นหา แต่เป็นที่ถกเถียงกันโดยหาข้อยุติไม่ได้ว่า ขอบเขตของจริยศาสตร์ในการทำหน้าที่ของตนนั้นกว้างหรือแคบเพียงใด ยังไม่มีนักปรัชญาคนใดให้ทัศนะที่ชัดเจน ดังนั้น การกำหนดขอบเขตในหน้าที่ของจริยศาสตร์จึงต้องอาศัยสถานภาพของจริยศาสตร์ว่าอยู่ในฐานะอะไรบ้าง แล้วกำหนดขอบเขตไปตาม สถานะอันนั้น เพื่อให้มองเห็นภาพหรือกรอบของขอบเขตการทำหน้าที่ของจริยศาสตร์ในการกำหนดเนื้อหาต้องอาศัยองค์ประกอบเช่น ความหมายลักษณะและขอบข่ายของจริยศาสตร์เข้ามา พิจารณาด้วยเกณฑ์สำหรับบอกว่าสิ่งนี้ควรถือว่าเป็นสิ่งที่ผิดหรือสิ่งที่ถูก[13]

---

[11]จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, *จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา,* (อ้างแล้ว), หน้า 17.

[12]สรรเสริญ อินทรัตน์, *จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3,* (อ้างแล้ว*) 2552* หน้า 23.

[13]ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม,*(อ้างแล้ว), หน้า 4.

สมภาร พรมทา กล่าวว่า ขอบเขตของจริยศาสตร์นั้น อยู่ที่หน้าที่เกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรม จริยธรรม แต่ละช่วงเวลาของแต่ละสังคม ช่วงเวลาของความประพฤติคือขอบเขตของจริยศาสตร์ เพราะฉะนั้น สิ่งที่สมควรหรือไม่สมควร เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมของจริยศาสตร์นั้นอยู่ที่หมู่คณะแต่ละสถาบัน แต่ละสถานะของสังคม เพราะเหตุนี้ขอบเขตของจริยศาสตร์จึงมีความไม่ค่อยชัดเจน แต่จริยศาสตร์เป็นวิชาที่นอบน้อม เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยแห่งกาลเวลา ซึ่งขึ้นอยู่กับความนิยมชมชอบเคารพของแต่ละบุคคล หรือหมู่คณะที่ให้ความชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรม สมควรหรือไม่สมควรเกี่ยวกับพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์โดยเหตุนี้ขอบเขตของจริยศาสตร์จึงมีทั้งความกว้างและความแคบที่มีความเป็นอยู่เหนือจินตนาการของมนุษย์ เพราะความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม บางทีเป็นนามธรรมแต่บางทีเป็นแค่รูปธรรม[14]

ดังนั้น จริยศาสตร์บางทีเรียกว่า จริยปรัชญา ที่เรียกว่าจริยปรัชญาเพราะเป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ที่กล่าวถึงความประพฤติของมนุษย์ว่าอย่างไรดี อย่างไรชั่ว อย่างไรถูก อย่างไรผิด ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติทั้งที่เป็นมาตรฐาน และทฤษฎีที่มีความเกี่ยวกับความประพฤติด้วย โดยเริ่มต้นศึกษาปัญหาเกี่ยวกับคุณประโยชน์ ความดี ความชั่ว เป็นต้น ส่งเสริมให้ประพฤติในหลักศีลธรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าอะไรเป็นคุณค่าที่ควรสร้างให้เกิดมี การประพฤติอย่างไรจึงเป็นการประพฤติดี อะไรสามารถให้ความหมายสำหรับชีวิต ทฤษฎีจริยธรรมจึงเกี่ยวข้องกับแกนกลางจริยธรรม ตั้งแต่เริ่มแรกและการพัฒนาตลอดทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อตัดสินมาตรฐานจริยธรรม จริยศาสตร์ ย่อมมีขอบเขตในตัวเอง และขึ้นอยู่กับวิชาที่เกี่ยวพันกัน แต่อาจจะกล่าวได้อย่างสั้น ๆ ว่า “ความรู้จักประมาณหรือความพอดี” นั่นเอง

สิ่งใดบ้างที่มนุษย์ทำได้หรือทำไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหาทุก ๆ สาขาวิชาเลยก็ว่าได้ คงไม่ใช่ปัญหาของจริยศาสตร์อย่างเดียวแน่ เพราะเป็นทั้งความเจริญงอกงามและความเสื่อมถอยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของมนุษย์ สิ่งใดสมควรหรือไม่สมควรนั้น จึงเป็นหน้าที่ของจริยศาสตร์ที่จะให้คำตอบในเรื่องเหล่านี้ ว่าอะไรสมควร หรือไม่สมควร ความถูกต้องเหมาะสมของจริยศาสตร์นั้นจะไม่ตายตัวอยู่ที่ใดที่หนึ่ง แต่จะเป็นไปตามช่วงเวลาของยุคสมัย คืออดีต ปัจจุบัน และอนาคต สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องมือของจริยศาสตร์ ที่ช่วยหาคำตอบเกี่ยวกับปัญหาของมนุษย์ว่าสิ่งไหนทำได้หรือไม่ได้ สิ่งใดสมควรหรือไม่สมควรได้ดีที่สุด ดังเช่น

1) ความประพฤติ (Conduct) หมายถึง พฤติกรรมที่มีมโนธรรมเข้าแทรกเมื่อมโนธรรมเกิดขึ้นก็ย่อมจะต้องมีการตัดสินใจอย่างเสรี (Deliberation) ตามมา หากตัดสินใจเลือกทำตามมโน

---

[14] สมภาร พรมทา, *เกิดแก่เจ็บตาย : ทัศนะทางชีวจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา*, กรุงเทพมหานคร : วารสารปัญญา, 2554 หน้า 22.

ธรรมก็เรียกว่ามีความประพฤติดี (Good conduct) หากตัดสินใจเลือกปฏิบัติฝืนมโนธรรม ก็เรียกว่ามีความประพฤติเลว (Bad or immoral conduct)

2) พฤติกรรม (Behavior) ได้แก่ การกระทำทุกอย่างของมนุษย์และสัตว์ (บางคนถือว่าพืชก็มีพฤติกรรมได้ด้วย) ถ้ามีมโนธรรมเข้าแทรกเรียกว่าความประพฤติ ถ้าไม่มีมโนธรรมเข้าแทรกเรียกว่าพฤติกรรมอศีลธรรม (Amoral behavior) อย่าปนกับความประพฤติผิดศีลธรรมหรือทุศีล(Immoral conduct) ซึ่งเป็นความประพฤติที่ฝ่าฝืนมโนธรรม

3) มโนธรรม (Conscience) คือความสำนึกดีชั่ว (ชั่วน้อยเรียกว่าเลว) อาจจะสำนึกในขณะที่จะต้องตัดสินใจเลือกวิถีทางประพฤติเฉพาะหน้า หรืออาจจะสำนึกในอดีตแต่ยังมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกวิถีทางประพฤติเฉพาะหน้าก็ได้[15] ดังนั้นความประพฤติหมายถึงหลักปฏิบัติหรือหน้าที่ที่ต้องทำ ส่วนพฤติกรรมนั้นเป็นการกระทำที่แสดงออกมาและมโนธรรม หมายถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความประเสริฐและความเสื่อม ซึ่งมีผลตามกรรมแห่งการกระทำที่ส่งผลให้มนุษย์เห็นวิถีทางใดควรหรือไม่ควรในการดำเนินชีวิต เพื่อความเจริญงอกงามของสังคมชาติและศาสนา สู่การพัฒนาทางจิตใจนำมาซึ่งความเจริญทางจิตวิญญาณ และความสงบที่สมบูรณ์

2.2.2 มาตรฐานแนวคิดการตัดสินคุณค่าทางจริยธรรม

แนวทางหรือวิธีคิดเกี่ยวกับความถูกต้องกับความเหมาะสมหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางจริยศาสตร์หรือศาสตร์อื่น ๆ ก็ล้วนแล้วแต่มีมาตรฐานของตัวเองเป็นเกณฑ์ประพฤติปฏิบัติ จะหนักหรือเบาก็ขึ้นอยู่กับสังคมที่มนุษย์ดำรงอยู่ ซึ่งแต่ละสังคมล้วนมีมาตรฐานแตกต่างกันออกไป สิ่งเหล่านี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจ สำหรับจริยศาสตร์จะต้องศึกษา คิดค้น เสนอแนะ วิถีทำความดี ชั่ว ถูก ผิด เหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน

ด้วยเหตุนี้ ศาสตร์ทางปรัชญาที่มีเกณฑ์ตัดสินทางจริยศาสตร์ว่าเป็นวิชาที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่า คือเรื่องความดีไม่ดี แต่ก็เป็นการยากที่จะชี้ขาดลงไปว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรถูก อะไรผิดอะไรควร อะไรไม่ควร นักปรัชญาด้านนี้จึงมีความพยายามหาหลักเกณฑ์เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินการกระทำ[16] ความประพฤติ ทั้งที่เป็นมาตรฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวกับความประพฤติด้วยโดยเริ่มต้นจากการศึกษาปัญหาเกี่ยวกับคุณประโยชน์ ความดี ความชั่ว เพื่อส่งเสริมให้ประพฤติในหลักศีลธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าอะไรเป็นคุณค่าที่ควรสร้างให้เกิด มีการประพฤติอย่างไร จึงจะเป็นความประพฤติ ที่ดี อะไรสามารถ ให้ความหมายสำหรับชีวิตบ้าง ทฤษฎีจริยธรรมจึงเกี่ยวข้องกับแกนกลางจริยธรรมตั้งแต่

---

[15]กีรติ บุญเจือ, *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน,* (อ้างแล้ว), หน้า 3.

[16]คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย* ,(อ้างแล้ว), หน้า 28.

เริ่มแรก และการพัฒนาตลอดทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อตัดสินมาตรฐานจริยธรรม[17]อย่างไรก็ดีแม้จริยศาสตร์จะเป็นศาสตร์ที่เป็นมาตรฐาน มันก็ไม่ได้สามารถที่จะถูกยอมรับว่าเป็นศิลป์หรือเป็นศาสตร์ที่ใช้ในภาคปฏิบัติได้จริงของพฤติกรรมของมนุษย์ จริยศาสตร์เป็นการศึกษาภาคทฤษฎีล้วน ๆ และมันก็แสวงหาที่จะรู้ธรรมชาติของแบบอย่างในชีวิตของมนุษย์ ซึ่งพื้นฐานของการตัดสินพฤติกรรมบางอย่างว่าดีหรือตัดสินพฤติกรรมอื่น ๆ ว่าเลว ในขณะที่ศิลปะก็แสวงหาหนทางที่จะทำบางอย่างและผลิตการเปลี่ยนแปลงบางอย่าง เช่น ดนตรี และภาพจิตกรรมศิลปะนั้นมิใช่ความรู้อย่างเดียวแต่เป็นการปฏิบัติด้วย โดยการศึกษาจริยศาสตร์เราอาจจะรู้แบบอย่างพฤติกรรมของมนุษย์ แต่ความรู้นั้นไม่เพียงพอแต่ก็จาเป็นสำหรับการทำให้ชีวิตดีขึ้น นักคิดทางจริยศาสตร์อาจจะไม่มีชีวิตที่ประกอบด้วยศีลธรรมอันดีงามก็ได้ เราควรเข้าใจว่าแบบอย่างสูงสุดของชีวิตมนุษย์เป็นสิ่งที่สลับซับซ้อนมากและอาจทำให้สับสน ดังนั้น จึงเป็นไปได้สำหรับแนวคิดจริยศาสตร์ที่จะวางกฎเกณฑ์พื้นฐานบางอย่างและข้อบังคับต่าง ๆ ให้เป็นแบบอย่างที่สามารถทำให้เป็นจริงได้ อย่างไรก็ตามมันก็มิใช่โครงการอะไรของจริยศาสตร์ที่จะวางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางความประพฤติและถึงอย่างไรมันก็มิใช่ศาสตร์แห่งกฎข้อบังคับหรือกฎแห่งการปฏิบัติ[18]

ตามทัศนะของนักปรัชญาในกลุ่มทฤษฎีหน้าที่ เกณฑ์ หรือมาตรฐานตัดสินจริยธรรมหมายถึง “กฎเกณฑ์ทั่วไป” (General Rule) ที่ใช้เป็นมาตรฐานตัดสินการกระทำทางจริยธรรมของมนุษย์ เป็นกฎเกณฑ์ซึ่งครอบคลุมการกระทำที่มีความหมายเป็นถูกผิดทั้งหมดของมนุษย์ และเป็นกฎเกณฑ์ที่ถือเป็น “พันธะทางจริยธรรม” หรือหน้าที่ในทางจริยธรรมที่มนุษย์พึงปฏิบัติ ซึ่งพันธะหรือหน้าที่ทางจริยธรรมตามทัศนะของนักปรัชญาในกลุ่มทฤษฎีหน้าที่อาจมองแตกต่างกันไป[19]

2.3 วิธีการของจริยศาสตร์

วิธีการเป็นกระบวนการแสวงหาวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์จากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นสิ่งที่บ่งบอกลักษณะแนวความคิดทางจริยศาสตร์เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ดีที่สุด เหมาะสมที่สุด เพราะความประพฤติใดทำได้หรือไม่ได้นั้น อยู่ที่การยอมรับของมนุษย์ที่มีหน้าที่มีความรับผิดชอบ มีความเกี่ยวข้องในปัญหาแนวทางแห่งพฤติกรรมของมนุษย์เป็นหลัก ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นนำมาเป็นกระบวนการหรือวิธีคิดของมนุษย์ ในการแสวงหาความสมเหตุสมผลความเป็นไปได้ตามหลักของทฤษฎีและหลักประพฤติปฏิบัติ ดังเช่น จริยศาสตร์ มีวิธีการสืบสวนปรากฏการณ์ วิธีการทางกายภาพ

---

[17]พระฉลอง ถาวโร, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องจุดหมายสูงสุด และรูปแบบการตัดสินทางจริยศาสตร์”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2554 หน้า 3.

[18]พระฉลอง ถาวโร, การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องจุดหมายสูงสุด และรูปแบบการตัดสินทางจริยศาสตร์, (อ้างแล้ว)2546 หน้า 15.

[19]สรรเสริญ อินทรัตน์, *จริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 3,* (อ้างแล้ว), *2552* หน้า 35.

และชีววิทยา วิธีการทางประวัติศาสตร์หรือพันธุ์ศาสตร์ วิธีการทางจิตวิทยา และวิธีการทางอภิปรัชญาถูกนำมาใช้[20]เนื่องจากจริยศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา วิธีการศึกษาทางจริยศาสตร์จึงเป็นวิธีทางปรัชญา (Philosophical Method) คือ “วิธีคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์” (Critical Thinking) เพื่อหานิยามที่ชัดเจนของชีวิตที่ดี ความดีหรือเกณฑ์ตัดสินถูก ผิด ทางศีลธรรม สิ่งที่จริยศาสตร์มุ่งศึกษาจึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “คุณค่า” (Value) ในการดำเนินชีวิตประจำวันหรือในการศึกษาเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เรามักเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่อง 2 เรื่องเสมอ คือเรื่องของ “ข้อเท็จจริง” (Facts) กับ “คุณค่า” (Values) ข้อเท็จจริงคือสิ่งที่เป็นเรื่องราวเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่จริงในโลก ซึ่งเราสามารถตรวจสอบหรือตัดสินความมีอยู่จริงได้ด้วยประสาทสัมผัส คำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง คือคำถามที่ว่าคืออะไรหรือเป็นอย่างไร ส่วน “คุณค่า” คือสิ่งที่พึงปรารถนาหรือพึงประสงค์มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ความดีความงามและความเหมาะสม คำถามเกี่ยวกับคุณค่าคือคำถามที่ว่าควรเป็นอย่างไร ทำไมจึงควรเป็นอย่างนั้น กล่าวง่าย ๆ ข้อเท็จจริงคือ “สิ่งที่มีอยู่หรือเป็นอยู่” ส่วนคุณค่า คือ “สิ่งที่ควรจะเป็น” เช่นตามข้อเท็จจริงชีวิตเป็นทุกข์ แต่ชีวิตที่ควรจะเป็นหรือชีวิตที่ดี คือชีวิตที่พ้นทุกข์[21] ดังนั้น ลักษณะของจริยศาสตร์คือการศึกษาแบบอย่างเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ จึงเป็นที่ชัดเจนว่า จริยศาสตร์เป็นศาสตร์เกี่ยวกับมาตรฐานของพฤติกรรมของมนุษย์และมิใช่ศาสตร์เชิงปฏิฐาน เพราะศาสตร์เชิงปฏิฐานจะอธิบายถึงข้อเท็จจริงที่เป็นจริงตามความเป็นจริง ขณะที่จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์เชิงบรรทัดฐาน ศึกษาสิ่งที่จะเป็นในทางจริยศาสตร์ สิ่งที่เราในฐานะเป็นมนุษย์จะต้องทำ ซึ่งก็คือหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งหลายที่เกี่ยวกับจริยศาสตร์ เราไม่ต้องแสวงหาสิ่งที่เราทำตามความเป็นจริง แต่เป็นการแสวงหาแบบอย่าง แบบอย่างจะถูกเปรียบเทียบจากสิ่งที่เป็นอยู่จริง และจริยศาสตร์ก็จะกลายเป็นสิ่งที่เป็นมาตรฐาน เพราะมันกำหนดแบบอย่างหรือมาตรฐานของพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งดีและไม่ดี เพื่อทำให้ผลดีสูงสุดของชีวิตมนุษย์เป็นจริงขึ้นมาได้[22] การที่จะรู้เข้าใจได้ว่าความประพฤตินั้นเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมนั้น จริยศาสตร์ต้องอาศัยเครื่องมือหลายอย่างเพื่อยืนยันตัวตนออกมาว่าสิ่งใดทำได้หรือทำไม่ได้ เช่นเดียวกับสาขาวิชาอื่น ๆ ก็ต้องอาศัยเครื่องมือตัวเองเช่นกัน เพื่อเอามาช่วยแก้ปัญหา เพราะปัญหาเป็นมารดาทุกสาขาวิชา ถ้าไม่มีปัญหาความรู้ไม่มีแน่นอน เมื่อความรู้ไม่มีมนุษย์ก็ไม่จำเป็นต้องรู้ว่าอะไรทำได้หรือไม่ได้ เพราะเหตุนี้มนุษย์จึงแสวงหาจริยศาสตร์ที่ดีเพื่อเป็นมาตรฐานที่ดีสำหรับเสนอแนะให้มวลมนุษย์พิจารณาหน้าที่พฤติกรรมร่วมกันต่อไป ดังเช่น ลักษณจริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุดมคติอันสูงสุดที่มีความสัมพันธ์อยู่กับชีวิต

---

[20]คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย,* (อ้างแล้ว), หน้า 14.

[21]สรรเสริญ อินทรัตน์, *จริยศาสตร์,* (อ้างแล้ว), 2552 หน้า 11-12.

[22]พระฉลอง ถาวโร, การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องจุดหมายสูงสุด และรูปแบบการตัดสินทางจริยศาสตร์, (อ้างแล้ว), หน้า 14.

มนุษย์ จริยศาสตร์กล่าวถึงลักษณะที่ดีหรือเลวแห่งความประพฤติของมนุษย์ โดยเปรียบเทียบความประพฤตินั้นกับความดีเลิศทั้งหลาย และยังบ่งถึง ความดี ความชั่ว ความถูก ความผิด ธรรม และอธรรม ที่แตกต่าง[23] หรือคุณค่าที่เรายึดถือเป็นเป้าหมายหรือแนวทางในการดำเนินชีวิต ทุกคนมีอุดมคติหรือคุณค่าบางอย่างที่ตนเองยึดถือแต่อาจคลุมเครือบ้างชัดแจ้งบ้างมั่นคงบ้างเปลี่ยนแปลงบ้างขึ้นอยู่กับระดับ “ความกระจ่างในคุณค่า” (Value Clarify) ของแต่ละบุคคลแต่ทว่าอุดมคติหรือคุณค่าที่แต่ละคนยึดถือนั้น จะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิต (Life Stile)[24] จริยศาสตร์หรือวิถีทางแห่งการกระทำคือแบบแผนของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีพฤติกรรมทั้งเป็นคุณและเป็นโทษที่ส่งผลต่อตน และสังคมในด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรมว่าอะไรควรหรือไม่ควร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับหน้าที่ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์แต่ละวัน เพราะทุก ๆ การกระทำของมนุษย์ล้วนแต่มีเป้าหมายและจุดประสงค์แห่งความประพฤติหรือหน้าที่แห่งการงานที่มีความเกี่ยวข้องกับความประพฤติทางจริยศาสตร์ทั้งสิ้น ดังนี้

1) ลักษณะแห่งความประพฤติ คือ ลักษณะจริยศาสตร์ของการกระทำที่บ่งบอกถึงสิ่งที่ควรทำไม่ควรทำ หรือการกระทำที่พึงประสงค์ และไม่พึงประสงค์ เป็นลักษณะของการศึกษาว่าการกระทำในรูปแบบใดเรียกว่าดี ควรทำ อันเป็นสิ่งควรยกย่องชมเชย

2) ลักษณะที่ว่าด้วยคุณค่า คือ ลักษณะจริยศาสตร์ที่บ่งบอกถึงความดี ความชั่ว ควรไม่ควรแห่งความประพฤติ (พฤติกรรม) ของมนุษย์ โดยเปรียบเทียบกับความดีเลิศทั้งปวง

3) ลักษณะที่ค้นหาสิ่งมีค่าสูงสุด คือ ลักษณะของการแสวงหาจุดหมายปลายทางแห่งชีวิตหรืออุดมคติของมนุษย์นั่นคือการค้นหาว่าอะไรคือสิ่งที่มีค่ามากที่สุดในชีวิตมนุษย์ มนุษย์เราเกิดมาควรแสวงหาอะไรให้แก่ชีวิต จึงจะถือว่าเป็นชีวิตที่สมบูรณ์หรือเป็นชีวิตที่มีคุณค่าอย่างแท้จริง และมีเหตุผลอะไรที่จะแสดงให้มองเน้นได้ชัดเจนว่า สิ่งที่ควรแสวงหานั้นมีค่ามากที่สุดและมีความสำคัญ ต่อชีวิตมากที่สุดทั้งในทางทฤษฎีและการปฏิบัติ[25]

วิถีชีวิตของมนุษย์ที่มีความหลากหลายแตกต่างกันออกไป ซึ่งขึ้นอยู่กับกาลเวลาของขนบธรรมเนียมกฎระเบียบของสังคมและศาสนา มีทั้งแบบใหม่และแบบดั้งเดิม ส่วนไหนมีค่ามากหรือน้อยก็ต้องดูลักษณะแห่งความพฤติกรรมเป็นหลัก ว่าความพฤตินั้นเหมาะสมหรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ เพราะเรื่องบางเรื่องมนุษย์ไม่สามารถตัดสินคุณค่าคุณประโยชน์โดยตรงได้ มนุษย์ก็ต้องศึกษาความประพฤติ แล้วนำมาคัดสรรค์สร้างแนวความคิดแนวการกระทำใหม่ ว่าอะไร คือคุณค่าของความ

---

[23]ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์, *จริยศาสตร์,* พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550 หน้า 6.

[24]สรรเสริญ อินทรัตน์, *จริยศาสตร์,* (อ้างแล้ว), 2552 หน้า 2.

[25]ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม, (*อ้างแล้ว), หน้า 2.

ประพฤติที่มีความเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไรควรอยู่ในระดับไหนของจริยศาสตร์มนุษย์ก็ต้องอาศัยพฤติกรรมทางประเพณีวัฒนธรรมของยุคนั้น ๆ มาช่วย จึงทำให้มนุษย์มองได้ชัดแจ้ง เพื่อนำมาเป็นอุปกรณ์เครื่องมือศึกษาช่วยในการตัดสินการกระทำของมนุษย์แต่จะมีคุณค่าสำหรับมนุษย์นั้นมีสองแบบสองระบบด้วยกัน คุณค่าแบบที่เป็นรูปธรรม คือเป็นการมองเห็นสัมผัสได้จริงและคุณค่าด้านอรูปธรรม เป็นคุณค่าทางด้านจิตวิญญาณ จินตนาการตามหลักคัมภีร์ ซึ่งมันก็อยู่ที่ความเชื่อ ความศรัทธา ความจงรักภักดี แต่ละบุคคล แต่ละปราชญ์ที่เสนอเหตุผลในมุมใดออกมา ลักษณะคุณค่าของจริยศาสตร์คือเป็นกระบวนการแสวงหาความเหมาะสม และความสำคัญในวิถีชีวิตประจำวันของสังคมมนุษย์ เพื่อแสดงความเหมาะสมของการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งการกระทำของมนุษย์แต่ละสังคมแต่ละศาสนา ล้วนแต่มีความแตกต่างกันไปตามธรรมเนียมปฏิบัติ ก็มีเหมือนกันบ้างแต่ก็ต้องอาศัยจากการประเมินผลประโยชน์ของมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ ดังนี้

1) ความดีที่เป็นเนื้อแท้ หรือความดีในตัวเอง ความดีประเภทนี้จะมีคุณค่าในตัวเอง ไม่ต้องอาศัยสิ่งอื่นมาตีความให้ เช่น ความดี ความจริง ความงาม ฯลฯ

2) ความดีที่เป็นเครื่องเอื้ออำนวย หรือส่งเสริมความดีให้สูงขึ้นไปอีก เช่น ความมีสุขภาพอนามัยดี ความมีทรัพย์สมบัติ การมีความรู้ความสามารถดี ฯลฯ

3) ความดีทั้งที่เป็นเนื้อแท้ในตัวเองและความดีที่เป็นเครื่องเอื้ออำนวยความดีให้สูงขึ้นไปอีก เช่น ความเมตตากรุณา ความรัก ความสามัคคี ขยันหมั่นเพียร ความอดทน การสร้างสรรค์ ประโยชน์ร่วมกัน ความเป็นภราดรภาพ ความประหยัด อดออม ฯลฯ[26]

การกระทำความดีหรือความเลวนั้นมีอยู่ด้วยกันหลายระดับ ดีแบบชาวบ้าน ดีแบบนักปราชญ์วิชาการ และดีแบบนักศาสนาล้วนแต่มีความหลากหลายที่ประกอบด้วยศาสตร์และศิลป์คือการกระทำหรือการประกอบการงานตามกฎระเบียบของสังคม จะต้องมีความเกี่ยวข้องกันกับกฎศีลธรรมของศาสนา ความดีของสังคมอาศัยอยู่ได้ขึ้นอยู่กับการยอมรับตามกาลเวลาแห่งความเชื่อแต่ละยุคสมัย ส่วนศาสนานั้นมีความดีอยู่ที่เนื้อหาในคัมภีร์ของศาสนาเป็นหลักสำคัญที่ไม่สามารถละทิ้งไปได้ เพราะฉะนั้น การเดินทางแห่งความประพฤติทางจริยศาสตร์ดีหรือไม่ดีนั้นก็ต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกมาช่วยตัดสิน

สรุปได้ว่า หลักจริยศาสตร์ เป็นหลักที่ว่าด้วยการแสวงหาคุณค่าของชีวิตและเกณฑ์มาตรฐานความดีและความชั่ว ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความสุข ความทุกข์ ความถูกความผิด หรือเรื่องของความสมควรหรือไม่สมควรประพฤติ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตรวมทั้งข้อปฏิบัติที่จะทำให้เราเจริญขึ้นมีความก้าวหน้าในชีวิตตามสมควร เพื่อให้ชีวิตของเรามีระเบียบ มีจิตใจสูง เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่เห็นด้วยปัญญาแล้วว่ามีประโยชน์เป็นไปเพื่อความดีและความสุข เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุปนิสัย และพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นกระจกเงาส่องให้เราเห็นอุปนิสัยและ

---

[26]บุญมี แท่นแก้ว, *จริยศาสตร์,พิมพ์ครั้งที่ 4,* กรุงเทพมหานคร : สานักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2550. หน้า 3.

นิสัยของคน ดังนั้น จริยศาสตร์จึงช่วยตีค่าของมนุษย์โดยการมองทางอุปนิสัย นิสัยใจคอและความประพฤติตามที่บุคคลนั้นแสดงออกมา ยังบอกให้เรารู้คุณค่าอันแท้จริงของชีวิตที่ว่าอะไรคือคุณค่าที่เราควรแสวงหาโดยไม่เสียเวลาเปล่า และศึกษาถึงคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ พยายามเหล้าให้คนมีความรู้สึกอันดี ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิต เป็นแรงบันดาลใจให้มนุษย์ พยายามแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุดมีคุณค่าที่สุดในชีวิตของตน ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำหลักการทางจริยศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์เรื่องราวความเป็นมาของโดยมีความมุ่งหวังให้มนุษย์ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิต และสรรพสิ่ง โดยใช้สติปัญญา และเหตุผลในการแสวงหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าที่สุดในชีวิตเพื่อความเจริญก้าวหน้า แห่งตน ดังนั้นการที่เราจะศึกษาจริยศาสตร์และศึกษาพุทธจริยศาสตร์พร้อมไปด้วยกันนั้นจะได้อย่างถูกต้องลึกซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องวิเคราะห์ทำความเข้าใจ โดยศึกษาจากความหมาย ความเป็นมา ระดับลักษณะ ความสำคัญ แนวคิด และ เป้าหมายของพุทธจริยศาสตร์ และ จริยศาสตร์ในสองประเด็นนี้คือ ลักษณะแห่งความประพฤติ และลักษณะเชิงคุณค่าทางในด้านจิตใจและด้านสังคมและทางด้านศาสนา ซึ่งในเรื่องราวของกรณียเมตตสูตรนั้นจึงมีหลักเกณฑ์ที่คล้ายกันและเกี่ยวค้องกับความประพฤติในด้านต่าง ๆ อยู่เหมือนกันและซึ่งผู้ศึกษาจะได้กล่าวต่อไปดังนี้

2.4 จริยศาสตร์ของนักปรัชญาลัทธิต่างๆ

2.4.1 ลัทธิประสบการณ์นิยม

1. ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon, 1561 – 1626)

หากดูประวัติของเบคอนจะพบว่า ท่านเริ่มต้นชีวิตโดยการเป็นทนายความ เป็นนักการเมืองพอบทบาทของนักการเมืองสิ้นสุดลงก็หันมาศึกษาค้นคว้าทดลองทางวิทยาศาสตร์อย่างจริงจัง ความคิดทางด้านจริยศาสตร์ของเบคอนจึงค่อนข้างเป็นจริยศษสตร์ทางการเมืองมากกว่าทางศาสนาปรัชญา เพราะมุ่งไปที่อำนาจรัฐในการจัดระเบียบสังคมให้กับประเทศ อำนาจสิทธิ์ขาดในการจัดสังคมรัฐเท่านั้นมีอำนาจนี้ ไม่ใช่อำนาจของพระเจ้าหรือศาสนจักรที่มีบทบาทในเรื่องนี้อย่างที่ศาสนาทั้งหลายสอน

ความดี (Good) คืออะไร ตามทัศนะของเบคอน “ความดี” คือการปกป้องอันตรายภายนอกไม่ให้ทำร้ายตนเองและสังคม เมื่อตนเองและสังคมปลอดภัยจากอันตรายและมีความสุขก็เรียกว่า “ความดี” ตามทัศนะนี้จึงชี้ให้เห็นว่า ความดีของเบคอนคือความปลอดภัยและความสุขเมื่อปัจเจกบุคคลและสังคมไม่มีความเดือดร้อนก็ถือว่า ความดีได้เกิดขึ้นในสังคม ด้วยเหตุผลนี้เบคอน จึงแบ่งความออกเป็น 2 อย่าง คือ[27]

[27]สุเชาว์ พลอยชุม, *ปรัชญาเบื้องต้น,* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530 หน้า 296.

1) ความดีส่วนบุคคล

ในกรณีนี้ เบคอนหมายถึง การปกป้องตนเองจากอันตรายต่างๆ เช่น โรคภัยไข้เจ็บสัตว์ร้าย อุบัติเหตุ หรือการประกอบอาชีพที่เป็นภัย เป็นต้น ที่จะทำให้ตนเองได้รับความทุกข์ความเดือดร้อน เมื่อบุคคลสามารถกันตัวเองจากอันตรายเหล่านี้ได้ ถือว่าเป็นคนดีหรือถือว่าเป็นผู้ทำดี เพราะทำให้ผู้นั้นมีความปลอดภัยและมีความสุขในชีวิต เบคอนเรียกว่า ความดีส่วนบุคคล

2) ความดีทางสังคม

คำว่า ความดีทางสังคม เบคอน หมายถึง “หน้าที่” ที่รัฐพึงแสวงหาความสุขและความยุติธรรมให้กับสังคมของตน รัฐมีหน้าที่ในการออกระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่ให้ความคุ้มครองประชาชนของตนเองในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และศาสนา เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่อย่างมั่งคั่ง สุขสบายและมีความสุขในชีวิต การทำหน้าที่ของรัฐเพื่อเพื่อความผาสุกของประชาชน บางครั้งอาจจะกระทบกระเทือนสถานะของปัจเจกชน เบคอนพูดว่า “ถ้ากิจการของรัฐมีผลกระทบต่อปัจเจกชน รัฐพึงคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก” นั้นแสดงว่า ไม่ต้องคำนึงถึงปัจเจกชนถ้าเป็นความประสงค์หรือประโยชน์ของรัฐ เพราะเบคอนถือว่ารัฐคือจุดรวมของปัจเจกชน ถ้าเป็นประโยชน์ของรัฐก็ควรทำ แม้จะขัดแย้งกับปัจเจกชนก็ตาม และปัจเจกชนควรยอมรับตามรัฐเพื่อความสงบสุขของสังคม ท่าทีทางจริยศาสตร์ของเบคอนเป็นลักษณะเผด็จการเพราะท่านสนับสนุนการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ปฏิเสธประชาธิปไตยและมีลักษณะเป็นขุนนาง เพราะเบคอนเป็นนักการเมืองไต่เต้าไปตามลำดับ จนประสบความสำเร็จในระดับหนึ่งหนึ่ง คือ การได้รับแต่งตั้งให้เป็นเสนาบดี ท่านได้แสดงความคิดทางการปกครองว่า “ถ้าไม่มีหน่วยงานส่วนกลางอันแข็งแรงและมั่นคงของรัฐแล้ว ความสับสนวุ่นวายจะตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะประชาชนไม่สามารถจะปกครองตนเองได้”[28]ดังนั้น จุดศูนย์กลางจึงอยู่ที่รัฐและรัฐมีสิทธิ์ขาดหรือหน้าที่ในการให้ความสุข ความปลอดภัย และความยุติธรรมแก่ประชาชน เพราะเหตุนี้ “หน้าที่” คือความดีของรัฐตามทัศนะของเบคอน

“หน้าที่” ตามทัศนะของเบคอนและคานต์ ต่างกันไหม นักปรัชญาทั้งสองได้ตีกรอบของหน้าที่แตกต่างกัน คำว่า “หน้าที่” ตามทัศนะของค้านต์ก็คือ การกระทำที่สำนึกในคุณธรรม บุคคลจะทำอะไรก็ตามถ้าเขาทำบนหลักการทางศีลธรรมและไม่หวังผลตอบแทนใดๆ จากการกระทำอันนั้น และเขาทำเพราะเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ชื่อว่า หน้าที่ตามทัศนะของคานต์ ส่วน"หน้าที่” ตามทัศนะของเบคอนก็คือ การคาดหวังผลความสุขหรือความยุติธรรมอันใดอันหนึ่งที่จะเกิดขึ้น จากการทำหน้าที่ของรัฐหรือของปัจเจกชน ด้วยเหตุผลนี้จึงอาจจะกล่าวได้ว่า หน้าที่ของคานต์ไม่หวังผลใดๆจากการกระทำ แต่เบคอนหวังผลจากการกระทำ ผู้หวังผลอันอันหนึ่งแล้วจึงกระทำอันนั้น

---

[28]Frank Thilly, *A History of Philosophy,* (Allahabad : Central Book Depot, 1981), p. 292.

2. ทอมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbs, 1588 – 1679)

ความคิดของฮอบส์ในทางญาณวิทยาและอภิปรัชญาถือว่าเป็นนักปรัชญาลัทธิประสบการนิยม แต่เมื่อดูความคิดทางด้านจริยศาสตร์ ฮอบส์ถือว่าเป็นนักอัตนิยม (Egoism) เพราะมีความคิดว่ามนุษย์ทำการทุกอย่างไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมล้วนแต่ทำไปเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวทั้งนั้น ถามว่าอัตนิยมขัดแย้งกับประสบการณ์นิยมหรือไม่ ตอบว่าลัทธิทั้งสองนี้ไม่ขัดแย้งกัน เหตุผลของทั้ง 2 ลัทธินี้มีความสัมพันธ์กันและตั้งอยู่บนพื้นฐานวิธีการแบบประจักษ์ทั้งคู่

คำว่า “ความเห็นแก่ตัว” ตามทัศนะของฮอบส์คืออะไร ฮอบส์เห็นว่า “ความเห็นแก่ตัวคือแก่นแท้ของมนุษย์”[29]ตามทัศนะนี้หมายถึงสารัตถะทั้งหมดของความเป็นมนุษย์คือการเห็นแก่ตัว มนุษย์ทำการทุกอย่างมีตัวเองเป็นเป้าหมาย ไม่ว่าเขาจะทำอะไร เพื่อคนอื่นหรือเพื่อสังคม และไม่ว่าจะทำโดยตรงหรือโดยอ้อม ล้วนแต่มีตัวเองเป็นเป้าหมายทั้งสิ้น นาย ก. ร่ำรวยมีเงินทองมากมาย บริจาคเงินสงเคราะห์สถานที่พักคนชรา 10 ล้าน นาย ก. ไม่ประสงค์จะออกนามผู้บริจาค ไม่รับของตอบแทนใดๆ จากสถานที่แห่งนั้น นาย ก. บริจาคเพราะคิดว่า ถ้าตนแก่แล้วเกิดลูกๆ แย่งทรัพย์สมบัติไปหมดไม่เลี้ยงดูตน ตนจะเกิดความทุกข์ทรมาน กลัวตนเองจะตกอยู่ในภาวะเช่นนั้นจึงบริจาคเผื่อคนอื่นจะช่วยตนบ้างเมื่อเป็นเช่นนั้น หรือเพราะคิดว่าการบริจาคคือการลดความเห็นแก่ตัวลงและดีใจสุขใจเพราะการบริจาคนั้น ฮอบส์พูดว่า การบริจาคเพราะกลัวตัวเองจะตกอยู่ในภาวะเช่นนั้น หรือได้ความสุขเพราะการบริจาคนั้นก็ตาม ถือว่าเป็นความเห็นแก่ตัวทั้งสิ้น เพราะมีผู้ทำการเป็นเป้าหมาย แม้ว่าเป้าหมายนั้นจะเป็นการวิตกว่าตนเองจะเป็นเช่นนั้น แล้วคนอื่นจะสงสารช่วยเหลือเหมือนตนเคยช่วยเหลือ หรือความดีใจ สุขใจเมื่อได้ทำลงไป ฮอบส์ถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัวทั้งหมด

การมีคุณธรรมที่อยู่ในใจของมนุษย์ถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัวหรือ ฮอบส์ตอบว่า “คุณธรรมของมนุษย์ในเรื่องต่างๆ เช่น ความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตาเป็นเต้น เหล่านี้ ล้วนเป็นภาพมายาทั้งสิ้นเป็นเพียงหน้ากากบังหน้าเท่านั้นเอง”[30]

จริงๆแล้วมนุษย์ไม่มีคุณธรรมอะไรมีแต่ความเห็นแก่ตัว นายเขียวเห็นบิดาของนายแดงเกิดอุบัติเหตุตาย แสดงความเห็นอกเห็นใจนายแดง พร้อมกับพูดว่า ถ้านายไม่รังเกียจก็มาอยู่กับเรา และนายเขียวก็ให้การช่วยเหลือนายแดงทุกอย่าง ถามว่าทำไมนายเขียวจึงให้ความเมตตาสงสาร ความเห็นอกเห็นใจและเอื้อเฟื้อสงเคราะห์นายแดงทุกอย่าง ฮอบส์ตอบว่า ‘เพราะนายเขียวคิดว่าถ้าตนตกอยู่ในภาวะเช่นเดียวกับนายแดง และไม่มีใครยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเลยคงหดหู่ ว้าเหว่ และทุกข์ทรมานมาก” การช่วยเหลือนายแดงของนายเขียวถึงจะไม่หวังผลอะไรจากนายแดง แต่ก็ยังหวังว่า ถ้าตนเองตกอยู่อยู่ในภาวะเช่นเดียวกับคงมีคนยื่นมือเข้ามาช่วย การหวังอย่างนี้ของนายเขียวก็คือการเห็นแก่ตัว หรือหากตัวนายเขียวก็มีความสุขเพราะการช่วยเหลือนั้น ฮอบส์ก็ถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัว เพราะ

---

[29]วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น,* กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2538 หน้า 17.

[30]เรื่องเดียวกัน, หน้า 19.

การกระทำของนายเขียว ถือเอาตนเองเป็นเป้ามาย ฮอบส์จึงพูดว่า การทำเพื่อคนนั้นและคนนี้ เพื่อเขาจะมีความผาสุกในชีวิตของเขา อันที่จริง ผู้ช่วยเหลือเล่นละครเพื่อให้คนอื่นดู และเข้าใจว่าเขาคือผู้เสียสละ แต่ในห้วงลึกเขารอเก็บเกี่ยวผลประโยชน์อันใดอันหนึ่งจากการกระทำนั้น การทำประโยชน์แก่ผู้อื่นคือการลงทุนที่จะทำประโยชน์แก่ตนเอง และการช่วยเหลือผู้อื่นก็คือการช่วยตนเองทางอ้อมนั่นเอง

การตรากฎหมายของรัฐและการบัญญัติศีลธรรมของศาสนาถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัวไหม ฮอบส์มีความเห็นว่ามนุษย์ทุกคนต่างรักตัวกลัวความเดือดร้อน ทุกคนต่างก็แสวงหาความสุขรัฐตรากฎหมายขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีระเบียบ เมื่อประชาชนมีระเบียบ รัฐจะมีความสงบ เมื่อรัฐมีความสงบผู้ปกครองก็จะมีความสุขไม่เดือดร้อนเพราะประชาชนก่อความวุ่นวาย การออกกฎหมาของผู้ปกครองรัฐ จึงถือว่าเป็นการเห็นแก่ตัว เพราะถือตัวเองเป็นเป้าหมาย การบัญญัติศีลธรรมของศาสนาก็เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ผู้นำศาสนาบัญญัติศีลธรรมขึ้นก็เพื่อให้ศาสนิกเชื่อฟังตนเอง เมื่อ ศาสนิกเชื่อฟังคำสอนของตนเอง ศาสดาผู้นั้นก็ถือว่าตนเองประสบความสำเร็จในฐานะผู้นำของศาสนา การถือว่าตนเองประสบความสำเร็จก็คือว่า การเห็นแก่ตัวเพราะเอาตัวเองเป็นต้น

ความดีและความชั่วคืออะไร ฮอบส์ตอบว่า “เราเรียกสิ่งหนึ่งว่า ดี เมื่อมันจุดหมายของความปรารถนา และเรียกว่า ชั่ว เมื่อมันเป็นจุดหมายของความน่าเกลียด”[31]จากข้อความนี้ “ดี” จึงหมายถึงสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ผู้กระทำ และ “ชั่ว” ก็คือสิ่งที่ทำให้เสียผลประโยชน์ ดีและชั่วจึงไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากการได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ เราเรียกสิ่งหนึ่งว่าดี เพราะเราพึงพอใจ สุขใจและมีประโยชน์กับสิ่งนั้น ในทางตรงกันข้ามเราก็เรียกว่า ชั่ว เพราะเหตุนี้ฮอบส์จึงพูดว่า แก่นแท้ของมนุษย์คือการเห็นแก่ตัว การกระทำทุกอย่างคือ การลงทุนเพื่อรอเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม ไม่มีการกระทำอันใดที่มนุษย์ไม่หวังผลตอบแทน แท้ที่จริงแล้วมนุษย์หวังผลตอบแทนจากการทำทุกอย่างของตนเอง

3. จอห์น ล็อก (John Locke, 1632 -1704)

ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ของล็อกตั้งอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ คือ สิ่งที่รับรู้ว่าสุขหรือทุกข์ ดีหรือชั่ว ไม่ใช่สิ่งที่อยู่นอกเหนือไปจากประสาทสัมผัส ทฤษฎีจริยศาสตร์ของล็อกจึงเป็นสุขนิยมเชิงอัตต (Egoistic Hedonism) เพราะพูดถึงความสุขของปัจเจกบุคคลและสาธารณชนด้วยการสัมผัสเท่านั้น ไม่ใช่ความสุขหรือความทุกข์ที่เป็นอัชฌัตติกญาณ

ความดีและความชั่วคืออะไร จากปัญหานี้ ล็อกกล่าวว่า “ความดี” คือ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขแก่ตัวเอง มนุษย์เรียกสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขว่าความดี อะไรก็ตามที่ก่อให้เกิดความสุขและไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทีหลัง ก็ถือว่าเป็นความดีทั้งนั้น ในทางตรงกันข้าม “ความชั่ว” คือ ความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวด ความเดือดร้อน ล็อกถือว่าเป็นความชั่วเพราะก่อให้เกิดความเสียหายแก่

[31]Bertrand Russell, *History Western Philosophy*, (London :UnwinPeperbacks, 1979), P. 543.

ผู้กระทำ เขาเดือดร้อนจากการกระทำของเขาเองหรือเขาเจ็บปวดจากการกระทำของผู้อื่นซึ่งเกี่ยวข้องกับเขา ก็ถือว่าเป็นความชั่ว อะไรคือเกณฑ์ตัดสินความดีความชั่ว มาตรการตัดสินความดีความชั่วอยู่ที่หัวใจมนุษย์[32] มนุษย์เป็นเครื่องวัดและตัดสินทุกอย่างโดยตัวของมนุษย์เอง ดังนั้น ดีหรือชั่วจึงขึ้นอยู่กับที่ใจของมนุษย์เป็นพิจารณาแล้วตัดสิน

ล็อกกล่าวว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ไม่ต้องการกฎเกณฑ์ใดๆ มาควบคุมตัวเอง แต่ถ้ากฎเกณฑ์นั้นๆ มันก่อให้เกิดความพึงพอใจ ความสุขหรือให้คุณแก่มนุษย์ในสังคม เขาก็ต้องการมัน ดังนั้น ล็อกแบ่งกฎเกณฑ์ออกเป็น 3 อย่าง คือ[33]

1) กฎของสวรรค์ (Divine Law)

กฎข้อที่ 1 หมายถึง กฎที่พระเจ้าประทานมาให้เพื่อให้มนุษย์ได้ประพฤติปฏิบัติตามโดยมีรางวัลและการลงโทษเป็นสิ่งตอบแทนในโลกนี้และโลกน้า หลังจากที่บุคคลคนนั้นตายไปแล้ว การประทานกฎเกณฑ์นี้มาให้ พระองค์ทรงประทานโดยแสงแห่งธรรมชาติหรือเสียงแห่งการวิวรณ์ (Revelation) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง 2 อย่างก็ได้ และพระองค์ทรงมีอำนาจบังคับให้คนปฏิบัติตาม ถ้าใครฝ่าฝืนอาจถูกลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่ง

2) กฎของประชาชน (Civil Law)

กฎข้อที่ 2 หมายถึง ข้อตกลงที่มนุษย์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีหลักการร่วมกัน โดยการวางกติกาสังคมเอาไว้เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน เน้นหนักทางการปฏิบัติ ใครจะละเมิดข้อตกลงต้องมีการลงโทษตามโทษานุโทษที่ตกลงกันนั้น กฎในข้อนี้นอกจากหวังความสงบสุขสังคมเป็นพื้นฐานแล้วยังเป็นปัจจัยเอื้อความสุขในโลกหน้าด้วย

3) กฎสากล (Law of Opinion)

กฎข้อที่ 3 หมายถึง กฎที่คนทั่วโลกยอมรับว่าผิดหรือถูกร่วมกัน เช่น การฆ่าคนเป็นต้น มนุษย์ชาติไหนๆ ก็ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ผิด เพราะถ้าไม่ถือว่าผิด มนุษย์ก็จะฆ่ากันและกันแล้วเกิดการโกลาหลไปทั่ว การฆ่ากันจึงมีการตำหนิ (นิคคัยหะ) และจับไปพิจารณาโทษตามกติกาของสังคมนั้นๆ ส่วนการเสียสละทรัพย์ของตนเองเพื่อกลุ่มชนหรือเพื่อคนใดคนหนึ่ง โดยหวังด้วยใจบริสุทธิ์ที่จะสงเคราะห์เขาให้พ้นจากการเดือดร้อนถือว่าเป็นสิ่งที่ดี บุคคลนั้นย่อมได้รับการยกย่อง (ปัคคัยหะ) การกระทำใดๆ ก็ตามที่สอดคล้องกับความคิดของคนส่วนใหญ่ในสังคมล็อกเรียกว่า “กฎสากล” และท่านพูดว่าไม่มีใครทีทำผิดต่อกฎสากลแล้ว จะรอดพ้นจากการลงโทษโดยการเกลียดชังหรือดูหมิ่นของคนส่วนมาก ดังนั้น การยกย่องและตำหนิของคนส่วนใหญ่จึงถือว่าเป็นกฎสากล

---

[32]เดือน คำดี, *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่,* กรุงเทพฯ : ทิพย์อักษร, 2526 หน้า 15.

[33]เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

4. จอร์จเบิร์กลีย์ (George Berkley, 1685-1753)

ใน Alciphron Dialogue ได้พูดถึงจริยศาสตร์ของท่านเอาไว้แต่เนื้อหา จริยศาสตร์ของเบิร์กลีย์ไม่มีคุณค่าพอจะให้ความสนใจ[34] (The content of Berkley's ethics id particularly noteworthy) ทำไมถึงพูดเช่นนั้น คำตอบก็คือ เพราะความคิดทางจริยศาสตร์ท่านเอาแน่นอนไม่ได้ มีการเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ตอนแรกที่ท่านคิดเรื่องจริยศาสตร์กับตอนหลังไม่เหมือนกัน ผลงานตอนแรกของท่าน เบิร์กลีย์ได้กำหนดความสุขว่ามีปริมาณของความเพลิดเพลินที่มากที่สุดและมีความทุกข์น้อยที่สุดในการดำเนินชีวิตระยะยาว[35] (In his earlier work, he had defined happiness as the greatesamout of pleasure of pleasure and the least of pain in the long run) ความคิดอย่างนี้ของ เบิร์กลีย์ก็ไม่ต่างอะไรกับความคิดของกลุ่มประโยชน์นิยม (Hedonism) ที่ถือปริมาณมากที่สุดของความสุขว่าเป็นความดีอะไรก็ตามที่ให้ความสุขจำนวนมากกว่าความทุกข์หรือไม่มีความทุกข์ในความสุขว่าเป็นความดีอะไรก็ตามที่ให้ความสุขจำนวนมากากว่าความทุกข์หรือไม่มีความทุกข์ในความสุขนั้น ถือว่าเป็นความดี เบิร์กลีย์ได้พูดว่า "การใช้เหตุผลและสติปัญญาเป็นสิ่งจำเป็นในการตีค่าความสุขและความทุกข์ทั้งอดีตและอนาคต และทำให้จำนวนความสนุกเพลิดเพลินในชีวิตให้มั่นคงมากกว่าจำนวนของความทุกข์"[36]ความคิดอย่างนี้ก็คือประโยชน์นิยม เพราะคิดว่าความดีคือความสุขหรือปริมาณความสุขมากกว่าความทุกข์ นี้เป็นความคิดในช่วงแรกๆของท่าน ต่อมาความคิดนี้ก็ถูกเปลี่ยนแปลงไป

ความคิดในปัจจุบันของท่าน กลายเป็นสุขนิยมน้อยลง[37] (He has become less hedonistic) ความคิดมุ่งไปที่เหตุผลและถือว่า เหตุผลมีความสำคัญมากกว่าความสุข ท่านพูดว่า "มนุษย์ถูกถือว่าเป็นสัตว์ที่มีเหตุผลในสารัตถะของเขาโดยไม่มีข้อแม้"[38](Man is regarded as exclusively rational in his essence) ความสุขทางเหตุผลเท่านั้นเป็นเรื่องเฉพาะของมนุษย์ ความสุขหรือความสนุกสนานทางกามคุณ (Sensuous pleasure) เป็นความสุขทางธรรมชาติไม่ใช่ความสุขชั้นสูง และเป็นความดีที่สำคัญของสัตว์ชั้นต่ำที่พากันแสวงหาและยกย่องว่ามีความจำเป็นต่อการเป็นอยู่และการอยู่รอดของสังคม ความจริงแล้ว ความสุขที่กล่าวมานี้เป็นความสุขที่หลอกลวงไม่เที่ยงแท้และเป็นความสุขที่ไม่มั่นคง

---

[34]Fuller/MC Murrin, *A History of Philosophy*, (NewDelhi : Oxford and IBH Publishing, 1976), p. 150.

[35]Ibid., p. 150.

[36]Ibid., p. 150.

[37]Ibid., p. 150.

[38]Ibid., p. 151.

ความสุขที่แท้จริงของเบิร์กลีย์คืออะไร ในประเด็นนี้เบิร์กลีย์ได้พูดว่า “ความสุขที่แท้จริงจะต้องได้มาจากความพอใจของเหตุผลของเราเท่านั้น ซึ่งเบิร์กลีย์หมายถึงความเชื่อต่อพระจิตของพระเจ้า”[39](Bud true happiness is to be had only from the satisfaction of our reason, which to Berkleley means obedience to the will of God) ตามข้อความที่ยกมานี้ก็คือมนุษย์ต้องเชื่อต่อพระจิตอย่างมั่นคงและมีเหตุผล และต้องไม่ใช่ความสุขที่เกิดขึ้นเฉพาะในโลกนี้เท่านั้น ยังหมายถึงโลกหน้าหลังจากผู้ปฏิบติตายไปแล้ว เขาจะต้องได้รับผลของการปฏิบัตินั้นในสวรรค์ที่พระเจ้าประทานให้อีกให้อีกด้วย ดังนั้น ท่านจึงเรียกความเชื่อต่อพระจิตอย่างมีเหตุผลว่า เป็นความสุขที่แท้จริง

หากมองดูความคิดทางจริยศาสตร์ของเบิร์กลีย์แล้ว ท่านได้นำความคิดหรือความเชื่อแบบศาสนาคริสต์มาอธิบาย ความคิดของท่านจึงเป็นความคิดแบบศาสนาล้วนๆ ไม่ใช่ความสุขที่เกิดขึ้นเฉพาะในโลกนี้เท่านั้น ยังหมายถึงโลกหน้าหลังจากผู้ปฏิบัติตายไปแล้ว เขาจะต้องได้รับผลของการปฏิบัตินั้นในสวรรค์ที่พระเจ้าประทานให้อีกด้วย ดังนั้น ท่านจึงเรียกความเชื่อต่อพระจิตอย่างมีเหตุผลว่า เป็นความสุขที่แท้จริง

หากมองดูความคิดทางจริยศาสตร์ของเบิร์กลีย์แล้ว ท่านได้นำความคิดหรือความแบบศาสนาคริสต์มาอธิบาย ความคิดของท่านจึงเป็นความคิดแบบศาสนาล้วนๆ ไม่ใช่ความใหม่ในฐานะนักปรัชญา แต่เป็นความคิดของบาทหลวงผู้ประกาศศาสนานั่นเอง

5. เดวิด ฮูม (Devid Hume, 1711 – 1776)

แนวความคิดเรื่องจริยศาสตร์ของฮูม คล้อยตามหลักญาณวิทยาของท่าน (Epistemological principles) ท่านพูดว่า จริยธรรม คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีอย่างเหมาะสมมากกว่าเกณฑ์การตัดสินทางจริยธรรม[40](Moral distinctions for him are derived from a moral sence) จริยะคืออารมณ์ของความยอมรับในความเป็นคน วัตถุประสงค์ก็สามารถถือได้ว่าเป็นความดี ถ้ามันทำให้อารมณ์นี้เกิดในใจของคนทั้งหมดหรือส่วนมาก (Object can be said to be good if it evokes this emotion in the mind of all or most men) ในทำนองเดียวกัน จริยธรรมก็ไม่ได้อยู่ในวัตถุประสงค์ แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกในใจของเรา[41] (Virtue is not in the object but depends on the feeling in our breast) ดังนั้น ตามทัศนะของฮูมจริยธรรมของท่านจึงขึ้นอยู่ที่ใจ แต่ก็ไม่ใช่ของปัจเจกบุคคล มันขึ้นอยู่กับใจของคนทั้งหมดหรือส่วนมากในสังคมนั้น

---

[39]Ibid.,p. 151.

[40]S. S Barlingay and Padma B. Kulkarni, *A critical Survey of western philosophy*, (Madras : Macmillan, 1980), P. 198.

[41]Ibid., p. 198.

“ความดี” คืออะไร ฮูม พูดว่า สิ่งที่เรียกว่าเป็นความดีมีอยู่ 2 ชนิด คือ สิ่งที่ให้ความพอใจและเต็มไปด้วยประโยชน์โดยตรง[42] (Hume says there are two kinds of things that are good : those that are immediately pleasant and those that are useful) ความรู้สึกทางจริยธรรมแสดงถึงความมีจริยธรรมด้วยการกระทำโดยการพิจารณาถึงผลประโยชน์ของมัน ความยุติธรรมก็ไม่ใช่อะไรอื่นนอกจากการแสดงถึงผลประโยชน์ ไม่มีหลักจริยธรรมทางเหตุผลนอกจากหลักจริยธรรมทางประสบการณ์เท่านั้น

การพูดว่าอะไรก็ตามที่ให้ความพอใจก็คือ ความดี นั้นแสดงว่า ฮูมได้ยึดถือความคิดทางสุขนิยม หรือ Hedonistic view, ซี.ดี โบรด (C.D. Braod) ได้แบ่ง สุขนิยมชนิดออกเป็น 2 อย่าง คือ สุขนิยมเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ (Analytic and synthetichedonism) สำหรับสุขนิยมเชิงวิเคราะห์ ความดี หมายถึง ความพอใจ กล่าวคือ การจะเรียกว่า ความดีได้ต้องแยกแยะตรวจตราความสุขกับความทุกข์ว่าอันไหนมีปริมาณอย่างไร ค่อยตัดสินว่า ดีหรือชั่ว ฮูมไม่ได้กำหนดความดีเช่นนั้น ท่านจึงไม่ใช่สุขนิยมเชิงวิเคราะห์[43] (Hume does not so define goodness he is not an analytic hedonism) ตามทัศนะของ ซี.ดี. โบรด (C.D. Broad) สุขนิยมเชิงสังเคราะห์เป็นไปได้ทั้งก่อนประสบการณ์หรือทั้งหลังประสบการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (Either prioro a posteriori) อันดับแรกถือหลักว่ามีความเกี่ยวข้องอันนี้เป็นเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้เท่านั้น ซี.ดี. โบรด (C.D. Broad) จึงชี้ไปว่าตามทัศนะของฮูม ความสัมพันธ์ระหว่างความดีความชั่ว ไม่ใช่สิ่งอมตะ แต่อยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์ การกำหนดว่า เป็นความดี จึงอยู่กับอารมณ์ของคนที่รู้สึกยอมรับ ดังนั้น สุขนิยมของฮูมจึงเป็นสุขนิยมเชิงสังเคราะห์หลังประสบการณ์[44] (Hume’s hedonism is then a posteriori synthetic hedonism) ข้อสรุปที่นำเสนอนี้เป็นทัศนะของ ซี.ดี.โบรด (C.D. Broad) ที่สรุปความคิดทางจริยศาสตร์ของฮูม

2.4.2 ลัทธิเหตุผลนิยม

1. เรอเน เดส์การ์ต (Rene Descartes, 1596 -1650)

หลักจริยศาสตร์ของเดส์การ์ตตั้งอยู่บนความคิดทางญาณวิทยาของท่านอย่างสมบูรณ์ ท่านกล่าวว่า สิ่งที่เข้าใจอย่างชัดเจนและแจ่มแจ้งย่อมเป็นจริง ไม่มีอะไรจะสามารถมีอยู่โดยไม่มีเหตุ อย่างน้อยที่สุด เหตุจะต้องมีความจริงและสมบูรณ์เท่าๆกับผลของมัน เหตุก็คือการตัดสินใจกระทำการส่วนผลก็คือถูกและผิดนั้นเอง

---

[42]Ibid., p. 198.

[43]Ibid., p. 198 – 199.

[44]Ibid., 199.

ความผิดคืออะไร เดส์การ์ตพูดว่า “แหล่งของความผิดคือความสงสัยไม่เสมอกันระหว่างข้อจำกัดทางสติปัญญาของมนุษย์ และความไม่มีขีดจำกัดแห่งเจตจำนงของมนุษย์”[45](The Source of error is the disparity between the finitude of the human intellect and the infinitude of human will) ตามทัศนะของเดส์การ์ต สติปัญญาของมนุษย์แต่ละคนมีขอบเขตจำกัด ไม่สามารถจะรู้ไปทุกอย่างได้ เมื่อไม่รู้ทุกอย่างจึงอาจทำผิดเพราะความไม่รู้นั้น แต่ในขณะเดียวกัน ความคิดหรือเจตจำนงไม่มีขีดจำกัด แต่ละคนมีความคิดหลากหลายชนิดและคิดเกินศักยภาพที่ตนเองจะทำได้ ในความคิดมีความอยากที่แทรกอยู่ในความคิดนั้น คนเมื่อสนองความอยากของตนจึงทำการต่างๆ การกระทำแต่ละครั้งจึงมีผลออกมาเป็นดีหรือชั่วอันใดอันหนึ่ง ดังนั้น ข้อจำกัดทางสติปัญญาของมนุษย์และความคิดที่มีความอยากอันไม่มีขีดจำกัดแฝงอยู่ จึงเป็นบ่อเกิดของความดีและความชั่วของมนุษยชาติ

เราไม่อาจโทษอันใดอันหนึ่งว่าเป็นแหล่งแห่งความดีและความชั่วชัดเจน เดส์การ์ต กล่าวว่า “ความเข้าใจอย่างเดียว (สติปัญญา) เราจะยืนยันหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ไม่ได้”[46] (Understanding alone, I neither affirm nor deny anything) นั้นแสดงว่าการเข้าใจหรือการรับรู้อะไรแล้วทำการลงไป จะโทษความเข้าใจว่าเป็นสาเหตุแห่งความผิดพลาดเช่นเดียวไม่ได้ ในขณะเดียวกัน เดสต์การ์ตก็ไม่ได้โทษที่เจตจำนงอย่างเดียวเช่นเดียวกัน ท่านกลว่า “ตัวเจตจำนงไม่เป็นบ่อเกิดของความผิดเพราะเจตจำนงเป็นสิ่งที่กว้างขวางและสมบูรณ์ของชนิดเจตจำนงเองอย่างมากมาย”[47](Neither is the will itself the source of error, for it is exceedingly ample and perfect of its kind) เมื่อเป็นเช่นนี้บ่อเกิดแห่งความผิดและความถูกจึงหมายถึงขีดจำกัดของสติปัญญาและความไม่มีขีดจำกัดของเจตจำนงดังกล่าวมาแล้ว

ความผิดเกิดขึ้นได้อย่างไร เดส์การ์ตพูดว่า “ความผิดทั้งหลายขึ้นอยู่กับความล้มเหลวของคนที่จะห้ามปรามเจตจำนงจากการตัดสินสิ่งหนึ่ง เมื่อเราไม่รู้จักมันด้วยความชัดเจนและความแจ่มแจ้งอย่างเพียงพอ”[48](Errors are due to our failure to restrain the will from judging a thing when we do not conceive it with sufficient clearness and distinctness) การตัดสินใจทำอะไรลงไปโดยที่เราไม่เข้าใจดีอย่างเพียงพอคือสาเหตุของความผิดพลาด เดส์การ์ตถือว่าการเข้าใจอย่างดีแล้วค่อยตัดสินใจทำจะไม่เกิดความผิดเช่นนั้นขึ้น ท่านกล่าวต่อไปอีกว่า “เพราะเลือกความล้มเหลวแทนความถูกต้องและเลือกความชั่วแทนความดีเจตจำนงจึงตกอยู่ในสภาพความผิดและ

---

[45]Frank Thily, op.cit.,p. 307.

[46]Ibid., p.307.

[47]Ibid., p.307.

[48]Ibid., p. 307.

บาป”[49](By Choosing the false instead of the true and evil instead of good, the will falls into error and sin) นั่นแสดงว่าความผิดเกิดขึ้นเพราะเข้าใจผิด ผู้ทำคิดว่าถูกต้องแล้วจึงทำ แท้ที่จริงแล้วมันผิด แต่เขาคิดว่าถูกจึงทำเพราะมีความคิดสวนทางกับข้อเท็จจริงอย่างนี้ ความผิดจึงกลายเป็นถูกและความถูกเลยกลายเป็นผิด บาปหรือความชั่วจึงเกิดขึ้นเพราะการเข้าใจไขว้เขวอย่างนี้

ความถูกคืออะไร เดส์การ์ตกล่าวว่า “อะไรก็ตามที่เราเข้าใจอย่างชัดเจนและแจ่มแจ้งคือความถูก”[50](Whatever is clearly and distinctly perceived is true) ความถูกต้องตามทัศนะของเดส์การ์ตก็คือเราเข้าใจสิ่งนั้นๆ อย่างดียิ่ง ไม่มีความสงสัยในสิ่งนั้นเมื่อตัดสินใจทำลงไป นั้นคือความถูกต้อง ความถูกต้องคือผลและผลก็ต้องมีเหตุเมื่อเหตุสมบูรณ์ผลก็ถูกต้องหรือสมบูรณ์ไปด้วย เดส์การ์ตได้กล่าวว่า “ไม่มีอะไรสามารถมีอยู่โดยปราศจากเหตุ อย่างน้อยที่สุดเหตุจะต้องมีความจริงและความสมบูรณ์มากๆ เท่ากับผล พระเจ้ามีอยู่ พระเจ้าเป็นผู้สมบูรณ์และไม่สามารถหลอกลวงเรา” [51] (Nothing can be without a cause; the cause must contain at least as much reality and perfection as the effect; God exists; God is perfect and cannot deceive us) นั่นแสดงว่าความถูกต้องคือผล เหตุแห่งความถูกต้องคือพระเจ้า เพราะพระองค์เป็นเหตุของสรรพสิ่งและเป็นเหตุที่สมบูรณ์ที่สุด ดังนั้น เมื่อเรารู้อะไรอย่างชัดเจนและแจ่มแจ้งบนพื้นฐานของเหตุอันสมบูรณ์นั้น ผลก็คือความถูกต้อง

แนวความคิดทางจริยศาสตร์ของเดส์การ์ตดังที่ได้เสนอนี้จะเห็นว่าความผิดคือความไม่สมดุลกันระหว่างสติปัญญาและความคิดหรือเจตจำนง แล้วตัดสินใจทำทั้งๆที่ทั้ง 2 อย่างขาดความสมดุลกัน ส่วนความถูกคือการเข้าใจสิ่งที่ทำอย่างชัดเจนและแจ่มแจ้ง และเข้าใจว่าพระเจ้าคือสาเหตุของสิ่งทั้งปวง เมื่อเราเข้าใจความเป็นสาเหตุอย่างชัดเจนแล้ว ความถูกต้องก็ต้องตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. คอทฟีด วิลเฮล์ม ฟอน ไลบ์นิช (Gottfeid Wilhelm Von Leibniz, 1646-1716)

ความคิดเรื่องจริยศาสตร์ของไลบ์นิซค่อนข้างจะแตกต่างไปจากนักปรัชญาอื่นๆ ที่ร่วมสมัยเดียวกัน ท่านมองว่าจริยธรรมเกิดขึ้นมาได้ 2 ทางด้วยกัน คือ

1. สัญชาตญาณทางจริยธรรม (The moral instinct)

ประเด็นนี้ท่านมองว่ามีหลักจริยธรรมแน่นอนที่ติดตัวมากับวิญญาณซึ่งไม่สามารถจะแสดงตัวออกมาได้[52] เมื่อจริยธรรมติดตัวเรามาตั้งแต่เกิด แต่ไม่แสดงตัวออกมาให้รู้จะรู้ได้อย่างไรว่ามีจริยธรรม ไลบ์นิชตอบปัญหานี้ว่า ความจริงที่เราแสวงหาความสุขและหลีกหนีความทุกข์ เราทำอยู่บนความ

---

[49]Ibid., p. 307.

[50]Ibid., p. 307.

[51]Ibid., p. 307.

[52]Frank Thilly, op.cit., p. 393.

ต้องการความสุขทางสัญชาตญาณและมีความรู้ที่สับสนซึ่งอยู่ในประสบการณ์ภายใน[53] หลักจริยธรรมมีอยู่แล้วกับเราโดยไม่รู้ตัวว่ามันคือสัญชาตญาณ เพราะโดยปกติแล้ว ทุกคนจะแสวงหาสิ่งต่างๆ เช่น หาวัตถุสิ่งของ หาเงินทอง หรือแม้แต่การเรียนเป็นต้น ก็เพื่อให้ตัวเองมีความสุขกับสิ่งที่ตนเองได้ การหาวัตถุเพื่อให้ตัวเองมีความสุขกับสิ่งที่ตนเองได้ ไลบ์นิซบอกว่านี้แหละคือสัญชาตญาณทางจริยธรรม มันเป็นสัญชาตญาณที่ทุกคนแสวงหาทุกคนแสวงหาความสุขหลีกหนีความทุกข์ จริยธรรมก็คือเกณฑ์ที่ให้ความสุข การแสวงหาความสุขก็คือ จริยธรรมดังนั้น การแสวงหาความสุขจึงเป็นสัญชาตญาณของทุกคน

2. จริยธรรมที่สร้างขึ้น (The made precepts)

จริยธรรมที่เราประพฤติปฏิบัติกันอยู่ในสังคมปัจจุบันเป็นจริยธรรมที่สร้างขึ้นมาภายใต้กรอบของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง หรือภายใต้กรอบความเชื่อของสังคมใดสังคมหนึ่ง จริยธรรมชนิดนี้ไม่ใช่จริยธรรมที่ติดตัวมาแต่เกิด แต่พอคนเกิดมาก็เจอจริยธรรมที่สังคมหรือศาสนาได้วางไว้แล้ว ไลบ์นิซพูดว่าคำสอนทางจริยธรรมอื่นๆ (ไม่ใช่สัญชาตญาณ) ก็สามารถพิจารณาได้ด้วยเหตุผล[54](Other moral precepts can be deduced) จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า จริยธรรมที่ไม่เกิดจากสัญชาตญาณต้องใช้เหตุผลพิจารณาให้ละเอียด มันอาจจะไม่เป็นจริงก็ได้เพราะมันไม่ได้เกิดจากสัญชาตญาณ แต่เกิดจากเหตุผลอันใดอันหนึ่งของผู้บัญญัติ ผู้บัญญัติอาจมีเหตุผลทางเงื่อนไขของสังคมในขณะนั้น หรือความคิดเป็นการส่วนตัว หรืออ้างหลักการวางมาจากพระเจ้ามันไม่ตั้งอยู่บนความต้องการเพื่อความสุขทางสัญชาตญาณ[55] (It is not based on the instinctive desire for happiness) ก็ต้องพิจารณาอย่างละเอียดดังกล่าวมาแล้ว อย่างไรก็ตาม แม้ว่าธรรมเนียมประเพณี นิสัย และการศึกษาจะช่วยในการพัฒนาการความโน้มเอียงทางจริยธรรมของวิญญาณ สิ่งเหล่านี้ก็จะวางหลักจริยธรรมลงในธรรมชาติจริงๆ ของมนุษย์นั้นเอง[56] ดังนั้น จริยธรรมที่สร้างขึ้นมาใหม่ ผู้สร้างต้องนึกถึงธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าฝืนธรรมชาติมนุษย์ไปก็จะตั้งอยู่ไม่ได้

ชีวิตภายใน (Mental life) คือจิตใจ มีประสาทสัมผัสและความกระกายประกอบกันขึ้น (Perception and appetite) การรวมกันของประสาทสัมผัสและความกระหายนี้ เรียกว่า “แรงกระตุ้นหรือความต้องการ” เจตจำนงเกิดขึ้นได้เพราะมีแรงกระตุ้นที่มีสติสัมปชัญญะคอยควบคุม การคิดที่มีสติสัมปชัญญะอยู่เสมอชื่อว่ามีความคิดที่ชัดเจน มนุษย์มีความคิดที่ชัดเจนชื่อว่า “มีอิสรภาพ” แต่เป็นอิสรภาพในกรอบของประสาทสัมผัส เพราะมีธรรมชาติ แรงกระตุ้น และความคิดของเขาเอง (His own nature, impulse and ideas) ในความคิดนั้น แต่อิสรภาพของโมนาดไม่มีอะไรมาบังคับ

---

[53]Ibid., p. 393.

[54]Ibid., p. 393.

[55]Ibid., p. 393.

[56]Ibid., p. 393.

และไม่อยู่ในกรอบของอะไร ไลบ์นิซให้การสนับสนุนอิสรภาพของเจตจำนงอย่างแรงกล้า และเจตจำนงที่ว่านั้นไม่ใช่เจตจำนงอย่างไม่มีเหตุผล แต่เป็นเจตจำนงที่มีการกำหนดตัวเองในใจของโมนาดและนำจำพวกโมนาดทั้งหลายที่มีอิสรภาพ พระเจ้า (โมนาดใหญ่) มีอิสรภาพสูงสุด ไม่ใช่เพราะพระองค์ประสงค์จะทำอะไรก็ทำได้ดังประสงค์ แต่เป็นเพราะการกระทำทุกอย่างของพระองค์เพื่อเป้าหมายที่เป็นไปได้ที่ดีที่สุด[57] ดังนั้นพระองค์จึงเป็นแหล่งแห่งความดี ทั้งที่เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณทางจริยธรรมและจริยธรรมที่สร้างขึ้นมาทั้ง 2 อย่างนั้น

3. บารุค สปิโนซา (Baruch Spinoza, 1632 – 1677)

หากพิจารณาดูความคิดทางอภิปรัชญาของสปิโนซา จะเห็นว่าส่วนประกอบ (จิตใจและร่างกาย หรือ Modification) ของสารขึ้นอยู่กับส่วนประกอบ ไม่มีอิสระแต่ประการใด การกระทำทุกอย่างของส่วนประกอบเป็นเพียงการแสดงตัวของสาร หรือพระเจ้าเท่านั้น อย่างไรก็ตาม สปิโนซากลับสอนว่า มนุษย์มีอิสระที่เลือกทำอย่างใดอย่างหนึ่งตามความพึงพอใจของเขา คำสอนทาง จริยศาสตร์ของสปิซาจึงขัดแย้งกับคำสอนทางอภิปรัชญาของท่านที่บอกว่าส่วนประกอบเป็นเพียงการแสดงตัวของสารหรือพระเจ้าเท่านั้น เพราะการสอนว่ามนุษย์มีอิสรภาพที่จะทำ ท่านจึงแบ่งทางเลือกของมนุษย์ในการกระทำไว้ 2 ทาง[58] คือ

1. พันธนาการ

มนุษย์ที่มีพันธนาการ (คำว่า “พันธนาการ” หมายถึง ชีวิตที่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์) จะดำเนินชีวิตไปตามหลักการของเหตุผลไม่ได้ พันธะจะเป็นกรอบชีวิตของเขา เขาจะดำเนินชีวิตไปตามกรอบที่ถูกกำหนดไว้ มนุษย์ที่มีชีวิตอย่างนี้ เป็นชีวิตที่ไม่ดีงาม เขากลายเป็นคนชั่วเพราะขาดเหตุผล การกระทำทุกอย่างขึ้นอยู่กับอารมณ์ การกระทำที่ขาดเหตุผลและขึ้นอยู่กับอารมณ์จะเป็นการกระทำที่ให้ความรู้ที่สมบูรณ์ไม่ได้ และคนที่ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้อำนาจของอารมณ์จะตีค่าตัวเองสูงเกินความจริง เพราะหลงตัวเองเข้าข้างตัวเอง โดยไม่ยึดหลักของเหตุผลมาตีคุณค่า ชีวิตของเขาจะเข้าสังคมและอยู่ในสังคมลำบาก เพราะสังคมจะรังเกียจการอวดตัวของเขานั่นเอง การกระทำอย่างนี้จึงถือว่าเป็นการทำลายตัวเอง และถือว่าเป็นการปิดกั้นโอกาสตัวเองไปในตัว การกระทำเพราะอำนาจทางอารมณ์ ไม่มีทางที่จะพบทางของพระเจ้าและความรู้ในพระเจ้าได้ เขาจะถูกสังคมทอดทิ้งและอยู่ห่างความรู้ในพระเจ้า ดังนั้นเขาจึงเป็นคนชั่ว

2. อิสรภาพ

คนดีคือคนอย่างไร สปิโนซา พูดว่า “คนดีคือคนที่มีอิสระและดำเนินชีวิตภายใต้เหตุผลเขาทำการทุกอย่างด้วยการครุ่นคิดตรึกตรองด้วยเหตุผลไม่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เกลียด กลัว และหลง เป็นต้น เขาใช้เหตุผลจนรู้ดีว่าตนเองคือใครมีความสมบูรณ์มากน้อยแค่ไหน

---

[57]Y. Masih, *A Critical History of Modern Philosophy*, (Delhi : MotilalBanarsidass, 1975), p. 110.

[58]สมัคร บุราวาศ, *วิชาปรัชญา,* กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, 2515 หน้า 264.

และตัวเขาเองมีความเกี่ยวพันกับพระเจ้าอย่างไร เมื่อเขาใช้เหตุผลอย่างนี้จะรู้ดีว่าตัวเองไม่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ใดๆ มีความสุขเพราะมีเหตุผล เขาจะมีความสุขในชีวิต เพราะชีวิตของเขาจะดำเนินไปเพื่อตนเองและผู้อื่นๆ และเป็นชีวิตที่ผูกพันอยู่กับพระเจ้า มีความรู้สมบูรณ์เกี่ยวกับพระเจ้าและอิ่มใจในพระองค์ สปิโนซาเรียกคนที่ดำเนินชีวิตอย่างนี้ว่า “คนดี คนมีชีวิตที่ดีงาม” นอกจากทางเลือก 2 ประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สปิโนซาได้แบ่งหลัก จริยธรรม (Moral Principles) ออกเป็น 3 อย่าง คือ

2.1 ความดี (Goodness)

ความดีคือการมีอิสรภาพและดำเนินชีวิตภายใต้การนำของเหตุผล ไม่ตกอยู่ในอำนาจของอารมณ์ การเข้าใจตัวเองได้ด้วยเหตุผลและสามารถควบคุมพัฒนาการของตัวเองได้หรืออีกอย่างหนึ่ง การดำเนินชีวิตในกฎศีลธรรม ชื่อว่าเป็นความดี สปิโนซาเรียกความดีชนิดนี้ว่า “ความดีธรรมดา”

2.2 ความชั่ว (Badness)

ความชั่วคืออะไร สำหรับสปิโนซาแล้วความชั่วคือความทุกข์ทุกประการ[59] ไม่ว่าความทุกข์นั้นจะเกิดจากสาเหตุอะไร ถือว่าเป็นความชั่วทั้งนั้น แม้แต่ความหวังและความกลัวก็ถือว่าเป็นอารมณ์ที่ชั่ว และทั้ง 2 อย่างนี้มีเหตุมาจากความบกพร่องของความรู้และความอ่อนแอของจิตใจ หรือความน้อยเนื้อต่ำใจก็เป็นอารมณ์ชั่ว สาเหตุให้เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจก็เพราะเราไปนึกถึงความไม่มีอำนาจของตนเองจึงเกิดอารมณ์อย่างนี้ขึ้น หรืออีกอย่างหนึ่งอารมณ์ที่เป็นสาเหตุให้เกิดความเกลียด ความกลัว และความหลง สปิโนซาถือว่าเป็นอารมณ์ที่ชั่วเพราะก่อให้เกิดความทุกข์

ทั้ง 2 ที่กล่าวมานี้คืออารมณ์ความรู้สึกภายในเกินจริงหรือเพทนาการ (Sentiment) ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ ปัญหาก็ตามมาว่า จะระงับเพทนาการนี้ได้อย่างไร สปิโนซาเสนอวิธีระงับไว้ 2 อย่าง คือ

ก. เพทนาการระงับเพทนาการ

ในประเด็นนี้ สปิโนซาแนะให้ใช้เพทนาการระงับเพทนาการ เช่น ใช้ความรัก ความเมตตาระงับความโกรธ ใช้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การให้ทานระงับความตระหนี่ เป็นต้น วิธีการอย่างนี้ คือใช้เพทนาการดับเพทนาการเอง ความคิดนี้ของสปิโนซาคล้ายคลึงกับคำสอนของพระพุทธศาสนา

ข. ความรู้ระดับพัทนาการ

ชนิดที่ 2 หมายถึง เมื่ออารมณ์ฝ่ายชั่วใดๆ เกิดขึ้น ให้ใช้ความรู้คร่ำนคิดถึงเหตุถึงผล อย่าหลงใหลไปตามอารมณ์นั้นๆ เมื่อเรารู้เท่าทันตามข้อเท็จจริงแล้วให้ระงับเสีย คนที่ทำได้อย่างนี้ก็จะไม่เกิดความชั่วหรือความทุกข์ วิธีการที่ 2 นี้ คือใช้ปัญญาระงับอารมณ์

---

[59]เรื่องเดียวกัน, หน้า 226.

3. ความดีสูงสุด (Ultimate Goodness)

ความดีสูงสุด (Ultimate Goodness) สปิโนซาพูดว่า ความดีสูงสุดคือความรู้ในพระเจ้า[60] คนที่ถือว่าเป็นผู้รู้ในพระเจ้าคือคนที่รู้ตัวเองอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง คนที่มีความรู้เช่นนี้เกิดพิชาน (ความสำนึก) ว่า คนเราเป็นการแสดงตัวของพระเจ้า คนที่รู้พระเจ้าอย่างสมบูรณ์ย่อมรักพระเจ้า และผู้ที่รักพระเจ้าอย่างมีความปีติชื่อว่า เป็นผู้ที่คุณธรรมอันสูงสุดของจิตใจ ดังนั้น ความดีสูงสุด คือ ความรู้อย่างสมบูรณ์ในพระเจ้าและรักพระองค์อย่างบริสุทธิ์ใจ คนที่มีความรู้และความรักต่อพระเจ้าอย่างนี้จะไม่มีความอิจฉาริษยาคนอื่น จะถือว่ามนุษย์ทุกคนมีเชื้อแห่งความรักในพระเจ้าเหมือนกันหมด

ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีอิสรภาพและดำเนินชีวิตไปตามหลักเหตุผล และถ้าเหตุผลไม่ได้เรียกร้องอะไรที่ผิดธรรมชาติ คนก็ต้องรักตัวเองและแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง "ชีวิตอิสระคือชีวิตที่มีเหตุผลและเหตุผลคือพิชานร่วมกับผู้อื่น"[61]จากข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เหตุผล” คือการแลกเปลี่ยนความคิดของคนในสังคม หาข้อผิดถูกร่วมกัน แล้วตัดสินใจทำตามเหตุผลที่สังคมยอมรับ การทำอย่างนี้ถือว่าเป็นความดีและเป็นความดีที่เป็นของคนทั่วไปเพราะได้รับเอาความคิดของทุกคนมาปฏิบัติ

2.4.3 ลัทธิปรากฏการณ์นิยม

1. อิมมานูเอล คานต์

จริยศาสตร์ของคานต์ที่แสดงไว้ในหนังสือชื่อ “การวางรากฐานอภิปรัชญาของศีลธรรมการวิจารณ์เหตุผลปฏิบัติ และอภิปรัชญาของศีลธรรม”[62](Foundations of Metaphysics of morals, critical reason and Metaphysics of moral) อาจถึงได้ว่าเป็นความพยายามที่ระงับข้อข้อพิพาทระหว่างอัชฌัตติกญาณนิยม ประสบการณ์นิยม จิตนิยมและประโยชน์นิยม ซึ่งต่อสู้กันอยู่ในขณะนั้น[63] ปัญหาพื้นฐานของคานต์ก็คือต้องการที่จะค้นหาความหมายของคำว่า “ความดี” (Goodness) ความถูกต้อง (Right) ความผิด (Wrong) หน้าที่ (Duty) และความหมายของความรู้ทางศีลธรรม ทั้งหมดนี้คือที่มาของความคิดเกี่ยวกับจริยศาสตร์ของคานต์

คานต์ได้ทราบจากรุซโซว่า ในโลกนี้ไม่มีอะไรเป็นความดีสูงสุด ยกเว้น “เจตนาดี”[64] (Kant had learned from Rousseau that nothing is absolutely good in this world except a good will) ท่านเห็นด้วยกับความคิดนี้ของรุซโซ ต่อมาคานต์ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “เจตนาเป็นสิ่งที่ดีถ้าแสดง

---

[60]เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

[61]เรื่องเดียวกัน, หน้า 266.

[62]Frank Thilly, op. cit., p. 442.

[63]Ibid., p. 442.

[64] Ibid., p. 442.

ออกมาโดยการเคารพกฎศีลธรรมหรือจิตสำนึกต่อหน้าที่”[65] (Respect for the moral law or the consciousness of duty) เพื่อให้เกิดความเข้าใจในจริยศาสตร์ของค้านต์ ขอให้มาศึกษาปัญหาแต่ละประเด็น

1 เจตนาดี

“เจตนาดี” คืออะไร สำหรับคานต์ เจตนาดีคือการหลุดพ้นจากความรู้สึกไม่ว่าบวกหรือลบแล้วทำตามเหตุผลหรือหลักการ[66] เมื่อทำตามเหตุผลหรือหลักการแล้ว ผลจะออกมาเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะทำให้ตนเองมีความสุขหรือความทุกข์ หรือทำให้คนอื่นสุขสบายหรือเดือดร้อนคานต์กล่าวว่านั้นคือเจตนาดี ผลที่เกิดจากการกระทำบนพื้นฐานของเหตุผลหรือหลักการนั้นจะออกมาอย่างไรก็ตาม ไม่อาจทำให้การกระทำตามเหตุผลหรือหลักการนั้นผิดศีลธรรม เพราะการกระทำด้วยเจตนาดีเป็นการกระทำตามหน้าที่ (Duty) ตามหลักการ (Principle) ตามเหตุผล (Reason) ไม่ใช่ทำตามอารมณ์ความรู้สึก เจตนาดีของคานต์ไม่เหมือนเจตนาดีที่เราเข้าใจโดยทั่วไป คานต์มีความเชื่อว่าการกระทำแต่ละครั้งของคนขึ้นอยู่กับแรงจูงใจ 2 อย่าง คือ อารมณ์ความรู้สึกและเหตุผล

การกระทำด้วยอารมณ์ความรู้สึก ไม่ว่าจะทำในด้านไหน กล่าวคือ ด้านบวก เช่น สงสารเห็นใจ อยากช่วยให้เขาพ้นไปจากภาวะเดือดร้อนอันนั้นแล้วลงมือกระทำตามความสงสารและเห็นใจนั้น หรือด้านลบ เช่น รังเกียจ เกลียด อิจฉาริษยา เป็นต้น การกระทำอย่างนี้แม้คนอื่นจะได้รับประโยชน์จากการกระทำของเราก็ตาม คานต์ไม่ถือว่าเป็นเจตนาดี เพราะเป็นการรกระทำด้วยอารมณ์ความรู้สึกไม่ใช่เหตุผล ไม่ใช่หลักการศีลธรรมเกิดขึ้นบนฐานของเหตุผลหรือหลักการเพื่อคนทั้งปวง ไม่ใช่เกิดขึ้นเพราะอารมณ์ของใครคนใดคนหนึ่ง ดังนั้น การกระทำด้วยอารมณ์ความรู้สึกจึงไม่ถือว่าเป็นเจตนาดีเพราะไม่สอดคล้องกับหลักการทางศีลธรรม

แรงจูงใจอีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของคน สิ่งนั้นก็คือเหตุผลหรือหน้าที่หลักการ สมมติท่านเป็นของบ้าน นาย ง เป็นเพื่อนสนิทของท่านมาหาท่านที่บ้าน หน้าที่ของเจ้าบ้านต้องต้อนรับแขกผู้มาเยือนด้วยอาหารและเครื่องดื่มตลอดจนที่พักอาศัย การกระทำของท่านไม่ใช่เรื่องน่าสรรเสริญแต่ประการใด เพราะนาย ง เป็นเพื่อนรัก นาย ค เป็นศัตรูคู่อาฆาตของท่านไปปล้นที่อื่นหนีตำรวจ (ท่านไม่รู้ว่าไปปล้นและหนีตำรวจ) ซัดเซมาถึงบ้านท่านเวลาค่ำคืน ท่านให้การต้อนรับ นาย ค เหมือนนาย ง ทุกประการ ค้านต์ถือว่าการกระทำของท่านต่อนาย ค ชื่อว่า น่าสรรเสริญ เพราะเป็นหน้าที่ที่เจ้าของบ้าน ต้องปฏิบัติต่อแขกผู้มาเยือนอย่างนั้น การต้อนรับแขกถือว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าของบ้าน บ้านทำเพราะเป็นหน้าที่ ไม่ยึดถืออารมณ์ความรู้สึกโกรธแค้นกัน การกระทำอย่างนี้คือหลักการหรือเหตุผล

---

[65] Ibid., p. 442.

[66] วิทย์ วิศทเวทย์,*ปรัชญาทั่วไป*, กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2527 หน้า 157.

ค้านต์เชื่อว่า “เจตนาดี” เป็นคุณลักษณะทางศีลธรรม กล่าวคือ เมื่อบุคคลผู้หนึ่งทำสิ่งที่เขาเชื่อว่าถูกต้อง หรือสิ่งที่เป็นพันธะหน้าที่ที่ต้องทำ ไม่ว่าบุคคลผู้นั้นจะปราศจากความรู้สึกเมตตาสงสาร หรือแม้แต่ปราศจากความสนใจใยดีในประโยชน์ส่วนตนหรือประโยชน์ของผู้อื่น เราก็ยังถือว่าบุคคลนั้นมีความคิดดีที่เป็นคุณลักษณะพื้นฐานทางศีลธรรมอยู่ นั้นก็คือเขามี “เจตนาดี”[67] ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าเจตนาดีของค้านต์คือ การกระทำด้วยความเคารพศีลธรรมหรือความถูกต้อง เพราะใช้คำว่า “เจตนาดีเป็นคุณลักษณะทางศีลธรรม” เป็นการชี้ให้เห็นว่า เจตนากับศีลธรรมมาคู่กันในการกระทำเจตนาที่ตั้งอยู่บนศีลธรรมหรือหลักการของศาสนา คานต์ถือว่าการกระทำอันนั้นไม่ผิด แต่ถ้าเจตนาไม่หวังผลอะไร ไม่ว่าผลนั้นจะเป็นประโยชน์หรือโทษและไม่ว่าผลนั้นจะตกแก่ตนหรือผู้อื่น”[68]

2. หน้าที่

การกระทำตามหน้าที่ (หลักการ เหตุผล) คืออะไร คานต์พูดว่า การทำตามหน้าที่คือการกระทำที่สำนึกในคุณธรรม เขาจะทำอะไรก็ตาม ถ้าเขาทำบนหลักการทางศีลธรรมและไม่หวังผลตอบแทนใดๆจากการกระทำอันนั้น ชื่อว่า เจตนาดี มหาวิทยาลัยเมืองไทยในปัจจุบันมีนโยบายประเมินการสอนของอาจารย์ผู้สอนโดยวิธีการต่างๆ การเอานิสิตประเมินการสอนของอาจารย์ก็เป็นอีกวิธีหนึ่ง นิสิตที่ดูการสอนของอาจารย์ตั้งแต่ต้นจนจบ ประเมินการสอนนั้นตามหลักการด้วยความเคารพในศีลธรรม ชื่อว่า ทำตามหน้าที่ แต่นิสิตที่สอบได้คะแนนน้อยและก่อนสอบได้คุยโม้โอ้อวดคนอื่นว่า ถ้าสอบได้วิชาที่อาจารย์คนนี้สอนได้เกรดต่ำกว่า A จริงๆแล้ว แล้วประเมินการสอนของอาจารย์คนนั้นด้วยอารมณ์โดยอ้างว่าทำตามหน้าที่และมีเจตนาดี คานต์ถือว่าการกระทำนั้นผิด เพราะการทำการโดยการใช้อารมณ์ความรู้สึกและคาดหวังผลอย่างใด อย่างหนึ่งจากการกระทำนั้น

มีคนจำนวนมากมายในสังคม แต่ละกลุ่มชนมีหน้าที่การงานและตำแหน่งแตกต่างกันอะไรคือหน้าที่สากลที่คนเหล่านี้ต้องปฏิบัติ ต่อข้อถามนี้ คานต์ตอบว่า “การกระทำตามหน้าที่คือการทำตามหน่วยงานที่เราสังกัดอยู่ แต่ไม่ว่าคนคนหนึ่งจะเป็นอะไร เขาต้องเป็นคนเสียก่อน”[69]

สมมุติว่าท่านเป็นตำรวจ หน้าที่ของท่านคือรักษากฎหมาย ในขณะเดียวกันท่านก็มีพ่อ หน้าที่อีกอย่างหนึ่งของท่านก็คือเป็นลูก แต่พ่อของท่านผลิตและขายยาบ้า ส่วนท่านมีหน้าที่ที่ต้องทำอยู่ประจำคือรักษากฎหมาย กฎหมายไม่อนุญาตให้ขายยาบ้า พ่อของท่านขายยาบ้า ดังนั้น หน้าที่ของท่านจึงขัดกัน คานต์บอกว่า ถ้าหน้าที่ขัดกัน ต้องทำหน้าที่ในฐานะที่เป็นคน หมายความว่า “คนต้องทำตามกฎศีลธรรมหรือกฎของคนในฐานะที่เป็นคน”[70] กฎของคนในฐานะที่เป็นคน หมายถึง กฎศีลธรรมและกฎศีลธรรมนี้แหละคือกฎสากลที่ทุกคนต้องเคารพ ท่านจับพ่อของท่านถือว่าทำตาม

---

[67]เนื่องน้อย บุญยเนตร, *จริยศาสตร์ตะวันตก*, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539 หน้า 19.

[68]วิทย์ วิศทเวทย์, *ปรัชญาทั่วไป*, (อ้างแล้ว), หน้า 158.

[69]เรื่องเดียวกัน, หน้า 158.

[70]เรื่องเดียวกัน, หน้า 158.

หน้าที่ เพราะตำรวจมีหน้าที่รักษากฎหมาย ทหารมีหน้าที่ทำการรบตามหลักพิชัยสงคราม พ่อแม่มีหน้าที่เลี้ยงดู ลูกมีหน้าที่กตัญญูต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์มีหน้าที่สอนศิษย์ให้มีความรู้และการประพฤติดี ส่วนศิษย์มีหน้าที่กตัญญูรู้คุณ คนที่ไม่ทำตามหน้าที่ค้านต์ถือว่า ไม่มีเจตนาดีหรือไม่เคารพกฎศีลธรรม ถ้ารู้ว่าเป็นหน้าที่แล้วไม่ยอมปฏิบัติตามก็ถือว่ามีเจตที่เลว (Bad will)[71] จะเห็นว่ากฎเกณฑ์ตัดสินว่าอะไรดี หรือชั่ว ค้านต์ให้ดูที่เจตนา (Will) ดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว

3. คุณค่าของศีลธรรม

ค้านต์มีความเห็นว่า ศีลธรรมจะต้องเป็นเรื่องแน่นอนตายตัวปราศจากข้อแม้ ถ้าสิ่งหนึ่งดี ความดีย่อมเป็นลักษณะที่ติดตัวสิ่งนั้นอยู่เสมอ[72] ศีลธรรมจึงมีค่าในตัวเองเป็นมาตรฐานตัวตัวที่เปลี่ยนไม่ได้ ใครจะสร้างขึ้นมาตามความพอใจของตัวเองก็ไม่ได้เช่นเดียวกัน ไม่ว่าเขาจะมีความเดือดร้อนหรือมีความจำเป็นอะไรก็ตาม เขาไม่อาจจะใช้ความเดือดร้อนหรือความจำเป็นอันนั้นมาสร้างเป็นกฎศีลธรรม สมมติถ้าเขาทำเพราะเหตุผลดังกล่าว คนอื่นๆก็สร้างกฎศีลธรรมขึ้นมาเช่นเดียวกัน เพราะพวกเขาเดือดร้อนและมีความจำเป็น กฎศีลธรรมก็จะเกิดขึ้นมากมาย แต่ละกฎไม่เหมือนกัน เพราะแต่ละคนเดือดร้อนและมีความจำเป็นไม่เหมือนกัน กฎศีลธรรมจึงแตกต่างกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น ศีลธรรมก็จะเกิดขึ้นเพราะความเดือดร้อนหรือความจำเป็นเงื่อนไข ฉะนั้น จึงผิดหลักการศีลธรรมที่คานต์พูดว่า “ศีลธรรมจะต้องเป็นเรื่องแน่นอนตายตัวปราศจากข้อแม้หรือเงื่อนไข” เพราะเหตุนี้ใครจะสร้างกฎศีลธรรมตามความพอใจของใครไม่ได้

4.คุณค่าของมนุษย์

ค้านต์ถือว่า “มนุษย์หรือสัตว์ที่มีเหตุผลอื่นใดย่อมดำรงอยู่ในฐานะที่เป็นจุดหมายในตัวเอง มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือที่ถูกนำไปใช้เพื่อสนองความประสงค์ใด”[73] ใครจะใช้ใครเป็นเครื่องมือเพื่อการใดๆไม่ได้ ไม่ว่าผลจากการใช้นั้นจะเกิดแก่ตนเองหรือแก่ผู้อื่นก็ตาม คานต์ถือว่าผิดศีลธรรมทั้งนั้น เพราะมนุษย์ทุกคนมีค่าเสมอกัน การที่จะเอามนุษย์คนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่งเป็นเครื่องมือหรือเป็นสะพานเชื่อมโยงสู่ความสำเร็จเพื่อตนเองหรือเพื่อคนหมู่มาก คานต์ถือว่าเป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีค่าเสมอกัน เมื่อเอามนุษย์กลุ่มหนึ่งหรือคนหนึ่งมาเป็นเครื่องมือสู่ความสำเร็จเท่ากับย่ำยีศักดิ์ศรีของเขาให้มีค่าต่ำลง การรับผลจากการลดศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์เป็นการผิดศีลธรรม เพราะมนุษย์ไม่ควรใช้เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตนเอง ความคิดของคานต์จึงเหมือนกับประโยชน์นิยมที่ว่า “การทำเพื่อประโยชน์ตนผิด” และก็ต่างจากประโยชน์นิยมตรงที่ว่า

---

[71]กีรติ บุญเจือ, *แก่นปรัชญาปัจจุบัน,* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522 หน้า 45.

[72]วิทย์ วิศทเวทย์, *ปรัชญาทั่วไป,* (อ้างแล้ว), หน้า 156.

[73]Kant, I., *Fundamental principles of the metaphysics of marals,* (New York : Little Library lf Liberal arts, 1949), p. 45.

“การตั้งอยู่ในเหตุผล การเคารพกฎศีลธรรมและการยึดมั่นในหลักการต่างหากเป็นสิ่งที่ควรทำ”[74] ความสุข ความพอใจ เพื่อตัวเองหรือเพื่อคนหมู่มาก ไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุด เพราะมนุษย์ไม่ได้เกิดมาเพื่อหาความสุข แต่เขาเกิดมาเพื่อเป็นคนมีศีลธรรม มีหลักการ มีเหตุผล และทำตามหน้าที่ (Duty is to be done) เพราะเหตุนั้น มนุษย์ต้องทำตามหน้าที่โดยเคารพกฎศีลธรรม มนุษย์ไม่ควรแสวงหาความสุขหรืออะไรอื่นๆ โดยปราศจากหน้าที่และหลักการ

5. อิสรภาพ

คานต์พูดว่า คนที่มีศีลธรรมคือคนที่มีอิสรภาพ แต่ความหมายอิสรภาพของคานต์ไม่เหมือนความหมายอิสรภาพของนักปรัชญาทั่วๆไป อิสรภาพของนักปรัชญาทั่วๆไป คือ การไม่มีอุปสรรคมาขัดขวางการกระทำของเรา แต่อิสรภาพของนักปรัชญาทั่วๆไป คือ การไม่มีอุปสรรคมาขัดขวางการกระทำของเรา แต่อิสรภาพของคานต์หมายถึง “ความสามารถที่จะกำหนดตัวเอง ซึ่งก็คือความสามารถที่จะใช้เหตุผลและกระทำตามเหตุผล”[75] นั่นก็หมายความว่าคนที่มีศีลธรรมจะต้องอยู่เหนืออิทธิพลของเหตุวิสัย (Determinism) แบบจักรนิยมและประสบการณ์นิยม เขาต้องมีเหตุผลในตัวเขาที่จะกำหนดการกระทำของตนเอง คำว่า “เหตุผล” หมายถึง เหตุผลปฏิบัติเพราะเหตุผลปฏิบัติมีศักยภาพที่จะรู้กฎศีลธรรม คานต์กล่าวว่า สัตมีเหตุผลคือสัตศีลธรรม เพราะสัตศีลธรรมเป็นสัตอิสระ ดังนั้น สัตอิสระก็คือสัตศีลธรรม ท่านจึงสรุปว่า “เหตุผล อิสรภาพและศีลธรรมเป็นสัตอิสระ ดังนั้น สัตอิสระก็คือสัตศีลธรรม ท่านจึงสรุปว่า “เหตุผล อิสรภาพและศีลธรรมในทฤษฎีศีลธรรมของคานต์ไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้”[76] เพราะทั้ง 3 นี้ผูกพันและส่งเสริมกันและกัน ถ้าขาดอันใดอันหนึ่งศีลธรรมก็จะเกิดขึ้นไม่ได้

2. อาเธอร์ โชเปนเฮาเออร์ (Arthur Schopenhauer, 1788 – 1860)

ความคิดทางญาณวิทยาและอภิปรัชญาของโชเปนเฮาเออร์คล้ายๆ กับคานต์ถึงคล้ายคลึงกัน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า โชเปนเฮาเออร์ได้ลอกเลียนแบบความคิดของคานต์ท่านได้ชี้ให้เห็นว่าความคิดของท่านทั้งในญาณวิทยาและอภิปรัชญาแตกต่างจากคานต์อย่างไรดังกล่าวมาแล้ว แต่ทางด้านจริยศาสตร์ โชเปนเฮาเออร์ไม่เหมือนคานต์และก็ไม่เหมือนใครท่านกลายเป็นนักปรัชญาตะวันตกที่สะท้อนภาพความคิดตะวันออกความคิดทางจริยศาสตร์ของท่านเกือบทั้งหมดเหมือนพระพุทธศาสนา จะแตกต่างกันอยู่บ้างคือจุดหมายปลายทางของชีวิตนั่นเอง

โชเปนเฮาเออร์มีความคิดว่า “โลกนี้เป็นโลกที่ชั่วร้ายอย่าหลีกเลี่ยงไม่พ้น”[77] ทุกชีวิตเต็มไปด้วยความทุกข์ ไม่มีใครได้รับความสุขเลย แต่บางคนมีความรู้สึกว่าตนเองมีความสุข โชเปนเฮาเออร์

---

[74]วิทย์ วิศทเวทย์, *ปรัชญาทั่วไป*, (อ้างแล้ว), หน้า 160.

[75]เนื่องน้อย บุญยเนตร, *จริยศาสตร์ตะวันตก,* (อ้างแล้ว), หน้า 27.

[76]เรื่องเดียวกัน, หน้า 27.

[77]สมัคร บุราวาศ, *วิชาปรัชญา*, (อ้างแล้ว), หน้า 468.

พูดว่า คนที่มีความคิดเช่นนี้เข้าใจผิด จริงๆแล้ว ชีวิตทุกชีวิตไม่เคยมีความสุข เพียงแต่เขามีความทุกข์น้อยลงเท่านั้น เปรียบไปก็เหมือนกับอุณหภูมิของเราแต่ละคน ตัวเราไม่เคยเย็น จริงๆที่เรียกว่า เย็น ก็เพราะอุณหภูมิความร้อนมันลดลง มันไม่ใช่เย็นอย่างที่เราพูดกัน มันเป็นร้อนน้อยลงเท่านั้น ชีวิตแต่ละชีวิตก็เช่นเดียวกันเต็มไปด้วยความทุกข์ ไม่เคยมีใครที่มีความสุขโดยไม่ทุกข์ ทุกชีวิตหลีกความทุกข์ไม่พ้น เพราะแก่นแท้ของชีวิตคือความทุกข์ ชีวิตวนเวียนอยู่กับความทุกข์ไม่รู้จักจบไม่รู้จักสิ้น โชเปนเฮอเออร์จึงกล่าว “ว่าชีวิตเหมือนลูกตุ้มนาฬิกาที่เหวี่ยงวนกลับไปกลับมาระหว่างความทุกข์และความเบื่อหน่าย”[78] (The life swings like a pendulum backwards and forwards, between pain and ennui) ดังนั้นการดำเนินชีวิตของแต่ละคนเป็นเช่นเดียวกันหมด โลกนี้จึงชั่วร้าย น่าขยะแขยง น่าเบื่อหน่ายและเต็มไปด้วยความทุกข์ ไม่มีส่วนใดของโลกนี้ที่ถือว่ามีความสุขและความสมหวัง

อะไรคือสาเหตุของความชั่วและความทุกข์ โชเปนเฮาเออร์พูดว่า “ความรู้สึกเห็นแก่ตัวเป็นรากฐานของความชั่วและความเศร้าโศกทั้งหมด”[79] (The selfish will is the root of all evil and the Source of all sorrow) ความเห็นแก่ตัวก็คือความอยากหรือตัณหาที่จะแสวงหาสิ่งต่างๆมาเพื่อตน เมื่อได้มาสมอยากแล้วก็อยากในสิ่งใหม่ต่อไปอีก ไม่มีที่สิ้นสุดของความอยาก ความอยากจึงเป็นสาเหตุแห่งความทุกข์ แต่ถ้าผู้อยากไม่สามารถสนองความอยากของตนเองได้หรือไม่สมหวังกับความอยากนั้น เขาก็จะมีความทุกข์เช่นเดียวกัน โชเปนเฮาเออร์พูดว่า “ชีวิตประกอบด้วยอยากที่มืดบอดเต็มไปด้วยความทุกข์ ไม่มีอะไรที่ทำให้พอใจได้ และเมื่อมีความพอใจแล้ว ก็จะตามมาด้วยอยากที่เต็มไปด้วยความทุกข์ใหม่อีก พวกเราไม่เคยมีความพอใจที่ถาวรเลย”[80] (Life consists of blind craving, painfulness and it is not satisfied and which when satisfied is followed by new painful desire. We are never permanently satisfied) ดังนั้น ความอยากที่มืดบอดจึงเป็นที่มาของความทุกข์ ไม่ว่าเราจะสมหวังหรือไม่สมหวังกับความอยาก ความอยากจึงเป็นที่มาของความทุกข์นั้น ความไม่สมหวังคือความทุกข์ที่ทุกคนเข้าใจดีอยู่แล้ว ส่วนความสมหวังหรือความพอใจก็คือการเริ่มต้นใหม่ของความอยาก เมื่อเราจะสนองความอยากหรือทำเพื่อความอยาก ทุกข์ใหม่ก็ตามมาอีก เพราะเหตุนี้ความอยากจึงเป็นที่มาของความทุกข์ ชีวิตจึงมีแต่ความทุกข์และความเบื่อหน่ายโลกนี้จึงเลวร้ายน่าขยะแขยง ไม่น่าอยู่

คนดีคืออยากอย่างไร โชเปนเฮาเออร์พูดว่า “คนดีคือคนที่สามารถไล่เลียงความทุกข์ยากของโลกไปได้ถึงต้นเหตุ”[81] นั่นแสดงให้เห็นว่า คนดีคือคนที่สามารถรู้เหตุของความทุกข์หรือรู้สมุทัยของทุกข์ทั้งหลาย เมื่อรู้ต้นเหตุแห่งความทุกข์แล้ว ไม่ยึดติดกับเหตุนั้น ปล่อยวางเหตุแห่งทุกข์ ไม่แสวงหา

---

[78]Frank Thilly, op. cit., p. 499.

[79]Ibid., p. 500.

[80]Ibid., p. 499.

[81]สมัคร บุราวาศ, *วิชาปรัชญา,* (อ้างแล้ว), หน้า 469.

เหตุแห่งทุกข์นั้นอีก เมื่อรู้เหตุแห่งทุกข์และไม่แสวงหามันอีก คนเช่นนี้ชื่อว่า “เป็นคนดี” เขาเป็นคนไม่เห็นแก่ตัวเพราะปล่อยวางประโยชน์ตนและเพราะไม่ตกอยู่ในอำนาจตัณหาทั้งหลาย คนดีจึงมองไปที่สังคมและเห็นว่าชีวิตของมนุษย์ในสังคมมีราคาหรือประโยชน์มากกว่าประโยชน์ของตนเองและอุทิศตนเพื่อทำประโยชน์แก่สังคม โชเปนเฮาเออร์เห็นว่าคนดีคือคนรู้จักเหตุแห่งทุกข์ ไม่ยึดติดและอุทิศตัวเองเพื่อทำประโยชน์แก่สังคม

เป้าหมายของโชเปนเฮาเออร์คืออะไร หากมองดูบริบทความคิดทางจริยศาสตร์ของท่านแล้วเป้าหมายสุงสุดก็คือ “การทำลายเจตจำนง” ถามว่า ทำไมต้องทำลายเจตจำนงโชเปนเฮาเออร์เห็นว่า “เจตจำนงที่จะมีชีวิต” (Will to live) คือที่มาแห่งความทุกข์ หากวิเคราะห์ดูข้อนี้ “ชีวิตประกอบด้วยความอยากอันมืดบอด” (Life consists of blind craving) คำว่า “ความอยาก” อันนี้ก็คือเจตจำนง โชเปนเฮาเออร์ชี้ให้เห็นอีกว่า “การควบคุมจิต (ฝึกสมาธิ) และการใช้ชีวิตอย่างยากจน (สันโดษ) ของฤาษีในศาสนาคริสต์และพระพุทธศาสนาเป็นสัญลักษณ์การทำลายเจตจำนง” นั่นแสดงว่าการทำลายเจตจำนงคือตัดการตัดเหตุแห่งความทุกข์ ถ้าหากเจตจำนงสิ้นไป อะไรเหลืออยู่ โชเปนเฮาเออร์พูดว่า “ผู้ซึ่งมีเจตจำนงได้พลิกกลับและปฏิเสธตนเองสำหรับคนพวกที่โลกอันแสนจะเป็นจริงของเราพร้อมด้วยดวงอาทิตย์และทางช้างเผือกทั้งปวงจะกลายเป็นความสูญ”[82]

3. ฟรีดริช นิทซ์เช (Friedrich Nietzche, 1844 – 1900)

นิทซ์เช ได้ชื่อว่า เป็นนักปรัชญาวัฒนธรรม (Philosopher of culture) และได้สร้างผลงานเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้มากมาย งานของท่านจึงเน้นหนักไปในทางประวัติศาสตร์ วรรณคดีดนตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมของกรีก นิทซ์เชมั่นใจว่า ถ้าคนฝึกและคิดเพื่อให้รู้ความจริง เขาย่อมจะบรรลุอุตรญาณ (Transcendental Intuition) และเมื่อคนได้บรรลุอุตรญาณแล้วจะเห็นว่า สรรพสิ่งมิใช่ดิ้นรนเพื่อจะมีชีวิต แต่จะดิ้นรนเพื่อจะมีอำนาจ นิทซ์เช มีความมั่นใจว่า ตัวท่านเองได้บรรลุอตรญาณอย่างสมบูรณ์ จึงชักชวนให้คนอื่นฝึกคิดจะได้บรรลุอตรญาณเหมือนกัน และจะเห็นความจริงเหมือนตัวท่านเอง เพราะการฝึกจิตจนมีความมั่นใจว่าตัวเองได้บรรลุอุตรญานเหมือนกัน เวลาพูดและเขียนมีสำนวนโวหารทำให้คนหลงใหล ตลอดจนมีพฤติกรรมที่เคร่งครัดในระเบียบวินัย จึงมีคนพูดว่านิทซ์เชไม่ใช่นักศีลธรรมเท่านั้น แต่ท่านยังเป็นนักปรัชญาศีลธรรมด้วยเหมือนกัน[83]

1. ศีลธรรมเด่น

“ศีลธรรมเด่น ของเราเปรียบเทียบกับศีลธรรมอื่นๆได้อย่างไร”[84] (How does our prevalent morality compare with other moralities) นั้น เขาตอบว่า มีศีลธรรมอยู่ 2 อย่างคือ

---

[82]เรื่องเดียวกัน, หน้า 471.

[83]*The Concise Encyclopedia of Western Philosophy and Philosopher*, (London : Unwin Hyman, 1981), p. 224.

[84]Ibid., p. 224.

ศีลธรรมแบบนายและศีลธรรมแบบทาส[85] (There are master morality and slave morality) เพื่อความเข้าใจในแต่ละประเด็นให้ละเอียดขึ้น มาดูแต่ละตัวอย่าง

1. 1 ศีลธรรมแบบนาย (Master morality)

ศีลธรรมชนิดนี้ไม่มีหลักตายตัว ความคิดของคนคนนั้น คือกฎศีลธรรมของเขาเอง เขาไม่ยึดถือหลักเกณฑ์หรือกติกาหรือกฎทางศีลธรรมของใครเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติ “ผู้ที่เข้มแข็งมั่นใจในตัวเอง เป็นตัวขอตัวเองทั้งความคิดและการปฏิบัติ จะเลือกยึดถืออุดมการณ์และการปฏิบัติจากการตรึกตรองจนเกิดความเชื่อมั่นโดยตนเองเท่านั้น”[86] คนที่มีศีลธรรมแบบนายจะมีความคิดที่เฉียบคม มองอะไรจะมองตลอดสายและทะลุปัญหาที่มอง เมื่อเห็นปัญหาและหาทางแก้ปัญหาที่มองแล้วจะสร้างกฎทางศีลธรรมขึ้นมาเองพร้อมกับลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังทัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ คนประเภทนี้คือพวกอัจฉริยะมีความคิดหลักแหลมไม่เชื่อใครง่ายๆอย่างไร้เหตุผล จะเชื่อใครก็ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามคำแนะนำนั้นและเห็นจริงแจ่มแจ้งดังคำแนะนำนั้นจึงปลงใจเชื่อ สังคมมนุษย์และโลกเจริญรุ่งเรืองมาอย่างที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้ ก็เพราะอำนาจความคิดและการปฏิบัติของคนที่มีศีลธรรมแบบนาย ถ้าปราศจากคนประเภทนี้แล้วสังคมมนุษย์และโลกคงย่ำอยู่กับที่ คงไม่วิวัฒนาการอย่างในปัจจุบันนี้และคนที่มีศีลธรรมแบบนายจะทำให้มนุษยชาติก้าวไปสู่ความเป็นอภิมนุษย์ (Superman)

1.2 ศีลธรรมแบบทาส (Slave morality)

คนที่อ่อนทั้งความคิดและความกล้าหาญ ไม่กล้าเผชิญปัญหาต่างๆ ด้วยตัวของตัวเอง ไม่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แต่ยอมตัวรับหลักการใดหลักการหนึ่งที่คิดว่าจะช่วยคุ้มครองให้ตัวเองปลอดภัย หลักการนี้เป็นสิ่งที่คนอื่นสร้างไว้และเป็นการที่สังคมยอมรับเพื่อความสบายใจของเขาเองและเพื่อปกป้องคนอื่นไม่ให้มาเบียดเบียนตนเองได้ เขาจึงยอมรับหลักการนั้นมาปฏิบัติ หลักศีลธรรมอย่างนี้เรียกว่า “ศีลธรรมแบบทาส” เพราะเขายอมรับเป็นทาสทางศีลธรรมที่คนอื่นกำหนดให้ ไม่เคยคิดจะหาหลักการของตนเองและทั้งไม่กล้าเป็นตัวของตัวเอง ถึงเขาจะคิดหาเหตุผลของหลักการนั้น ก็คิดหาเหตุผลมาสนับสนุนหลักการที่ตนเองรับมาปฏิบัตินั้น ไม่ใช่หาเหตุผลมาขัดขวางหรือคัดค้าน คนประเภทนี้ชื่อว่า เป็น “ทาส” และรับศีลธรรมที่คนอื่นกำหนดไว้ จึงชื่อว่า เป็นทาสศีลธรรมหรือศีลธรรมแบบทาส คนประเภทนี้มีอยู่มากมายและไม่ใช่กลุ่มชนที่สร้างวัฒนธรรมใหม่ๆ ให้สังคมโลก เขาเป็นเพียงประชากรโลกเท่านั้น

---

[85]Ibid., p. 224.

[86]กีรติ บุญเจือ, *แก่นปรัชญาปัจจุบัน,* (อ้างแล้ว), หน้า 47.

2. ศีลธรรมของคนทั่วๆไป (Morality in general)

ในประเด็นนี้ นิทซ์เช หมายถึงศีลธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีความหมายและขอบเขตไม่เหมือนศีลธรรมแบบนายกับศีลธรรมแบบทาสดังกล่าวมาแล้ว ท่านได้แบ่งศีลธรรมของคนทั่วๆไป ออกเป็น 2 หัวข้อ[87] (Nietzche makes two points in reply) คือ

1. ศีลธรรมแบบขัดแย้ง

นิทซ์เชมีความเห็นว่า ศีลธรรมทุกชนิดเป็นส่วนหนึ่งของการกดขี่ความรู้สึกหรือพฤติกรรมอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เช่น ธรรมชาติของมนุษย์คือความอยากและพยายามทำเพื่อสนองความอยากนั้น หากมนุษย์ยังขืนที่จะสนองความต้องการนั้นอยู่ ก็จะถือว่ามีพฤติกรรมฝืนกฎของศีลธรรม ท่านกล่าวอีกว่า “กฎและข้อบังคับบางอย่าง แม้จะไม่มีเหตุผล ก็เป็นรากฐานของความสำเร็จทุกอย่าง”[88] (Some discipline and constraint, although arbitrary in a sense, is the prerequisite of all achievements) กฎเกณฑ์บางอย่างของเจ้าครองนครหรือผู้นำประเทศหรือผู้ศาสนา ถึงจะไร้เหตุผลหรืออธิบายไม่ได้ด้วยเหตุผล แต่ถ้านำกฎเกณฑ์นั้นๆมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ก็จะเกิดผลสัมฤทธิ์ทางใดทางหนึ่ง เช่น ศิลปะ สถาปัตยกรรม ดนตรี เป็นต้น ตัวอย่างเช่น รูปพีระมิดของอียิปต์เพื่อเก็บศพฟาโรห์ ทัชมาฮาลของอินเดีย เป็นต้น ล้วนแต่เกิดขึ้นจากความรู้สึกและความเชื่อไม่ใช่เกิดขึ้นจากเหตุผลแต่ประการใด ความเชื่อที่ว่านี้ก็ยังพิสูจน์ไม่ได้ด้วยเหตุผลแม้ในปัจจุบัน

2. ศีลธรรมแบบเงื่อนไข (Prescriptive morality)

ศีลธรรมทั่วๆไป ในประเด็นต่อมา นิทซ์เชได้ชี้แจงว่า “ศีลธรรมคือเงื่อนไขเพื่อควบคุมกิเลสของคน”[89] (A morality is a prescription for living with one’s passions) ท่านได้ยกตัวอย่างในกรณีของกลุ่ม Stoic, Socrates, Aristotle เป็นต้น ที่ใช้ศีลธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิต จนมีความมั่นใจว่า ตนเองควบคุมกิเลสได้และในที่สุดกิเลสได้เหือดแห้งตายไป ที่มีความรู้สึกว่ากิเลสตายหรือเหือดแห้งไป ก็เพราะการประพฤติปฏิบัติศีลธรรมอย่างเคร่งครัดนั่นเอง ศีลธรรมถึงจะมีรูปแบบไม่ตายตัวและอธิบายด้วยเหตุผลไม่ได้ก็ตาม แต่ผลของการประพฤติก็คือ ทำลายกิเลสให้ลดน้อยลงๆ นิทซ์เชเองก็มั่นใจตัวเองบรรลุอุตรญาณเพราะการประพฤติศีลธรรมอย่างเคร่งครัดถึงกับชักชวนคนอื่นให้ปฏิบัติตาม ดังนั้นท่านจึงพูดว่า ศีลธรรมคือตัวควบคุมกิเลสของคนดังกล่าวมาแล้ว

การปฏิบัติศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ก็เพื่อไปเกิดในดินแดนของพระเจ้าหรือเป็นเอกียภาพกับพระเจ้าใช่ไหม ตามทัศนะของนิทซ์เช การปฏิบัติศีลธรรมอย่างเคร่งครัดก็เพื่อกำจัดกิเลสแล้วจะได้บรรลุอุตรญาณและเห็นความจริงทุกอย่าง ส่วนพระเจ้านั้นนิทซ์เชพูดว่า “พระเจ้าตายเสียแล้ว”[90]

---

[87] *The Concise Encyclopedia of Western Philosophy and Philosopher*, op.,p. 225.

[88] Ibid., p. 225.

[89] Ibid., P. 225..

[90] กีรติ บุญเจือ, *สารานุกรมปรัชญา,* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522 หน้า 312.

(God is Dead) คำว่า “พระเจ้า” ของนิทซ์เช คงไม่ใช่พระเจ้าอย่างที่ทั้งหลายเข้าใจ คือ เป็นพระเจ้าที่มีตัวตน คอยปรากฏพระกายให้คนโน้นคนนี้เห็น ท่านคงหมายถึงองค์อภาวะที่มีแต่ กัมมันภาพ ไม่มีชีวิต ไม่มีตัวตน แต่มีศักยภาพเท่านั้น

2.4.4 ลัทธิจิตนิยม

1. เฮเกล

แนวคิดจริยศาสตร์ของเฮเกลเป็นจริยศาสตร์ทางสังคม เพราะท่านถือว่าทุกคนในสังคมเป็นผู้ออกกฎหรือกติกาด้วยตัวของเขา และตัวเขาเองต้องปฏิบัติตามกติกานั้น คำว่า “กฎ” ไม่ใช่กฎของสังคมใดสังคมหนึ่งหรือไม่ใช่กฎของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แต่มันหมายถึงกฎที่มนุษย์ในสังคมนั้นๆ ร่วมมือกันสร้างขึ้น กฎเกณฑ์ในแต่ละสังคมอาจจะไม่เหมือนกันในแง่ของข้อความแต่จะเหมือนกันทุกสังคมก็คือ ต้องการให้ตนเองเจริญ ดังนั้น ความคิดอย่างนี้ถือว่าเป็นจริยศาสตร์สังคม (Social Ethics)

จริยธรรมของเฮเกลคืออะไร เฮเกลตอบปัญหาอะไรในประเด็นนี้ว่า “คนมีจริยธรรมจะรู้สึกว่าเขาถูกบังคับให้เชื่อกฎเกณฑ์ทั้งหลายซึ่งออกมาจากตัวตน (เจตจำนง) ที่มีเหตุผลของเขาเอง ดังนั้น เฮเกลจึงพูดถึงจริยธรรมว่าเป็นกฎแห่งมโนธรรมของคน”[91] (A moral man feels that he is obliged to obey only the laws which issue forth from his rational self. So Hegel describes morality as the law of one’s conscience) และมโนธรรมของท่านก็คือ ความรู้สึกผิดชอบและคำนี้ก็คือเสียงภายในใจที่บอกเราว่าการกระทำอย่างนั้นผิดหรือถูก ผู้เป็นเจ้าตัวของเสียงภายในนั้นอธิบายได้ด้วยเหตุผลว่ามันผิดหรือถูกอย่างไร ปัญหาบางประเด็นจะเกิดความรู้สึกลังเลขึ้นภายในอย่างที่เฮเกลกกล่าวว่า “ในจริยธรรมจะเกิดความขัดแย้งระหว่างมันคืออะไรและมันควรเป็นอย่างไร” (In morality the conflict is felt between what is and what ought to be) ของคน บางปัญหาเขาจะตัดสินใจไม่ได้ ความขัดแย้งนั้นจะอยู่ในใจของเขาตลอดและเกิดความรู้สึกหงุดหงิด จนกว่าจะหาทางออกของปัญหานั้นได้ความโล่งอกค่อยกลับคืนมาเฮเกลเรียกตรงนี้ว่า “เมื่อปราบความรู้สึกภายในได้แล้วก็รู้ว่ามันคือจริยธรรม”[92] (When the opposition is inwardised in the subject, then it is known as morality) ดังนั้น จริยธรรมของเฮเกลคือการตัดสินภายในหรือความรู้สึกในใจด้วยการพิจารณาว่ามันควรหรือไม่ควรอย่างไร จริยธรรมก็คือมโนธรรมหรือธรรมที่เกิดขึ้นมาจากใจของคนนั่นเอง

มโนธรรมของเฮเกลต่างจากคานต์อย่างไร คำว่า “มโนธรรมของคานต์คือความรู้สึกภายในที่มาจากเหตุผลปฏิบัติ”[93] (Conscience expresses the absolute right of subjective selfconsciousness to know in itself what is right and duty) มโนธรรมของเฮเกลจึงมุ่งไปที่

---

[91]Y. Masih, op.cit., p. 292.

[92]Ibid., p. 326.

[93]Ibid., p. 327.

ความรู้สึกของคนแต่ละคนถึงสิ่งที่ตนได้ทำลงไป ความรู้สึกผิดชองภายในใจของคนคือจริยธรรม จริยธรรมของเฮเกลจึงเป็นเจตจำนงที่มีเหตุผล (Rational self) และเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ไม่ใช่มโนธรรมที่พระเจ้าสั่งให้ทำ หรือไม่ใช่มโนธรรมที่เกิดจากญาณภายใน (Intuition) แต่มันคือความรู้สึกผิดชอบภายใจของคนที่มีความเกรงกลัวต่อความผิดพลาด

หน้าที่ของเฮเกลคืออะไร สำหรับเฮเกล “หน้าที่มาจากสังคมและปราศจากสังคมหน้าที่ก็ไม่มี การรู้รู้ว่าอะไรคือหน้าที่ก็คือดูที่ความสำคัญของหน้าที่ จะต้องค้นหาในสังคมที่จัดเอาไว้” (Duty comes from society and without society there is no duty. To know what one’s duty, has to be found out in an organized society) จากข้อความนี้ หน้าที่ของเฮเกลคือระบบของสังคมที่จัดวางเอาไว้เพื่อให้ทุกคนทำตามไม่ใช่หน้าที่ที่เกิดมาจากการสำนึกของคน เฮเกลเรียกการทำหน้าที่สังคมจัดเอาไว้ว่าจริยธรรมหน้าที่ของเฮแกลจึงต่างจากคานต์ คานต์ถือว่า “ความสำนึกในหน้าที่เป็นมาตรการความประพฤติความสำนึกนี้ไม่ใช่ได้มาจากเหตุผลหรือจากประกาศิตใดๆทั้งสิ้น แต่มาจากเหตุผลปฏิบัติที่เข้าถึงความเป็นจริงโดยตรงและสั่งอย่างเด็ดขาด ไม่มีเงื่อนไขใดๆ”[94] หน้าที่ของคานต์จึงเป็นหน้าที่เพื่อหาประโยชน์ของหน้าที่ (For the sake of duty) ที่อธิบายไม่ได้แต่ต้องปฏิบัติตามเท่านั้น ดังนั้น หน้าที่ของเฮเกลจึงต่างจากคานต์ดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้ว

หน้าที่ของรัฐและปัจเจกชน เฮเกลพูดว่า รัฐที่เป็นรัฐได้ก็มาจากปัจเจกบุญคลแต่ละคนรวมกันเป็นครอบครัว เป็นสังคมและเป็นรัฐในที่สุด ในแต่ละรัฐจะมีกติกาหรือระเบียบของเขาอยู่ระเบียบนี้จะถูกใช้กับทุกคนในสังคม เฮเกลพูดว่า “รัฐคือตัวตนที่แท้จริงของปัจเจกบุคคลแต่ละคน รัฐได้วางกฎซึ่งเป็นกฎของตัวปัจเจกชนนั่นเอง”[95] (The state is the true self of each individual. The state lays down laws which are the individual himself) นั่นแสดงว่ารัฐคือคนแต่ละคนที่รวมตัวกันเป็นรัฐขึ้นมาและความเป็นรัฐก็คือปัจเจกบุคคลแต่ละคน ดังนั้นรัฐและปัจเจกบุคคลก็คือสิ่งเดียวกันเพราะเป็นสิ่งเดียวกันนั้นเอง กติกาหรือระเบียบจึงเกิดขึ้นจากความคิดของปัจเจกชน เฮเกล พูดว่า “ปัจเจกบุคคลจะเชื่อถือกฎที่ตัวเขาเองได้สร้างเอาไว้ในรัฐนั้น”[96] (The invidual is obeying laws which he himself has projected into the state) นั่นแสดงว่าปัจเจกชนมีอิสระที่จะร่างระเบียบโดยไม่มีอะไรมาบังคับเขาระเบียบหรือกติกาที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากความจงใจของเขาเอง ดังนั้น เฮเกลจึงพูดว่า “ปัจเจชนจะไม่ถูกตัดสินใจโดยบางสิ่งที่แปลกต่อตัวเขา แต่จะตกลงใจโดยกติกาของเขาเอง”[97] (The individual is not determined by something alien to him, but is determined by his own laws) นั่นแสดงถึงความมีเสรีภาพของปัจเจกบุคคลหรือรัฐในการสร้างกฎเกณฑ์ให้กับตัวเองเพื่อ

---

[94]กีรติ บุญเจือ, *แก่นปรัชญาปัจจุบัน*, (อ้างแล้ว), หน้า 265.

[95]Y. Masih, op.cit., p. 327.

[96]Ibid., p. 327.

[97]Ibid., p. 327.

พัฒนาตัวเองให้สูงขึ้นๆ คำว่า “การพัฒนาตัวเองให้สูงขึ้น” ตามทัศนะของเฮเกล หมายถึง การปฏิพัฒนาการทุกระดับคือตั้งแต่ปัจเจกชนถึงรัฐ

จริยธรรมของเฮเกลเป็นจริยศาสตร์ทางสังคม เพราะท่านมีจุดมุ่งหมายที่จะให้สังคมทุกส่วนพัฒนาไปพร้อมๆกัน ตามหลักของกฎ ปฏิพัฒนาการ การพัฒนาไปครบวงจรแต่ละรอบ หมายถึงความสมบูรณ์อีกหนึ่งก้าว การพัฒนาจะให้ครบวงจรได้นั้น ไม่ใช่ส่วนใดส่วนหนึ่งของโลกที่พัฒนาไป แต่มันหมายถึงทุกส่วนพัฒนาและเกิดความสำนำพร้อมๆกันว่าตัวเองที่แท้จริงคือจิตองค์อสัมพัทธ์ การสำนึกอย่างนี้นั่นคือความสมบูรณ์ขึ้นมาอีกก้าว เฮเกลพูดว่า ‘ความถูกต้องนามธรรมเป็นเรื่องภายนอก และจริยธรรมเป็นเรื่องภายใน การรวมกันของทั้งสองอย่างนี้จะถูกพบในจริยศาสตร์สังคมในรูปแบบรัฐ คนคือเจตจำนงสากล รัฐคือเจตจำนงสากลในรูปแบบที่ชัดเจน”[98] (The abstract right is external and morality is inward. Their synthesis is found in social Ethics in the form of the state. Man is the universal will. The state is the universal will in the concrete) ข้อความที่นำมาเสนอนี้เป็นตัวชี้ให้เห็นชัดเจนว่าจริยศาสตร์ของเฮเกลคือจริยศาสตร์สังคม ความดีหมายถึง ทุกส่วนพัฒนาให้เจริญหรือปฏิบัติตามกฎหรือระเบียบที่สังคมกำหนดเอาไว้ ส่วนความชั่วคือการไม่พัฒนาหรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบคำสอนอย่างนี้คือจริยศาสตร์สังคม (Social Ethics)

2.5 สรุป

จริยศาสตร์คือเป็นการศึกษาความประพฤติของมนุษย์ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับความดี ความถูก ความเหมาะสม และมาตรฐานของความประพฤติในแง่ต่าง ๆ เช่นการศึกษาบรรทัดฐานทางศาสนา การศึกษาบรรทัดฐานทางสังคม การศึกษาเชิงคุณธรรมจริยธรรมการศึกษาหน้าที่ที่ควรหรือไม่ควร และความรับผิดชอบที่มีต่อความประพฤติร่วมกันเพื่อแสวงหาความจริงในเชิงจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นการนำวิถีทางแห่งความประพฤติชีวิตจนเกิดเป็นวิถีชีวิต ผสมผสานขึ้นมาระหว่างวิถีชีวิตแบบเดิมมาเป็นวิถีชีวิตแบบใหม่ขึ้นมา สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นการสร้างสรรค์ความประพฤติที่เกี่ยวกับกิจกรรมของมนุษย์ที่ควรศึกษาทำความเข้าใจกันเกี่ยวกับจริยศาสตร์ โดยเฉพาะนักปรัชญาที่จัดอยู่ในลัทธิต่างๆของนักปรัชญาตะวันตก ซึ่งจริยศาสตร์ตะวันตกเป็นคำสอนของนักปรัชญาต่างๆ มุ่งสอนเรื่องการมีคุณธรรม ความดี ความรู้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อของบุคคล มีกลุ่มนักปรัชญาและวาทศิลป์ชื่อกลุ่มโซฟิสต์ เป็นกลุ่มสำคัญในการเผยแผ่ความคิดทางจริยศาสตร์มีทัศนะเกี่ยวกับ ความจริง ความดี ความชั่ว ว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีอยู่จริง แต่เป็นเพียงการรับรู้ของปัจเจกชนเท่านั้น ตัวอย่างเช่น กลุ่มนักปรัชญาคานต์ กล่าวว่าจงทำตามหน้าที่ ถ้าเราไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ เช่น เรานัดเพื่อนไว้เวลาเที่ยง แต่เราเจอคนเกิดอุบัติเหตุเราเข้าไปช่วยจึงมาช้า เราจะผิดกฎจงทำตามหน้าที่ แต่ถ้าเราไม่ช่วยเพื่อนมนุษย์เราก็ผิดกฎข้อที่ จงช่วยเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าแนวคิดทางจริยศาสตร์ จะมุ่งศึกษาอยู่ 3 ประเด็น ได้แก่ 1. ความดี 2. คุณธรรม และ 3. คุณค่า ทั้งสามประเด็นนี้เป็นหลักสำคัญจองจริยศาสตร์

---

[98]Ibid., p. 327.

บทที่ 3
หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

การวิจัยเรื่อง“ศึกษาและวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร” ได้ศึกษาเนื้อหาสาระที่สำคัญทั้งแนวคิดทฤษฎี จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 ความเป็นมาของกรณียเมตตสูตร

3.2 ความสำคัญของจริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตร

3.3 เหตุสำคัญที่ได้รับยกย่องเป็นพระปริตรในพระไตรปิฎก

3.4 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตร

3.5 สรุป

3.1 ความเป็นมาของกรณียเมตตสูตร

หลักจริยศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งความประพฤติเป็นการศึกษา และกำหนดหลักการในการแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่เหมาะสมดีมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้สังคมอยู่ดีมีสุข[1] กิจกรรมของมนุษย์นำมาทั้งงานสร้างสรรค์และการทำลายล้าง นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันด้วยกรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้อง พฤติกรรมมนุษย์ล้วนแต่เป็นเรื่องของจริยศาสตร์ทั้งสิ้น เพราะทุกปัญหาของมนุษย์ล้วนแต่มีคำตอบมาหลายแนวหลายทาง แล้วมนุษย์ก็นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนมีความสมบูรณ์ที่สุดเหมาะสมที่สุด ถูกต้องที่สุด แต่จะไม่ตัดสินว่า อะไรผิด อะไรถูกเป็นต้นและที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร เช่นในพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระภิกษุเจริญเมตตาจิตไปในมวลสรรพสัตว์ตลอดจนราวเทพเทวา ภูตผีปีศาจทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่จำกัดไม่ว่าสัตว์นั้นหรือเขาผู้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเราหรือไม่ก็ตาม

กรณียเมตตสูตร พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุฝ่ายกัมมัฏฐาน 500 รูปที่บำเพ็ญสมณธรรมกลางป่าสำหรับนำไปสวดแผ่เมตตาให้รุกขเทวดา (เทวดาที่อยู่ประจำต้นไม้) ที่คิดร้ายตามหลอกหลอน เพราะเข้าใจว่าพระภิกษุเหล่านั้นมาแย่งถิ่นที่อยู่ของตนมีประวัติตำนานความเป็นมาว่าสมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตวันมหาวิหาร เขตกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล มีพระภิกษุ 500 รูป เรียนสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานจากพระพุทธองค์แล้วเดินทางไปแสวงหาสถานที่บำเพ็ญสมณธรรมได้พากันเดินทางมาถึงไพรสณฑ์ (แนวป่า) แห่งหนึ่งปรึกษากันว่าแนวป่าแห่งนี้

---

[1]คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย* , พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556 หน้า 10.

เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมบำเพ็ญกัมมัฏฐานเป็นอย่างยิ่ง จึงตกลงใจอยู่จำพรรษากัน ณ ไพรสณฑ์แห่งนั้นกันชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ไพรสณฑ์ก็มีจิตศรัทธาสร้างกุฏิถวายให้พำนักรูปละหนึ่งหลังและอุปัฏฐากบำรุงด้วยปัจจัย 4 มิให้ขาดแคล่น

ในฤดูพรรษานั้น เมื่อฝนตกพระภิกษุเหล่านั้นแต่ละรูปได้เจริญกัมมัฏฐานอยู่ที่กุฏิของตน ครั้นฝนหยุดตกก็จะมาปฏิบัติธรรมเจริญกัมมัฏฐานที่โคนไม้ พวกรุกขเทวดาผู้สิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ ไม่อาจอยู่ในวิมานบนต้นไม้นั้นได้เพราะพระภิกษุผู้ทรงศีลมาอยู่ใต้วิมานของพวกตนจึงพากันลงมาอยู่บนพื้น เบื้องแรกก็คิดว่าพวกพระภิกษุคงจะอยู่ชั่วคราวจึงทนรอดูอยู่ระยะหนึ่ง แต่เมื่อรู้ว่าพวกพระภิกษุมาอยู่จำพรรษาตลอดไตรมาส ถึง 3 เดือนจึงเกิดความไม่พอใจต่อพระภิกษุเหล่านั้นพากันคิดหาหนทางขับไล่ให้กลับออกไปจากป่าในระหว่างพรรษานั้น โดยพยายามสร้างมายาภาพหลอกหลอนให้หวาดกลัวด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่นสำแดงรูปร่างที่น่ากลัว ร้องเสียงโหยหวนทำให้ได้รับกลิ่นเหม็นต่าง ๆ เป็นต้น

ฝ่ายภิกษุเหล่านั้น แม้จะเคร่งครัดในศีลวินัยมาได้ชักระยะหนึ่ง แต่ก็ยังมีจิตเป็นพระปุถุชนอยู่ จึงตกอยู่ในอำนาจจิตของรุกขเทวดาอย่างง่ายดาย โดยต่างหวั่นตกใจกลัวต่อมายาภาพเหล่านั้น จนไม่สามารถบำเพ็ญสมณธรรมปฏิบัติเจริญกัมมัฏฐานได้ตามที่ตั้งใจเอาไว้ ต่อมาพระภิกษุเหล่านั้นได้มาปรึกษากัน “เห็นทีพวกเราต้องกลับไปหาสถานที่จำพรรษาที่เลื่อนออกไปหนึ่งเดือน (ปัจฉิมพรรษา)ในที่อื่น” แล้วพากันเดินทางกลับไปโดยไม่บอกลาชาวบ้านและญาติโยมอุปัฏฐาก มุ่งหน้ามาถึงวัดพระเชตะ วันมหาวิหาร เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า แล้วกราบทูลเล่าเรื่องราวที่ประสบพบเจอมาทั้งหมด พอพระพุทธองค์ทรงเล็งเห็นว่าสถานที่เดิมคือแนวป่านั้นเหมาะแก่การบำเพ็ญกัมมัฏฐานของพระภิกษุเหล่านั้นมากกว่าที่อื่น จึงตรัสแนะนำให้พระภิกษุเหล่านั้นยินดีที่กลับไปบำเพ็ญกัมมัฏฐาน ณ สถานที่เดิมพร้อมกับทรงประทานบทพระคาถากรณียเมตตสูตรสำหรับเป็นพุทธมนต์ให้พระภิกษุเหล่านั้นสวดสาทายายมนต์เจริญเมตตาจิตแก่รุกขเทวดาที่โกรธเคืองคิดร้ายให้กลับกลาย มามีไมตรีจิตคิดดีตอบ

พระภิกษุเหล่านั้นจึงพากันอภิวาทกราบทูลลาพระพุทธองค์เดินทางกลับไปยังไพรสนฑ์สถานที่ปฏิบัติธรรมเดิมนั้นอย่างมั่นใจเมื่อเดินทางมาถึงก่อนจะเข้าสู่ราวป่าได้พากันเจริญเมตตาจิตโดยสวดสาธยายมนต์บทเมตตสูตรนี้ ด้วยอานุภาพแห่งเมตตาจิตของพระภิกษุเหล่านั้นทำให้จิตของรุกขเทวดาที่ขุ่นเคืองคิดร้าย กลับแปรเปลี่ยนเป็นภาวะจิตที่อ่อนโยน มีไมตรีจิตตอบไม่คิดเบียดเบียนพระภิกษุเหล่านั้นเหมือนก่อน ทั้งยังช่วยคุ้มครองภัยอื่น ๆ อีกด้วย พระภิกษุเหล่านั้นได้พากเพียรบำเพ็ญเมตตาสมถกัมมัฏฐาน แล้วใช้เป็นบทบาทเจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ไม่นานนัก ก็ได้บรรลุอรหันตผลได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ทุกรูปภายในพรรษานั้น ๆ[2]

ผลจากการศึกษาความเป็นมาของกรณียเมตตสูตร ได้ทำให้ทราบอย่างแจ่มชัดว่าในกรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุปฏิบัติธรรมนั้งกรรมฐานจำนวน 500 รูป เพื่อนำไปสวดแผ่เมตตาให้รุกขเทวดา ด้วยอานุภาพแห่งเมตตาจิตของพระภิกษุเหล่านั้นที่สวด

---

[2]ขุ.ขุ.อ. 1/332-335

สาธยายในกรณียเมตตสูตรนี้ทำให้จิตของรุกขเทวดาที่คิดร้ายเบียดเบียนพระภิกษุกลับแปรเปลี่ยนเป็นไมตรีจิต ไม่คิดเป็นปฏิปักษ์ต่อพระภิกษุเหล่านั้น ทั้งยังช่วยคุ้มครองป้องกันภัยให้อีกด้วย เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนั้นพระภิกษุได้ใช้สถานที่แห่งนี้ปฏิบัติกัมมัฏฐานอย่างมั่นใจได้ ไม่ต้องมีวิตกกังวลเหมือนแต่ก่อน เจริญเมตตาสมถกัมมัฏฐานเป็นเจริญวิปัสสนาด้วยความเพียร ทำให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในที่สุด

3.2 ความสำคัญของจริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตร

ความสำคัญของการศึกษาจริยศาสตร์เป็นประเด็นหลักที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะเมื่อว่ากันตามหลักการแล้วพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติและการประพฤติเพื่อให้รู้แจ้งเห็นจริง ประเด็นเบื้องต้นก็คือต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับ จริยศาสตร์ว่าคืออะไรและกรณียเมตตสูตรมีความเกี่ยวข้องอย่างไรกันกับหลัก จริยศาสตร์ หมายถึง การพยายามทำความเข้าใจแนวคิดหรือหลักการทางจริยธรรมและตัดสินหลักการนั้นๆโดยการวิเคราะห์ว่าอะไรคือความถูกต้องอะไรคือความผิด รวมทั้งตัดสินความดี และความไม่ดี[3] การให้ความหมายของ “จริยศาสตร์” ดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงหลัก “กรณียเมตตสูตร” เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าข้อธรรมที่ปรากฏว่าในกรณียเมตตสูตรมุ่งเน้นถึงข้อที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ กล่าวคือ สิ่งที่ควรทำ มี 3 ประการ คือ ไตรสิกขา ได้แก่

1. ศีล คือ การปฏิบัติกฎเกณฑ์ข้อห้ามสำหรับบุรุษอย่างเคร่งครัด สำรวมระวังในพระปาติโมกข์ โดยเว้นข้อที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม ทำตามข้อที่ทรงอนุญาต ไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทบัญยัตรวมทั้งสิกขาบทที่มานอกพระปาติโมกข์ สำรวมอินทรีย์ รู้จักรวังตา หู จมูก ลิ้น และใจ ในเวลาที่ได้เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ รู้ธรรมอารมณ์ด้วยใจไม่ให้ยินดีในส่วนที่น่าปรารถนา ไม่ให้ยินร้ายในส่วนที่ไม่น่าปรารถนา อาศัยการเลี้ยงชีพในทางที่ถูกต้องเหมาะสม สมควรแก่สมณภาวะ คือ ไม่หลอกลวงเลี้ยงชีพด้วยการทำอเนสนา คือ การแสวงหาที่ไม่ประเสริฐ หรือพูดอวดอุตตริมนุสสธรรมให้ได้มาซึ่งลาภและสักการะ และใช้ปัญญาพิจารณาบริโภคปัจจัย 4 คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัยและและยารักษาโรค พิจารณาถึงคุณค่าอย่างแท้ด้วยปัญญา ไม่ควรบริโภคถึงคุณค่าด้วยตัณหา เป็นต้น

2. สมาธิ คือ ข้อปฏิบัติด้านจิตใจ ซึ่งเป็นการฝึกฝนปฏิบัติอันการเจริญเมตตากัมมัฏฐานโดยการเจริญเมตตาแผ่ออกไปในสัตว์และมนุษย์ทั้งหลายอย่างมีจิตใจสม่ำเสมอทั่วกัน ไม่มีประมาณไม่จำกัดขอบเขต

3. ปัญญา คือ การพิจารณาตามสภาพความเป็นจริง เลิกเห็นผิดและเลิกยึดมั่นถือมั่นในสิ่งทั้งปวง ข้อปฏิบัติด้านปัญญานี้มีหลักฐานที่เกิดจากศีลที่บริสุทธิ์ มีสมาธิที่คงมั่น

---

[3]จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, *จริยศาสตร์,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียรสโตร์, 2548 หน้า 18.

สิ่งที่ไม่ควรทำ คือ วิบัติ 4 อันหมายถึง ความผิดพลาด ความคลาดเคลื่อน ความเสียหายและความบกพร่อง คือ ศีลวิบัติ อาจารวิบัติ อาชีววิบัติ[4] ตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศีลวิบัติ คือ ความวิบัติแห่งศีล สำหรับพระภิกษุสงฆ์ คือ ต้องอาบัติปาราชิกหรือสังฆาทิเสส

2. อาจารวิบัติ คือ ความวิบัติแห่งอาจาระ เสียความประพฤติ จรรยามรรยาทไม่ดีสำหรับพระภิกษุ คือ ต้องลหุกาบัติ ตั้งแต่อาบัติถุลลัจจัย ถึง อาบัติทุพภาสิต

3. ทิฏฐิวิบัติ คือ วิบัติแห่งทิฏฐิ ความเห็นคลาดเคลื่อน ผิดธรรมผิดวินัย

4. อาชีววิบัติ คือ วิบัติแห่งอาชีวะ ประกอบมิจฉาชีพ หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด

และนอกจากนั้น ไม่ควรประพฤติสิ่งที่เป็นทุจริตทั้งทางกาย วาจา และใจ ไม่ใช่ว่าจะเป็นกรรมหยาบเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็พึงเว้น[5]

หลักจริยศาสตร์ในมิติของกรณียเมตตสูตรเป็นเป้าหมายที่ชัดเจนที่สุดเพราะจริยศาสตร์จัดเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติหรือควรกระทำและรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ไม่ควรประพฤติเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าอะไรดี อะไรชั่ว ขอบเขตดังกล่าวสอดคล้องกับหลักกรณียเมตตสูตรและเป็นที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุฝ่ายกัมมัฏฐาน 500 รูปที่บำเพ็ญสมณธรรมกลางป่าสำหรับนำไปสวดแผ่เมตตาให้รุกขเทวดา (เทวดาที่อยู่ประจำต้นไม้) ที่คิดร้ายตามหลอกหลอน เพราะเข้าใจว่าพระภิกษุเหล่านั้นมาแย่งถิ่นที่อยู่ของตนมีประวัติตำนานความเป็นมาว่าสมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่วัดพระเชตวันมหาวิหาร เขตกรุงสาวัตถี แคว้นโกศล มีพระภิกษุ 500 รูป เรียนสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานจากพระพุทธองค์แล้วเดินทางไปแสวงหาสถานที่บำเพ็ญสมณธรรมได้พากันเดินทางมาถึงไพรสณฑ์ (แนวป่า) แห่งหนึ่งปรึกษากันว่าแนวป่าแห่งนี้เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมบำเพ็ญกัมมัฏฐานเป็นอย่างยิ่ง จึงตกลงใจอยู่จำพรรษากัน ณ ไพรสณฑ์แห่งนั้นกันชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้ไพรสณฑ์ก็มีจิตศรัทธาสร้างกุฏิถวายให้พำนักรูปละหนึ่งหลังและอุปัฏฐากบำรุงด้วยปัจจัย 4 มิให้ขาดแคลนเพราะเพื่อให้เกิดเป็นผลที่ดีงามแก่ตนเองและบุคคลอื่นเพื่อศึกษาต่อไป

เนื้อหาสาระของจริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตรนั้นหลักจริยศาสตร์ เป็นหลักที่ว่าด้วยการแสวงหาคุณค่าของชีวิตและเกณฑ์มาตรฐานความดีและความชั่ว ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับความสุข ความทุกข์ ความถูก ความผิด หรือเรื่องของความสมควรหรือไม่สมควรประพฤติ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตรวมทั้งข้อปฏิบัติที่จะทำให้เราเจริญขึ้นมีความก้าวหน้าในชีวิตตามสมควร เพื่อให้ชีวิตของเรามีระเบียบ มีจิตใจสูง เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่เห็นด้วยปัญญาแล้วว่ามีประโยชน์เป็นไปเพื่อความดีและความสุข เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยอุปนิสัย และพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นกระจกเงาส่องให้เราเห็นอุปนิสัยและนิสัยของคนและมูลเหตุของกรณียเมตตสูตรนั้นโดย

---

[4]ขุ.ขุ.อ. 1/345.

[5]ขุ.ขุ.อ. 1/345.

พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายถึงมูลเหตุที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงพระสูตรทั้งหลายไว้ 4 ประการ คือ

1) อัตตัชฌาสยะ ทรงแสดงตามพระอัธยาศัยของพระองค์เอง โดยไม่ต้องมีผู้ใดทูลขอให้ทรงแสดง

2) ปรัชฌาสยะ ทรงแสดงตามพระอัธยาศัยของผู้อื่นที่ทรงตรวจดูด้วยพระญาณก่อนเสด็จไปโปรดสัตว์

3) ปุจฉาวสิกะ ทรงแสดงตามตามคำทูลถาม

4) อัตถุปปัตติกะ ทรงแสดงตามเรื่องหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

เมื่อวิเคราะห์บริบทต่าง ๆ ถึงเหตุของการแสดงกรณียเมตตสูตร จะเห็นว่ากรณียเมตตสูตรจัดเป็น “อัตถุปปัตติกะ” เป็นการแสดงตามเรื่องหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น กล่าวคือพระภิกษุสงฆ์มีประมาณ 500 รูป ต่างพากันเดินทางไปปฏิบัติที่ภูเขาหิมวันต์ เพื่อปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตลอด 3 เดือน แต่ในป่าแห่งนั้นมีรุกขเทวดาที่สิงสถิตอยู่ บรรดารุกขเทวดาเหล่านั้นเมื่อเห็นพระภิกษุสงฆ์มาอาศัยจำนวนมากอยู่บริเวณป่าแห่งนั้น โดยอาศัยโคนไม้ต่าง ๆ คิดว่าพวกเราจะอยู่บนต้นไม้ก็คงจะอยู่สูงกว่าพระไม่สมควร ดังนั้น จึงพาตัวเองลงมาจากต้นไม้แล้วพากันมาอยู่ตามพื้นดิน โดยคิดว่าพระภิกษุสงฆ์ที่มาคงจะกลับไปในไม่ช้าแต่เหตุการณ์ไม่เป็นเช่นนั้น เพราะพระสงฆ์กลับมาจำพรรษาตลอดไตรมาส ซึ่งเป็นการสร้างความลำบากและเดือดร้อนแก่รุกขเทวดา ทำให้เหล่ารุกขเทวดาเหล่านั้นหากลอุบายที่จะทำให้พระภิกษุสงฆ์หนีออกจากป่าแห่งนั้นเสีย จึงทำวิธีการต่าง ๆ มีซากศพศีรษะขาดและรูปยักษ์เป็นต้น ประกอบกับทำเสียงของพวกอมนุษย์อันน่าสยดสยองทั้งในเวลากลางวัน และกลางคืนทำให้เกิดความขัดข้องแก่พระภิกษุที่ปฏิบัติธรรมกันโดยไม่มีความสุข จึงพากันออกจากที่แห่งนั้น ๆ เพื่อไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ส่งได้แสดงกรณียเมตตสูตร ดังนัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้น

กรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงของทันแต่พระองค์เดียว ไม่มีพระสาวกอื่น ๆ ร่วมแสดงด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ของการตรัสเพื่อเป็นพระปริตรป้องกันและเป็นกัมมัฏฐานสำหรับพระภิกษุ โดยรูปแบบของพระสูตรจัดเป็นการแสดงแบบรูปแบบคาถาล้วน ๆ

ด้วยเหตุนี้ ความสำคัญหลักจริยศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งความประพฤติเป็นการศึกษา และกำหนดหลักการในการแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่เหมาะสมดีมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้สังคมอยู่ดีมีสุข กิจกรรมของมนุษย์นำมาทั้งงานสร้างสรรค์และการทำลายล้าง นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันด้วยกรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้องพฤติกรรมมนุษย์ล้วนแต่เป็นเรื่องของจริยศาสตร์ทั้งสิ้น เพราะทุกปัญหาของมนุษย์ล้วนแต่มีคำตอบมาหลายแนวหลายทาง แล้วมนุษย์ก็นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนมีความสมบูรณ์ที่สุดเหมาะสมที่สุดถูกต้องที่สุด แต่จะไม่ตัดสินว่า อะไรผิด อะไรถูกเป็นต้นและที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรนี้เป็นพระสูตร

ที่ตรัสมุ่งแสดงดำเนินคุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบท คือ คุณสมบัติของผู้ดำเนินไปเพื่อความสงบผู้ต้องการความสงบควรมีคุณสมบัติของผู้สงบ ดังที่พระพุทธเจ้าแสดงไว้ในกรณียเมตตสูตร[6] พระสูตรนี้มีสาระสำคัญ ตามรายละเอียดต่อไปนี้

1) การครองชีพตั้งตนในสมณเพศหรือสมณวิสัยต้องอาศัยหลักการดำเนิน 2 ประการคือ

(1) ดำเนินทางอริยมรรคมีองค์ 8 ที่เรียกว่า กรณียกิจ

(2) เป็นผู้ฉลาดในประโยชน์ (อัตถโกศล) ดังต่อไปนี้ .

1 พระภิกษุจะต้องดำเนินตามทางอริยมรรคมีองค์

การดำเนินชีวิตภายใต้สมณเพศ ที่เรียกว่า กรณียกิจ ได้แก่ ศีล สมาธิ และ ปัญญา[7] มรรคมีองค์ 8 เมื่อสรุปลงไป สามารถจัดเข้าใน ไตรสิกขา ดังต่อไปนี้

1.1 ข้อปฏิบัติด้านอธิสีลสิกขา มี 3 คือ 1) สัมมาวาจา หมายถึง การงดเว้นจากการไม่พูดคำเท็จ การไม่พูดคำส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ และการไม่พูดเพ้อเจ้อ[8] 2) สัมมากัมมันตะ หมายถึง เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ และอพรหมจรรย์[9] 3) สัมมาอาชีวะ หมายถึง เจตนาเป็นเหตุเว้นจากมิจฉาชีพ และ การกำจัดต้นเหตุแห่งมิจฉาชีพก็คือกิเลสนั้นเอง ร่วม 3 ข้อนี้จัดเป็นอธิสีลสิกขา

1.2 ข้อปฏิบัติด้านอธิจิตตสิกขา มี 3 คือ 1) สัมมาวายามะ หมายถึง การปรารถความเพียรทางใจ หรือ เป็นวิริยสัมโพชฌงค์[10] ซึ่งเป็นการมุ่งแสดงว่าสัมมาวายามะ (ความเพียรชอบ) มุ่งแสดงถึงเรื่องการบำเพ็ญเพียรทางจิตเพื่อการบรรลุมรรคผลนั้นเอง 2) สัมมาสติ หมายถึง การที่ภิกษุมีความเพียรมีสัมปะชัญญะและมีสติ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่กำจัดอภิชฌาและโทมนัสโลกได้[11] 3) สัมมาสมาธิ หมายถึง ความตั้งมั่นอยู่แห่งจิต โดยเป็นอันเดียวกับสมาธิสัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรคนับเนื่องในมรรค[12] รวม 3 ข้อนี้จัดเป็นอธิจิตตสิกขา

1.3 ข้อปฏิบัติด้านอธิปัญญาสิกขา มี 2 คือ 1) สัมมาทิฏฐิ หมายถึง ปัญญากิริยาที่รู้ชัดและถือว่าเป็นอันเดียวกันกับธัมมวิจารย์สัมโพชฌงค์ อันเป็นองค์มรรคนับเนื่องในมรรค[13] 2) สัมมา

---

[6]วศิน อินทสระ, *คุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบท*, สมุทรปราการ : ชมกรมกัลยาณธรรม, 2554 หน้า 131.

[7]ขุ.ขุ.อ. 1/10.

[8]อภิ.วิ. 35/205/172.

[9]สำ.ม. 19/8/11.

[10]อภิ.วิ. 35/206/174-175.

[11]สำ.ม. 19/8/12.

[12]อภิ.วิ. 35/206/175.

[13]อภิ.วิ. 35/206/174.

สังกัปปะ หมายถึง ความดำริในเรื่องการออกจากกาม ความดำริในความไม่พยาบาท และ ความดำริในการไม่เบียดเบียน[14] รวม 3 ข้อนี้จัดเป็นอธิปัญญาสิกขา

2 เป็นผู้ฉลาดในประโยชน์ (อัตถโกศล)

นอกจากการปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น พระภิกษุควรมีความเป็นผู้ฉลาด ชำระตนให้บริสุทธิ์หมั่นอยู่ในปาริสุทธิศีล 4 ประการ ได้แก่

2.1 ปาฏิโมกขสังวรศีล คือ ความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาต ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย ในอรรถกถาจารย์กล่าวว่า “ชำระตนจากอาบัติ 7 กอง”[15] กล่าวคือ อาบัติปาราชิก อาบัติสังฆาทิเสส อาบัติถุลลัจจัย อาบัติปาจจิตีย์ อาบัติปาฏิเทสนียะ อาบัติทุกกฏ อาบัติทุพภาสิต[16]

2.2 อินทรียสังวรศีล คือ ความสำรวมในอินทรีย์ ระวังไม่ให้บาปอกุศลธรรมครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทั้ง 6 คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ โดยไม่ให้อภิชฌาเป็นต้นเกิดขึ้น[17] ทั้งนี้เพื่อเพียรระวังไม่ให้อกุศลธรรมเข้ามาครอบงำ

2.3 อาชีวปาริสุทธิศีล คือ ความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ เป็นการเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ไม่หาเลี้ยงชีพในทางที่ผิด หลีกเว้นการละอเนสนา หมายถึง การเว้นจากการแสวงหาการหาเลี้ยงในทางที่ไม่สมควรแก่พระภิกษุ มี 21 ประการ ได้แก่

1) เว้นจากการให้ไม้ไผ่
2) เว้นจากการใบไม้
3) เว้นจากการให้ดอกไม้
4) เว้นจากการให้ผลไม้
5) เว้นจากการให้ไม้ชำระฟัน
6) เว้นจากการให้น้ำล้างหน้า
7) เว้นจากการให้น้ำอาบ
8) เว้นจากการให้ผงทาตัว
9) เว้นจากการให้ดินถูตัว
10)เว้นจากการประจบแจง
11) เว้นจากการพูดจริงปนเท็จ
12) เว้นจากการเลี้ยงลูกให้เขา

---

[14]สำ.ม. 19/8/11.

[15]ขุ.ขุ.อ. 1/337.

[16]วิ.ป. 8/338/513.

[17]ขุ.ขุ.อ. 1/337.

13) เว้นจากการรับใช้คฤหัสถ์

14) เว้นจากการทำตัวเป็นหมอ

15) เว้นจากการทำตัวเป็นทูต

16) เว้นจากการรับส่งข่าวให้คฤหัสถ์

17) เว้นจากการให้ข้าวของหวังผลตอบแทน

18) เว้นจากการแลกเปลี่ยน

19) เว้นจากการเป็นหมอดูพื้นที่

20) เว้นจากการเป็นหมอดูฤกษ์

21) เว้นจากการเป็นหมอดูลักษณะ

2.4 ปัจจัยสันนิสิตศีล คือ การพิจารณาใช้สอยปัจจัย 4 คือ จีวร บาตร เสนาสนะ และเภสัชให้เป็นไปตามความหมาย และประโยชน์ของสิ่งนั้น ๆ ไม่บริโภคด้วยตัณหากล่าวคือ เลือกบริโภคและเสพปัจจัยที่วิญญูชน พระพุทธเจ้าและสาวกของ พระพุทธเจ้าสรรเสริญ[18]

2) พระภิกษุจะต้องมีคุณสมบัติ 15 ประการ

คุณสมบัติของพระภิกษุทั้ง 15 ประการ มีเป้าหมายเพื่อเป็นอาวุธป้องกันตนเองอันอาจเกิดจากภัยอันตรายทั้งปวงในการปฏิบัติธรรม ที่พระพุทธองค์ทรงประทานแก่สำหรับภิกษุผู้อยู่ในป่าเพื่อเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตรายจากศัตรูภายใน คือกิเลสภัย และศัตรูภายนอก คือ มนุษย์ด้วยกันเองภัยอันตรายได้แก่

1) สักโก หมายถึง การเป็นผู้องอาจ สามารถปฏิบัติเพื่อแทงตลอดด้วยสัจจะ

2) เป็นผู้ซื่อตรงทั้งทางกายและวาจา ไม่มีความคดทางกายและวาจาหรือไม่อวดคุณที่ไม่มีอยู่จริง

3) เป็นผู้ซื่อตรงดี ไม่มีมารยา

4) เป็นผู้ว่าง่าย มีความเคารพและเอื้อเฟื้อรับโอวาทด้วยดี ยินดีจะปฏิบัติตามคำสอน

5) เป็นผู้อ่อนโยนในข้อวัตรปฏิบัติและพรหมจรรย์ มีความสุภาพเรียบร้อยทั้งทางกาย วาจาและใจ

6) เป็นผู้ไม่มีอติมานะดูหมิ่นหรือเหยียดหยามผู้อื่น

7) เป็นผู้มีความสันโดษ พอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ และพอดีในสิ่งที่ตนเองได้มา ยังอัตภาพให้เป็นไปด้วยปัจจัยที่ตนเองได้รับ

8) เป็นผู้เลี้ยงง่าย ยินดีพอใจในอาหารตามได้

---

[18]ขุ.ขุ.อ. 1/336-337.

9) เป็นผู้มีกิจน้อย ไม่เพลิดเพลินด้วยการคุย หรือหมกมุ่นอยู่แต่กับการบริหารคณะสงฆ์ การก่อสร้างวิหาร อาราม เป็นต้น

10) เป็นผู้ประพฤติเบา ครองชีพแบบเรียบง่าย สมถะ ไม่มีเรื่องกังวล

11) เป็นผู้มีอินทรีย์สงบไม่ฟุ้งซ่าน ไม่ปล่อยให้อกุศลธรรม มีอภิชฌาเป็นต้นเหตุเข้ามาครอบงำอินทรีย์ทั้ง 6 ด้าย

12) เป็นผู้มีปัญญารักษาตน

13) เป็นผู้ไม่คะนอง ทั้งทางกาย วาจา และใจ

14) เป็นผู้ไม่ยึดติดในสกุลทั้งหลาย คือ ไม่เข้าไปหาคฤหัสถ์เพื่อปัจจัย 4 และใน

15) ไม่ประพฤติความเสียหายที่จะเป็นเหตุให้วิญญูชนเหล่านั้นตำหนิเราได้ เป็นต้น[19]

3) พระภิกษุจะต้องเจริญเมตตากัมมัฏฐาน ปรารถนาให้ตนและสรรพสัตว์มีแต่ความสุขไม่มีเวรต่อกัน ไม่เบียดเบียนกันเพราะความโกรธความแค้น

4) พระภิกษุจะต้องไม่ถือทิฏฐิ แต่มีทัศนะความเห็นถูกต้อง

จากนัยดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่มีสาระสำคัญสามารถทำให้พระภิกษุผู้ตั้งใจปฏิบัติชอบ ดำเนินตามอริยมรรคมีองค์ 8 มีความฉลาดในประโยชน์ รักษาพระวินัยให้เคร่งครัด สำรวมในอินทรีย์ เลี้ยงชีพชอบ รู้จักจักพิจารณาใช้สอยปัจจัยด้วย 4 ประการ คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และเภสัช ซึ่งสามารถแบ่งหลักการปฏิบัติตามหลักกรณียเมตตสูตร คือ ศีล สมาธิ และปัญญา กล่าวคือ ผู้ที่จะปฏิบัติรักษาศีล จะต้องมีคุณสมบัติ 15 ประการ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น บำเพ็ญสมาธิ ด้วยการเจริญเมตตากัมมัฏฐาน และ มีปัญญา ไม่ถือทิฏฐิแต่ให้มีความเห็นอยากถูกต้อง

3.3 เหตุสำคัญที่ได้รับยกย่องเป็นพระปริตรในพระไตรปิฎก

จากจุดเริ่มต้นที่สวดเพื่อรักษาพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก ได้เปลี่ยนมาเป็นการสวดเพื่อป้องกันกันภยันตรายซึ่งตรงกับภาษาบาลี “ปริตฺต” ได้คล่อย ๆ พัฒนาการขึ้นตามวรรณกรรมทางศาสนาและอรรถกถาฎีกา ซึ่งหมายถึงได้รวมอาการปฏิบัติทางพิธีกรรมเข้ามาร่วมด้วยเป็นคุณลักษณะทางพิธีสวดทนต์ที่พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังที่พระอัครวงศาจารย์ วิเคราะห์ศัพท์ว่า “ปริตฺต” ในคัมภีร์สัทนีติปกรณ์ (ธาตุมาลา) ว่า “เพราะมีวิเคราะห์ว่า สิ่งที่ป้องกันรักษา ความกลัวอันตรายและ

---

[19]ขุ.ขุ. 25/16/20-21

[22]พระอัครวงศาจารย์, *สทฺทนีติปกรณ์ (ธาตุมาลา),* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภูมิพโลภิกขุ, 2523 หน้า 301.

อุปสรรคของสัตว์ทั้งหลายโดยรอบเพราะความมี เดชานุภาพมาก”[20] คำว่า“ปริตฺต” มาจาก ปริ อุปสรรค กับ ตา หรือ ตฺรา ธาตุ แปลว่า คุ้มครอง ป้องกันรักษา ผสมกันเป็นรูปศัพท์บาลีว่า ปริตฺต แปลว่า การคุ้มครองรักษาหรือการคุ้มครองป้องกันเป็นคนละความกับ ปริตตะ อีกคำหนึ่งซึ่งแปลว่า นิดหน่อย เล็กน้อย[21]

ปริตฺต แปลว่า เครื่องป้องกันรักษา หมายความว่า เมื่อภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว พระปริตรนี้สามารถช่วยปัดเป่าภัยอันตรายนั้น ๆ ให้ระงับดับหายไปได้เมื่อภัยอันตรายยังไม่เกิดขึ้นก็จะช่วยให้ไม่เกิดขึ้น ในกรณีนี้ ถ้าผู้สวดและผู้ฟังปฏิบัติไม่ถูกวิธีก็ไม่สำเร็จประโยชน์ เหมือนกับยารักษาโรค ผู้ใช้ ต้องใช้ให้ถูกวิธี โรคจึงจะรักษาหาย ถ้าใช้ไม้ถูกวิธีโรคก็รักษาไม่หาย

แท้ที่จริงแล้ว การเรียนก็ดี การสอนก็ดี การสวดก็ดี ซึ่งพระปริตร เป็นกิจธุระภายในศาสนา คือเป็นคันถะธุระอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าก็ทรงอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายเรียนและสอน พระปริตรได้โดยไม่ต้องอาบัติ ไม่ใช่ดิรัจฉานวิชาเป็นกิจธุระภายนอกศาสนาไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ดังมีความที่ปรากฏในภิกขุนีวิภังค์ว่า “ก็ภิกษุณีใดเรียนดิรัจฉานวิชาต้องอาบัติปาจิตตีย์”[22] ส่วนศิลปวิทยานอกนั้น พระพุทธศาสนานั้นชนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ประกอบด้วยประโยชน์ ชื่อว่า ดิรัจฉานวิชา ในทางกลับกัน การเรียนพระปริตรกลับไม่เป็นอาบัติแต่อย่างใดดังข้อความที่ปรากฏว่า “ภิกษุณีเรียนพระปริตรเพื่อคุ้มครองตนไม่เป็นอาบัติ”[23] การเรียนพระปริตรก็คือการท่องมนต์ป้องกันยักษ์ ท่องมนต์กังบริเวณกันไม่ให้งูเข้า[24]

ในการสวดพระปริตร มีการใช้วัตถุที่เป็นบริขารของพระปริตร ตามประเพณีในพระคัมภีร์อรรถกถามีปรากฏ 2 แห่ง ดังนี้ คือ

(1) น้ำพระปริตร หรือ น้ำมนต์[25]

(2) เส้นด้ายพระปริตร หรือ สายสิญจน์หรือ ทรายพระปริตร[26] เพราะฉะนั้น ผู้สวดพระปริตรและผู้ฟังพระปริตรควรจะทราบวิธีปฏิบัติแล้ว ผู้ปฏิบัติให้ถูกต้องจึงจะสำเร็จประโยชน์สมตามความมุ่งหมายในการทำพระปริตรนั้น ๆ ผู้สวดต้องถึงพร้อมด้วยองค์ 3 คือ

1) สวดถูกต้องตามอักขระ

---

[23]พระธัมมานันทมหาเถระ, อัครมหาบัณฑิตานุสรณ์, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยุรวงศ์ เชิงสะพานพุทธ, 2517 หน้า 11.

[22]วิ.ภิกฺขุนี. 3/1014/260.

[23]วิ.ภิกฺขุนี. 3/1015-1016/260-261.

[24]วิ.อ. 2/511.

[25]ขุ.ขุ.อ. 1/144.

[26]ขุ.ชา.อ. 2/215.

2) สวดให้ครบบริบูรณ์ ไม่ทำบทพยัญชนะให้ขาดตกบกพร่องและรู้ความหมายของบทสวดนั้น ๆ ด้วย

3) ตั้งจิตประกอบด้วยเมตตา ปรารถนาจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ต้องไม่เห็นแก่ลาภ และนอกจากนั้น ผู้ฟังก็ต้องถึงพร้อมด้วยองค์ 3 เช่นกัน คือ

1) ไม่มีกรรมเป็นเครื่องกั้น

2) ไม่มีกิเลสเป็นเครื่องกั้น

3) มีความเชื่อและเลื่อมใสในอานุภาพของพระปริตร[27]

ฉะนั้น พระสูตรทั้งหลายจึงได้ชื่อว่า พระปริตรด้วย เพราะเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตรายและเพื่อความไม่มีโรคแก่พุทธบริษัททั้งหลาย ดังจะเห็นได้ว่า มีคำว่า ปริตฺต ลงท้ายด้วย มีพระสูตรหลายสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงใช้เป็นพระปริตรโดยพระองค์เองบ้าง เช่น รัตนปริตร และตรัสสอนให้พระภิกษุใช้เป็นพระปริตรบ้าง เช่น กรณียเมตตปริตร เป็นต้น พระปริตรนี้ เรียกกันว่า กรณียเมตตสูตรบ้าง หรือ เรียกสั้นๆ ว่า เมตตสูตร[28] ด้วยเหตุนี้ พระโบราณาจารย์ทั้งหลาย ได้เลือกคัดจัดสรรพระสูตรที่เป็นพุทธวจนะมารวมกันแล้ว เรียกรวมเป็นพระปริตร

การคัดเลือกพระพุทธวจนะในพระสูตรนั้น จะมีอยู่ 2 ประเภท คือแบบย่อ เรียกว่า สัตตปริตร หรือ เจ็ดตำนาน และแบบพิสดาร เรียกว่า ทวาทสปริตร หรือ สิบสองตำนาน ต่อมามีพระมหากษัตริย์ในลังกา ได้โปรดให้ใช้สวดพระปริตรในพระราชพิธี จึงเรียกว่า สัตตปริตรว่า จุลราชปริตร และเรียกว่า ทวาทสปริตร ว่า มหาราชปริตร ในสมัยต่อมาพระเถระชาวลังกาได้คัดเลือกพระสูตรและพุทธวจนะอื่น ๆ มาเพิ่มเติมเรียบเรียงเข้าไว้เป็นคัมภีร์ เรียกว่า ภาณวาร มี 4 ภาณวาร เรียกรวมว่า จตุภาณวาร

คัมภีร์จตุภาณวารนี้ ต่อมาท่านอานันทวันรัตนเถระชาวลังกา ได้สั่งให้ลูกศิษย์ของท่านเขียนอรรถกถา หรือ จตุภาณวารฏฐกถา ที่เรียกว่า สารัตถสมุจจัย แต่ในปณามคาถาของ สารัตถสมุจจัย แต่ในปณามคาถาของสารัตถสมุจจัย ระบุว่า ผู้แต่งคัมภีร์สารัตถสมุจจัย คือ พระสังฆราช พระนามว่า อโนมทัสสีเถระ ผู้ประทับอยู่ที่นครโปโลนนรุวะ ซึ่งเป็นราชธานีของประเทศลังกาในสมัยราชกาลของพระเจ้าปรักกมพาหุ ระหว่าง พ.ศ. 1696-1929[29] ตั้งแต่นั้นมา พระโบราณาจารย์ทั้งหลายจึงค้นในพระไตรปิฎก เลือกเอาพระสูตรและคาถาสรรเสริญคุณพระรัตนตรัยมีการอ้างตำนานว่าเกิดขึ้นเนื่องด้วยเหตุการณ์ต่างๆ มาสวดเป็นพระปริตรมากขึ้นเป็นลำดับ จนถึงทุกวันนี้เลย

พระปริตรมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับบทสวดต่าง ๆ ที่พระสงฆ์สวดกันในงานบุญตามประเพณี เช่นบทสวด เจ็ดตำนาน สิบสองตำนาน ทั้งให้แง่คิดเชิงวรรณกรรมและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

---

[27]มหามกุฏราชวิทยาลัย, *มิลินทปัญหา,* กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551 หน้า 203.

[28]ธนิต อยู่โพธิ, *อานุภาพพระปริตร,* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยุรวงศ์ เชิงสะพานพุทธ, 2517 หน้า 77.

[29]ธนิต อยู่โพธิ, *อานุภาพพระปริตร,* (อ้างแล้ว)2517 หน้า 10-11.

ในสังคมไทยซึ่งถือเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านประเพณีทางพระพุทธศาสนา[30] การสวดพระปริตร เมื่อมองย้อนออกไปในครั้งพุทธกาล คงเป็นแต่การบริกรรมหรือการภาวนาเฉพาะตัวเพื่อความคุ้มครองป้องกันตนเอง ดังปรากฏว่า “ภิกษุรูปหนึ่งเมื่อถูกงูกัดมรณภาพ จึงมีพุทธานุญาตให้แผ่เมตตาไปยังพญางูทั้ง 4 ตระกลู เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันตนเอง”[31] และมีปรากฏในชาดกว่า “นกยูงทองคำทำพระปริตรคุ้มครองตนเอง โดยใช้คำว่า รายวิชชา หรือรายวิทยามนต์”[32] หรือแม้แต่ในอรรถกถา ได้กล่าวถึงวิธีสวดพระปริตรว่า “เป็นการกล่าวบริกรรม” ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า การสวดพระปริตรเป็นไปในลักษณะของการบริกรรมและการกล่าวธรรมโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อ อบรมจิตด้วยการรำลึกถึงคุณของ พระรัตนตรัย คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ พร้อมทั้งการเจริญเมตตาจิตให้แก่สรรพสัตว์ เพื่อคุ้มครองตนเอง เช่น ในอาฏานาฏิยสูตร มีพระพุทธดำรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเรียนมนต์เพื่อการคุ้มครอง คืออาฏานาฏิยปริตร พวกเธอจงทรงจำมนต์เพื่อการคุ้มครองคืออาฏานาฏิยปริตร ภิกษุทั้งหลาย มนต์คุ้มครองคืออาฏานาฏิยปริตรประกอบด้วยประโยชน์ ย่อมเป็นไปเพื่อคุ้มครอง เพื่อรักษา เพื่อความไม่เบียดเบียน เพื่อความอยู่เป็นสุขของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา[33] ในประเทศไทย จากข้อมูลที่ศึกษายังพบว่า พระเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เคยมีการระบาดของโรคอหิวาต์ทำให้มีคนเสียชีวิตจำนวนมากจึงโปรดให้ทำน้ำมนต์ประพรมรอบเมือง หลังจากพรมน้ำมนต์แล้วโรคร้ายก็หายไป[34]

ความมุ่งหมายของการสวดพระปริตรหรือปริตรตานั้น เป็นดังที่อุบาสกอุบาสิกาในประเทศไทยปัจจุบันอาราธนาพระสงฆ์ให้สวดพระปริตรด้วยคำว่า

วิปตฺติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลัง

---

[30]สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระปริตร*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา , 2543 หน้า 2.

[31]องฺ. จตุกฺก. 21/67/110 – 112.

[32]ขุ.ชา. 27/17/26.

[33]ที.ปา. 11/282/229.

[34] กฤษฎา รามัญ, *พุทธไตรรัตน์ ขจัดโรค*, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2549 หน้า 36.

ขอนิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลาย สวดพระปริตรซึ่งเป็นมงคล
เพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อได้สมบัติทั้งปวง เพื่อขจัดทุกข์ ภัย โรค ทั้งบ่วงเถิด[35]

อานุภาพของพระปริตร ในมิลินทปัญหาว่า

คนที่สวดบริกรรมพระปริตรนั้น งูที่มุ่งจะกัดก็ไม่กัด ปากที่อ้าไว้ก็หุบ แม้โจรที่ยกก้อนดินจะทุ่มใส่ก็ไม่ทุ่ม กลับโยนทิ้งก้อนหินก้อนดินแล้วเปลี่ยนใจมารักช้างที่ดุร้ายครั้นวิ่งมาถึงก็หมอบสงบอยู่ใกล้ ๆแม้กองไฟมหึมาที่ลุกโชติเป็นช่วง ๆ ครั้นไหม้ลามเข้ามาใกล้ก็ดับ ยาพิษแม้แรงที่กินเข้าไปก็กลายเป็นยาถอนพิษหรือซาบซ่านเป็นอาหารที่บำรุงร่างกาย ฆาตกรที่มุ่งร้ายจะฆ่า ครั้นเข้ามาใกล้ก็ภักดียอมตัวเป็นทาส แม้แต่บ่วงดักสัตว์ที่เขาดักไว้ พอเหยียบลงไปก็ไม่รูดเท้า[36]

ดังนั้น วัตถุประสงค์หลักของการสวดพระปริตร จึงมี 3 ประการ คือ

1) เพื่อป้องกันภัยวิบัติทั้งหลาย
2) เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง
3) เพื่อกำจัดทุกข์ภัยและโรคร้ายทั้งปวง

อย่างไรก็ตาม การสวดพระปริตรจะมีอานุภาพมาก มีคุณานิสงส์มาก ดังกล่าวก็ต่อเมื่อผู้สวดพระปริตรเพียบพร้อมด้วยองค์หรือคุณสมบัติ 3 ประการ คือ มีเมตตาจิตมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง สวดถูกอักษร ไม่มีบทพยัญชนะที่ผิดพลาดและรู้ความหมายของบทสวด แม้ผู้พระปริตรก็ต้องมีองค์หรือคุณสมบัติ 3 ประการเช่นกัน คือ ไม่เคยทำอนันตริยกรรม 5 (ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อเลือดขึ้นไป และ ทำให้สังฆเภท) ไม่มี มิจฉาทิฏฐิที่เห็นว่าผิดว่ากรรมและผลของกรรมไม่มีและเชื่อมั่นในอานุภาพพระพุทธมนต์ว่ามีจริงสามารถคุ้มครองผู้ฟังได้[37]

รวมความว่า วัตถุประสงค์ในการสวดพระปริตร คือ การป้องกัน รักษาและกำจัดโรคาภัยตลอดถึงภัยพิบัติต่าง ๆ นั้นเอง และถ้าหากกล่าวในเชิงบวกก็เพื่อให้ได้สิ่งที่ปรารถนาทั้งปวง ถ้าได้มาแล้วก็รักษาให้ได้ เมื่อกำหนดวัตถุประสงค์ในการสวดพระปริตรดังในวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว พระสงฆ์ในยุคแรก ๆ อาจจะเลือกบทสวดมนต์ตามใจชอบของแต่ละรูป แต่เมื่อเป็นงานพิธีหลวงพระ

---

[35]พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *อานุภาพพระปริตร*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548 หน้า 3.

[36]ปุ้ย แสงฉาย (แปล), *มิลินทปัญหาพร้อมด้วยอรรถกถาฎีกา,* กรุงเทพมหานคร : ส.ธรรมภักดี, 2530 หน้า 216 – 217.

[37]สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *ประมวลบทพระพุทธมนต์ (ตำนานพระปริตร),* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2555 หน้า 13.

เจ้าแผ่นดินของลังกาจึงได้กำหนดให้พระสงฆ์เลือกบทสวดมนต์ที่จะเป็นแบบในพิธีหลวง จึงได้เกิดราชปริตร[38]

การนับจำนวนพระปริตรคงมีกำหนดได้ดังนี้

เจ็ดตำนานหรือจุลราชปริตร

1) มงคลสูตร
2) รัตนปริตร
3) กรณียเมตตปริตร
4) ขันธปริตต์ (ควบฉัตฑัทตปริตร)
5) โมรปริตร
6) ธชัคคปริตร
7) อาฏานาฏิยปริตร

สิบสองตำนาน หรือ มหาราชปริตร คือ

1) มงคลสูตร
2) รัตนปริตร
3) กรณีปริตร
4) ขันธปริตร
5) โมรปริตร
6) วัฏฏปริตร
7) ธชัคคปริตร
8) อาฏานาฏิยปริตร
9) อังคุลิมาลปริตร
10) โพชฌงค์ปริตร
11) อภยะปริตร
12) ชยะปริตร [39]

---

[38]สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *ประมวลบทพระพุทธมนต์ (ตำนานพระปริตร),* (อ้างแล้ว) 2555 หน้า 5.

[39]ประพันธ์ กุลวินิฉัย, *เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550 หน้า 291.

จะสังเกตได้ว่า กรณียเมตตสูตร เป็นพระสูตรที่พระสงฆ์นำมาสวดสาธยายในพิธีทำบุญหรือพิธีมงคล ดังจะพบเห็นบทสวดกรณียเมตตสูตร พร้อมกับคำแปล มีดังนี้

1 กะระณียะมัตถะกุสะเลนะ ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสะเมจจะ
สักโก อุชู จะ สุหุชู จะ สุวะโจ จัสสะ มุทุ อะนะติมานี
ภิกษุผู้ฉลาดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ปรารถนาบรรลุนิพาน พึงอบรมไตรสิกขา
ภิกษุนั้น พึงเป็นผู้อาจ ซื่อตรง แน่วแน่ ว่าง่าย อ่อนโยน ไม่ถือตัว

2 สันตุสสะโก จะ สุภะโร จะ อัปปะกิจโจ จะ สัลละหุกะวุตติ
สันตินทริโย จะ นิปะโก จะ อัปปะคัพโภ กุเลสุ อะนะนุคิทโธ
เป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่าย มีกิจน้อย มีความประพฤติเบา มีอินทรีย์สงบ
มีปัญญารักษาตน เป็นผู้ไม่คะนอง ไม่ติดในสกุลทั้งหลาย ฯ

3 นะ จะ ขุททัง สะมาจะเร กิญจิ เยนะ วิญญู ปะเร อุปะวะเทยยุง
สุขิโน วา เขมิโน โหนตุ สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตัตตา
ไม่ประพฤติทุจริตเล็กน้อย ใด ๆ ที่จะเป็นเหตุให้ผู้รู้ตำหนิได้ (พึงแผ่เมตตาว่า)
ขอให้สัตว์ทั้งปวง จงเป็นผู้มีความสุข ความเกษม มีตนถึงซึ่งความสุขเถิด ฯ

4 เยเกจิ ปาณะภูตัตถิ ตะสา วา ถาวะรา วา อะนะวะเสสา
ทีฆา วา เย มะหันตา วา มัชฌิมา รัสสะกา อะณุกะถูลา
สัตว์ทั้งหลาย ที่มีความสะดุ้งก็ดี ที่มั่นคงก็ดี ทั้งหมดไม่เหลือ
ทั้งที่เป็นทีฆชาติหรือใหญ่ ปานกลางหรือสั้น ผอมหรืออ้วนฯ

5. ทิฏฐา วา เย จะ อะทิฏฐา เย จะ ทูเร วะสันติ อะวิทูเร
ภูตา วา สัมภะเวสี วา สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตัตตา
ทั้งที่เคยเห็นหรือไม่เคยเห็น อยู่ไกลหรือใกล้ ที่เกิดแล้วหรือกำลัง
แสวงหาที่เกิด ขอสัตว์ทั้งปวงเหล่านั้น จงเป็นผู้มีตนถึงซึ่งความสุขเถิดฯ

6. นะ ปะโร ปะรัง นิกุพเพถะ นาติมัญเญถะ กัตถะจิ นัง กิญจิ
พยาโรสะนา ปะฏิฆะสัญญา นาญญะมัญญัสสะ ทุกขะมิจเฉยยะ
บุคคล ไม่พึงข่มเห่ง ดูหมิ่นล่วงเกินผู้อื่น ไม่ว่าในที่ไหนๆ
ไม่พึงปรารถนาทุกข์แก่กันและกัน เพราะความขุ่นเคืองโกรธแค้นฯ

7. มาตา ยะถา นิยัง ปุตตัง อายุสา เอกะปุตตะมะนุรักเข
เอวัมปิ สัพพะภูเตสุ มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง
พึงแผ่เมตตาจิต ไม่มีประมาณ ในสัตว์ทั้งปวง
ดุจมารดาถนอมบุตรคนเดียวของตนด้วยชีวิต ฉะนั้นฯ

8. เมตตัญจ สัพพะโลกัสมิง มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง
อุทธัง อะโธ จะ ติริยัญจะ อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสะปัตตัง
พึงแผ่เมตตาจิต ในสัตว์โลกทั้งปวง ไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต
ไม่มีเวร ไม่มีศัตรู ทั้งในเบื้องต้น เบื้องล่าง และ เบื้องขวา
9. ติฏฐัญจรัง นิสินโน วา สะยาโน วา ยาวะตัสสะ วิคะตะมิทโธ
เอตัง สะติง อะธิฏเฐยยะ พรัหมะเมตัง วิหารัง อิธะมาหุฯ
เมื่อยืน เดิน นั่ง หรือนอน พึงตั้งสติประกอบด้วยเมตตา ตื่นตัวอยู่เสมอ
บัณฑิตทั้งหลาย กล่าวการอยู่อย่างนี้ว่า เป็นพรหมวิหาร ในพระศาสนานี้
10. ทิฏฐิญจะ อะนุปะคัมมะ สีละวา ทัสสะเนนะ สัมปันโน
กาเมสุ วิเนยยะ เคธัง นะ หิ ชาตุ คัพภะเสยยัง ปุนะเรตีติ
ผู้เจริญเมตตา ไม่มีความเห็นผิด เป็นผู้มีศีล
สมบูรณ์ด้วยทัศนะกำจัดความยินดีในกามได้แล้ว จะไม่เกิดในครรภ์อีกแน่นอน ฯ [40]

ฉะนั้น การสวดกรณียเมตตสูตรซึ่งจัดเป็นบทสวดพระปริตรบทหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ ซึ่งเมื่อถอดความคำแปลของกรณียเมตตสูตรแล้ว แท้ที่จริงนั้นเป็นจุดมุ่งหมายถึงหลักการปฏิบัติตามข้อหลักธรรมที่ปรากฏนั้น ๆ

แต่อย่างไรก็ดี การสวดมนต์พระปริตร เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำจัดปกป้องคุ้มกันภัย และบทสวดมนต์พระปริตรได้กลายเป็นบทสวดมนต์ที่พระภิกษุสงฆ์ใช้เจริญพระพุทธมนต์ตามงานต่างๆ ถึงอย่างไรก็ตาม อาจมีคำถามว่า “การสวดมนต์พระปริตรใช้กำจัดโรคภัยและอันตรายต่าง ๆ ได้จริงหรือ” คำตอบ ในปัจจุบันมีงานวิจัยทางการแพทย์ออกมาว่า การที่คนเราเปล่งเสียงทำให้ ก้านสมองของคนเราสามารถหลั่งสารซีโรโทนิน เมื่อเราเปล่งเสียงช้า ๆ ประมาณ 15 นาที ขึ้น ซึ่งมีลิทธิ์คล้ายยานอนหลับช่วยลดความเครียดช่วยเพิ่มการเรียนรู้ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือดช่วยลดอาการซึมเศร้า และเป็นสารตั้งต้นในการสังเคราะห์สารสื่อประสาทอื่นๆอีกด้วยซึ่งจะช่วยยืดอายุการทำงานของเซลล์ประสาท เซลล์ร่างกาย ทำให้ชีวิตยืนยาวขึ้นเพิ่มภูมิต้านทานให้เซลล์ ร่างกายจึงรู้สึกผ่อนคลายและไม่เครียด[41]

อย่างไรก็ตามปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้การสวดมนต์พระปริตรมีประสิทธิ์ภาพและประสิทธิ์ผลนั้นๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการบริกรรมหรือการภาวนาเพียงอย่างเดียว ถึงแม้ว่าเราจะยอมรับว่าการสวดมนต์พระปริตรคือการสวดเพื่อป้องกันภยันภัยอันตรายต่าง ๆ ก็จริงแต่ประเด็นที่ควรสนใจมากยิ่งขึ้น ก็คือความหมายของมนต์พระปริตรนั้นๆ ที่เราสวดแล้วนำข้อมูลหลักธรรมที่อยู่ในพระ

---

[40] พระศาสนาโศภณ (วัดมกุฏกษัตริยาราม), *สวดมนต์แปล*, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536 หน้า 55.

[41]กฤษฎา รามัญ, *พุทธไตรรัตน์ ขจัดโรค,*(อ้างแล้ว) 2549 หน้า 22.

ปริตรมาประพฤติและปฏิบัติให้สอดคล้องและรับกับพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของการปฏิบัติ เน้นให้ลงมือพิสูจน์ด้วยตนเอง คือเป็นเอหิปัสสิโกจงมาพิสูจน์ด้วยตนเองและจะรับรู้ด้วยด้วยตนเอง ไม่ใช้ศาสนาของตนเพื่อการอ่อนวอนแต่อย่างใด

3.4 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตร

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่า จริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตรคือหลักจริยศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งความประพฤติเป็นการศึกษา และกำหนดหลักการในการแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่เหมาะสมดีมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อตนเองส่วนกรณียเมตตสูตรคือพระสูตรที่ว่าด้วยกิจที่พึงจะทำและการเจริญเมตตากัมมัฏฐาน ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ในเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า กิจที่พึงกระทำ เป็นข้อปฏิบัติขั้นต้นได้แก่ศีลและอื่น ๆ และการเจริญเมตตากัมมัฏฐานเป็นข้อปฏิบัติขั้นกลางได้แก่สมาธิและขั้นสูงได้แก่ปัญญา เมื่อปฏิบัติตามพระสูตรดังกล่าวเป็นการขัดเกลาเพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่ง ๆ ขึ้นไปและการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือสังคมอีกด้วย อีกทั้งการเจริญเมตตากัมมัฏฐานย่อมที่จะทำให้ผู้เจริญกัมมัฏฐานดังกล่าวสามารถบรรลุพระอรหันต์ได้ ซึ่งอานิสงส์ในข้อปฏิบัติตามได้ในหลักของประโยชน์จริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตร อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ประโยชน์ของข้อปฏิบัติขั้นต้นได้แก่ศีลและอื่น ๆ อันเป็นการปฏิบัติตามหลักคุณสมบัติที่ในจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร ทั้ง 15 ข้อ มีความเป็นผู้องอาจเป็นต้น การปฏิบัติในข้อธรรมดังกล่าวย่อมเกื้อหนุนหรือส่วนช่วยรักษาพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติและสอดรับกับจุดประสงค์การบัญญัติพระวินัย 10 ประการ คือ

1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์
2) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
3) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก
4) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลอันดีงาม
5) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน
6) เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
7) เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส
8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว
9) เพื่อความตั่งมั่นแห่งสัทธรรม
10) เพื่อเอื้อเฟื้อต่อวินัย[42]

[42]วิ.มหา. 1/30/28-29.

2. ประโยชน์ของข้อปฏิบัติขั้นกลางได้แก่สมาธิ อันเป็นการเจริญเมตตากัมมัฏฐาน ในพุทธปรัชญา การเจริญเมตตามีประโยชน์มากมายทั้งแก่คนและสังคม อันเป็นการพัฒนาจิตไปสู่คุณธรรมเบื้องสูง พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงประโยชน์ของการเจริญเมตตา ดังต่อไปนี้

1) หลับเป็นสุข
2) ตื่นเป็นสุข
3) ไม่ฝันลามก
4) เป็นที่รักแห่งมนุษย์ทั้งหลาย
5) เป็นที่รักของอมนุษย์ทั้งหลาย
6) เทวดาทั้งหลายย่อมรักษา
7) ไฟยาพิษหรือศาสตราไม่กล้ำกราย
8) จิตตั้งมั่นโดยเร็ว
9) สีหน้าผ่องใส
10) เป็นผู้ไม่หลงไหล่ทำกาละ
11) เมื่อไม่แทงตลอดคุณอันยิ่งเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก[43]

3. ประโยชน์ของข้อปฏิบัติขั้นสูงได้แก่ปัญญา เห็นได้จากที่พระภิกษุที่ได้รับฟังโอวาทคือกรณียเมตตสูตรแล้ว กลับไปยังราวป่าเดิม พากันเจริญเมตตา ทำเมตตานั้นให้เป็นบทบาท เริ่มที่วิปัสสนาก็จะบรรลุพระอรหันต์[44] ซึ่งผู้ปฏิบัติสามารถทำให้บรรลุประโยชน์สูงสุด คือการบรรลุพระอรหันต์ ดังที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสในประเด็นนี้ว่า “อนึ่ง ผู้แผ่เมตตาที่ไม่ยึดติดทิฏฐิ มีศีล ถึงพร้อมด้วยทัศนะ กำจัดความยินดีในกามคุณได้แล้ว ก็จะไม่เกิดในครรภ์อีกต่อไป”[45]

สรุปได้ว่า จะพบประโยชน์ที่สำคัญในการนำเสนอหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในประเด็นหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

1) ประโยชน์ของข้อปฏิบัติขั้นต้นได้แก่ศีลและอื่น ๆ ซึ่งวินัยที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติเอาไว้นั้น เป็นการวางกฎเกณฑ์อย่างเหมาะสมกับการที่จะทำให้จิตใจก้าวหน้าไปในคุณธรรมเบื้องสูงได้โดยง่าย หากพระภิกษุสามารถที่จะปฏิบัติตามข้อทั้ง 15 ประการ มีความเป็นผู้องอาจ (สักโก) เป็นต้น คุณธรรมที่เกิดจากกรณียเมตตสูตรย่อมที่จะทำให้การรักษาวินัยบัญญัติมีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้นทำให้ได้รับประโยชน์ที่สอดรับกับจุดประสงค์ของการบัญญัติพระวินัยดังที่กล่าวมาข้างต้น และ

2) ประโยชน์ของข้อปฏิบัติขั้นกลางได้แก่สมาธิและขั้นสูงได้แก่ปัญญา กล่าวคือ การเจริญเมตตากัมมัฏฐาน แม้ว่าหลักการปฏิบัตินี้จะไม่ทำให้บรรลุเป็นพระอรหันตผลได้ แต่ก็ทำให้เข้าถึง

---

[43]องฺ.เอกาทสก. 24/15/284-285.

[44]ขุ.ขุ.อ. 1/356.

[45]ขุ.ขุ. 25/10/22.

พรหมโลก และในขณะปฏิบัติด้วยการเจริญเมตตากัมมัฏฐาน ผลที่ได้คือ มีจิตที่สงบปราศจากนิวรณ์ มีความปลอดโปร่ง เบาสบาย มีกำลังและมีจิตเป็นเมตตาและยังทำให้เป็นบันทันฐานในการเจริญวิปัสสนากรรมฐาน .

3.5 สรุป

สรุปได้ว่าหลักจริยศาสตร์ในกรณียเมตตสูตรนั้นคือ หลักความประพฤติของมนุษย์ ตามแนวทางคำสอน และหลักการในทางพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เพียบพร้อมด้วยสติและสมาธิและวุฒิปัญญา สามารถที่จะดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติ เท่าที่มนุษย์จะพึ่งประพฤติและดำเนินไปถึงได้ มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุดตลอดการดำเนินวีถีชีวิตเป็นมนุษย์ หลักกรณียเมตตาสูตร ในหลักเมตตาธรรม เป็นสิ่งที่สูงสุดของการเสริมสร้างให้ทุกชีวิตบนโลกใบนี้อยู่ได้ด้วยกันอย่างมีสันติภาพถือแม้คำว่า ความรักหรือเมตตาธรรมนั้นจะเป็นนามธรรม แต่การจะรับรู้และสัมผัสได้นั้นเกิดจากการประพฤติปฏิบัติให้เกิดมีขึ้นในจิตใจของตนเองแล้วส่งไปถึงผู้อื่นเหมือนความสุขและความทุกข์นั้นจะต้องรับรู้ด้วยตัวเองถึงจะบอกได้ว่าเป็นอย่างไร โดยสรุปเหตุผลได้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักจริยศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งความประพฤติเป็นการศึกษา และกำหนดหลักการในการแสดงพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ที่เหมาะสมดีมีคุณค่าเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม โดยมีจุดมุ่งหมายให้สังคมอยู่ดีมีสุข กิจกรรมของมนุษย์นำมาทั้งงานสร้างสรรค์และการทำลายล้าง นำมาซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวดองกันด้วยกรรมซึ่งมีความเกี่ยวข้อง พฤติกรรมมนุษย์ล้วนแต่เป็นเรื่องของจริยศาสตร์ทั้งสิ้น เพราะทุกปัญหาของมนุษย์ล้วนแต่มีคำตอบมาหลายแนวหลายทาง แล้วมนุษย์ก็นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์จนมีความสมบูรณ์ที่สุดเหมาะสมที่สุด ถูกต้องที่สุดแต่จะไม่ตัดสินว่า อะไรผิด อะไรถูกเป็นต้น

2. จริยศาสตร์เชิงพุทธ คือ หลักความประพฤติของมนุษย์ ตามแนวทางคำสอน และหลักการในทางพระพุทธศาสนา เพื่อมุ่งสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ เพียบพร้อมด้วยสติ และวุฒิปัญญา สามารถที่จะดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติ เท่าที่มนุษย์จะพึ่งประพฤติและดำเนินไปถึงได้ มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุดตลอดการดำเนินวีถีชีวิตเป็นมนุษย์ โดยจริยศาสตร์มีหลักเกณฑ์การตัดสินความประพฤติที่ตายตัว กล่าวคือ ได้อาศัยหลักคุณธรรม ศีลธรรม ที่สามารถแยกแยะถูก-ผิด บุญ-บาปได้อย่างชัดเจนเพราะฉะนั้นจึงต้องนำจริยศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์เข้ามาควบคู่กันด้วยเพื่อนำไปใช้กับในกรณียเมตตาสูตรเป็นต้น

3 ในกรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงของทันแต่พระองค์เดียว ไม่มีพระสาวกอื่น ๆ ร่วมแสดงด้วย โดยมีวัตถุประสงค์ของการตรัสเพื่อเป็นพระปริตรป้องกันและเป็นกัมมัฏฐานสำหรับพระภิกษุ โดยรูปแบบของพระสูตรจัดเป็นการแสดงแบบรูปแบบคาถาล้วน ๆ ได้ทำ

ให้ทราบอย่างแจ่มชัดว่ากรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุผู้มีใจฝึกกรรมฐานจำนวน 500 รูป เพื่อนำไปสวดแผ่เมตตาให้รุกขเทวดา ด้วยอานุภาพแห่งเมตตาจิตของพระภิกษุเหล่านั้นที่สวดสาธยายกรณียเมตตสูตรนี้ทำให้จิตของรุกขเทวดาที่คิดร้ายเบียดเบียนพระภิกษุกลับแปรเปลี่ยนเป็นไมตรีจิต ไม่คิดเป็นปฏิปักษ์ต่อพระภิกษุเหล่านั้น ทั้งยังช่วยคุ้มครองป้องกันภัยให้อีกด้วย เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้พระภิกษุได้ใช้สถานที่แห่งนี้ปฏิบัติกัมมัฏฐานอย่างมั่นใจไม่ต้องเป็นวิตกกังวลเหมือนแต่ก่อน เจริญเมตตาสมถกัมมัฏฐานเป็นบทบาทฐานแล้วเจริญวิปัสสนาด้วยความเพียร ทำให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในที่สุด สรุปได้ว่าหลักจริยศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์และในกรณียเมตตสูตรนั้นมีบทบาทที่เกี่ยวข้องเหมือนกันและกันเสมอ

บทที่ 4
วิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร

จากการศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตาสูตร เป็นศาสตร์วิชาที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติ ที่กล่าวถึงเรื่องเกณฑ์การตัดสินความดี ความชั่ว ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ ซึ่งจากหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรนั้น ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบในด้านต่างๆออกมาเป็น 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ วิเคราะห์เปรียบเทียบสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณีเมตตสูตร วิเคราะห์คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร วิเคราะห์ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร ดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณีเมตตสูตร

4.1.1 เปรียบเทียบความเหมือนกันของสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณีเมตตสูตร

4.1.2 เปรียบเทียบความต่างกันของสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณีเมตตสูตร

4.2 วิเคราะห์คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร

4.2.1 คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรในระดับต้น

4.2.2 คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรในระดับกลาง

4.2.3 คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรในระดับสูง

4.3 วิเคราะห์ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร

4.3.1 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรในระดับบุคคล

4.3.2 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรในระดับครอบครัว

4.3.3 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรในระดับสังคม

4.4 สรุป

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณีเมตตสูตร

4.1.1 เปรียบเทียบความเหมือนกันของสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณีเมตตสูตร

จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ของทางตะวันตก ที่เป็นหลักการที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงสิ่งควรประพฤติปฏิบัติที่เป็นแนวทางแบบกว้างๆ เป็นการกล่าวถึงหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก ในการพัฒนาร่างกายและจิตใจของมนุษย์ เป็นมาตรการประเมินพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นมาตรการที่สังคมยอมรับกันแล้วเมื่อรู้แล้วก็ควรยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนให้สูงขึ้น และว่าด้วยปัญหาจากคำถามที่ว่า อะไรคือ

ความดี อะไรคือความชั่ว อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความผิด อะไรคือสิทธิและหน้าที่ อะไรคือความยุติธรรม โดยมีความมุ่งหวังให้มนุษย์ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่ง โดยใช้สติปัญญาและเหตุผล ในการแสวงหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าที่สุดในชีวิต เพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งตน จริยศาสตร์ที่เกี่ยวกับความประพฤติของมนุษย์ เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรม จริยธรรม แต่ละช่วงเวลาของแต่ละสังคมอยู่ที่หมู่คณะแต่ละสถาบัน แต่ละสถานะของสังคม จริยศาสตร์เป็นการศึกษาภาคทฤษฎี และเป็นการแสวงหาที่จะรู้ธรรมชาติของแบบอย่างในชีวิตของมนุษย์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการตัดสินพฤติกรรมบางอย่างว่าดีหรือไม่ดี หรือตัดสินพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ

กรณียเมตตสูตร คือหลักจริยศาสตร์ในทางด้านตะวันออกหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงความเรื่องราวของพระภิกษุสาวกในครั้งพุทธกาลได้ออกไปธุดงค์เพื่อการบำเพ็ญเพียรทำสมาธิ แล้วได้ถูกเหล่าเทวดาที่เกิดความตระหนักว่าจะถูกรบกวนด้วยการถูกแย่งที่อยู่อาศัย จึงหลอกหลอนเพื่อขับไล่พระให้หนีออกจากพื้นที่ พระเหล่านั้นจึงได้มากราบทูลพระพุทธเจ้า จึงทรงให้พระเหล่านั้นสวดมนต์แผ่เมตตาเพื่อเป็นการสร้างมิตรสัมพันธ์ที่ดีต่อกันกับเหล่าเทวดา เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน จึงเกิดการเข้าใจกันระหว่างพระผู้มาอาศัยในป่ากับเหล่าเทวดาผู้เป็นเจ้าของที่ในการที่จะประยุกต์ใช้กับชาวบ้านทั่วๆไป หรือในสังคมทั่วๆไปก็คือ การสร้างความคารวะเคารพให้เกียรติต่อกัน ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย จะเป็นการทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือมีความเมตตาต่อกัน ไม่เกิดความขัดแย้งไม่เป็นคดีความต่อกัน ทำให้มนุษย์อยู่กันอย่างมีความเคารพในสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่มีการล่วงสิทธิและเสรีภาพระหว่างกัน มีความเป็นมารยาทในระดับสากล การเคารพมีความเมตตาต่อกันจะทำให้เกิดสันติภาพในสังคมส่วนใหญ่และในโลก สิ่งเหล่านี้มีปรากฏมาในกรณียเมตตาสูตรที่สามารถนำมาใช้ในสังคมแล้วจะทำให้เกิดเอกภาพ เกิดความสามัคคีในสังคมเป็นกลุ่มก้อนเดียวกันได้

ความเหมือนกันของสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณียเมตตสูตร ก็คือ ทั้งจริยศาสตร์ที่เป็นศาสตร์ทางด้านตะวันตก กับกรณียเมตตสูตรที่เป็นจริยศาสตร์ทางด้านตะวันออก มีความเหมือนกันในแง่มุมในทางด้านที่มีความเป็นศาสตร์ที่มีความคล้ายคลึงกัน เป็นคำอธิบายที่เป็นหลักการในทางด้านทฤษฎี ที่หมายถึงเป็นหลักวิชาการหรือเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงกฎเกณฑ์ทางสังคมที่มีข้อกำหนดที่สามารถใช้เพื่อการศึกษาแบบกว้างๆ ถึงสิ่งที่คนในสังคมควรจะต้องปฏิบัติตามเพื่อความสงบสุขของคนในสังคมโดยส่วนรวม รู้ถึงคุณค่าและความหมายของชีวิต ที่ทุกคนต่างก็ต้องการความสงบสุขในการดำเนินชีวิต

4.1.2 เปรียบเทียบความต่างกันของสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณียเมตตสูตร

ความต่างกันของสาระสำคัญระหว่างจริยศาสตร์กับกรณียเมตตสูตร ก็คือ ทั้งสองจริยศาสตร์มีแหล่งกำเนิดหรือแหล่งที่มาที่ต่างกันกล่าวคือ จริยศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เกิดขึ้นมาจากทางโลกซีกตะวันตก ซึ่งจริยศาสตร์ คือปรัชญาสาขาที่ว่าด้วยความประพฤติ และค้นหาเกณฑ์ตัดสินความประพฤติ (พฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ) ของมนุษย์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามาตรการทางศีลธรรม

จริยธรรมและคุณธรรม จริยศาสตร์พูดถึงความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อตนเองและต่อผู้อื่น อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต (อุดมคติชีวิต) มนุษย์ควรดำรงอยู่อย่างไรจึงจะสมกับการเกิดมาเป็นคน มีหลักตายตัวอะไรหรือไม่ที่จะตัดสินคุณธรรมความดี ถ้ามี หลักนั้นคืออะไร ความดีมีจริงหรือไม่ หรือเป็นสิ่งสมมติ จริยศาสตร์เป็นทฤษฎี หรือเป็นหลักปฏิบัติแบบกว้างๆ คือวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความหมาย เกณฑ์ตัดสินดี ชั่ว ถูก ผิด และการมีชีวิตที่ดีงาม จริยศาสตร์เป็นทั้งพื้นฐานของปรัชญาชีวิตและปรัชญาสังคม เมื่อจำแนกพื้นฐานที่มาของคุณธรรมและจริยธรรมตามหลักคิดทางจริยศาสตร์แล้ว พบว่ามีพื้นฐานที่มาจาก 3 แหล่งด้วยกันคือ เหตุผล ศรัทธาและปัญญา ประเภทของจริยศาสตร์มี 3 ประเภทหลักๆ คือ อภิจริยศาสตร์ จริยศาสตร์บรรทัดฐาน และจริยศาสตร์ประยุกต์ โดยวิธีการศึกษาทางจริยศาสตร์นั้นใช้ “วิธีการทางปรัชญา” คือวิธีคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์เป็นหลัก

กรณียเมตตสูตรเป็นจริยศาสตร์ทางโลกซีกตะวันออก เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโดยมีวัตถุประสงค์ของการตรัสเพื่อเป็นพระปริตรป้องกันและเป็นกัมมัฏฐานสำหรับพระภิกษุ โดยรูปแบบของพระสูตรจัดเป็นการแสดงแบบรูปแบบคาถาล้วนๆได้ทำให้ทราบอย่างแจ่มชัดว่ากรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุผู้มีใจฝึกกรรมฐานจำนวน 500 รูป เพื่อนำไปสวดแผ่เมตตาให้รุกขเทวดา ด้วยอานุภาพแห่งเมตตาจิตของพระภิกษุเหล่านั้นที่สวดสาธยายกรณียเมตตสูตรนี้ทำให้จิตของรุกขเทวดาที่คิดร้ายเบียดเบียนพระภิกษุกลับแปรเปลี่ยนเป็นไมตรีจิตไม่คิดเป็นปฏิปักษ์ต่อพระภิกษุเหล่านั้น ทั้งยังช่วยคุ้มครองป้องกันภัยให้อีกด้วย เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้พระภิกษุได้ใช้สถานที่แห่งนี้ปฏิบัติกัมมัฏฐานอย่างมั่นใจ ไม่ต้องเป็นวิตกกังวลเหมือนแต่ก่อน เจริญเมตตาสมถกัมมัฏฐานเป็นบทบาทฐานแล้วเจริญวิปัสสนาด้วยความเพียร ทำให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ในที่สุด จะเห็นได้ว่ากรณียเมตตสูตรที่เป็นจริยศาสตร์ในทางด้านตะวันออกที่เป็นได้ทั้งทฤษฎีคือคำสอนของพระพุทธเจ้าในพระพุทธศาสนา ที่เป็นแนวทางสำหรับนำมาเป็นข้อปฏิบัติได้ที่สามารถจะให้ผลตั้งแต่เบื้องต้น เบื้องกลาง และเบื่องสูงสุดคือความพ้นทุกข์ ซึ่งสาระที่สำคัญนี้ที่ทำให้มองเห็นถึงความแตกต่างกันของทั้งสองศาสตร์ได้อย่างชัดเจนได้มากที่สุด

4.2 วิเคราะห์คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

คำว่าคุณค่าตามพจนานุกรม หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง ในงานวิจัยนี้จะใช้คำว่าคุณค่ามาใช้อธิบายในความหมายที่มุ่งเน้นไปในทางระดับของความสูงต่ำมากน้อยที่ต่างกันในทางด้านระดับศีลธรรมที่เป็นหลักสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกันกับหลักทางด้านจริยศาสตร์ ในการวิเคราะห์คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรนี้จัดแบ่งตามเพศได้สองประการคือ หนึ่งเพศบรรพชิตนักบวช กับสองเพศคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน การวิเคราะห์คุณค่าตามกล่าวมานี้จะได้วิเคราะห์แบบรวมๆ โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ คือระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง ดังนี้

4.2.1 คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับต้น

คุณค่าที่หมายถึงสิ่งที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าสูงนั้นย่อมต้องมีสิ่งที่เป็นที่มาของความมีคุณค่านั้น ซึ่งในที่นี้ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับต้นนี้หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ที่มีความหมายอยู่ในระดับต้นๆหรือระดับพื้นฐาน กล่าวคือเป็นศีล สมาธิ ปัญญา ในระดับของจริยศาสตร์ที่ทำให้ผู้คนในสังคมอยู่กันอย่างมีความปกติสุข ด้วยกฎเกณฑ์ของจริยศาสตร์ที่เป็นทั้งในทางทฤษฎีและทั้งทางปฏิบัติ เพียงแต่ในทางปฏิบัติก็จะอยู่ในขั้นของศีลธรรมขั้นต้นเท่านั้น โดยระดับของความสำคัญจะเน้นหนักมาทางด้านของความมีศีลอย่างเข้มข้น หรือจะเน้นที่การปฏิบัติด้วยการรักษาศีลมากกว่าการทำสมาธิและมากกว่าการปฏิบัติภาวนาด้วยปัญญา แต่อย่างน้อยก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างคุณค่าที่มีประโยชน์จากจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนกันและกัน ต่างก็สัมพันธ์กันเกี่ยวข้องกันแยกออกจากกันไม่ได้ ต้องอาศัยกันและกันเป็นลำดับไป ด้วยให้ศีลช่วยอบรมสมาธิ สมาธิก็อบรมปัญญา ปัญญาที่สมาธิอบรมดีแล้ว ก็ได้อบรมจิต เป็นเครื่องมือพัฒนาจิตให้สูงสุดได้ เหมือนกับต้นไม้ที่มีกิ่งและใบบริบูรณ์ สะเก็ดก็สมบูรณ์ เปลือกและกระพี้ก็ถึงความบริบูรณ์ แก่นก็ถึงความบริบูรณ์ ฉะนั้น เมื่อฝึกตามหลักไตรสิกขานี้แล้ว ส่งผลให้มีชีวิตที่สงบไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนทั้ง แก่ตนเองและสังคม เป็นคนรู้จักสาระของชีวิต ย่อมเกิดแต่ความสงบสุขทั้งภายนอกและภายในจิตใจ

คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับต้น เป็นขอบเขตของระดับพื้นฐานเป็นระดับที่พระพุทธเจ้าต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีศีลเป็นพื้นฐาน ในการดำเนินชีวิตเพื่อทำให้ชีวิตเป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ กัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลกันและกัน คือ มีกาย วาจา ใจ ที่สุภาพและอยู่ร่วมกันอย่าง มีความสุข ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดีต่อไปยังจุดหมายระดับกลาง

จริยศาสตร์มีความสัมพันธ์กันกับกรณียเมตตสูตร 1. เป็นผู้มีความอ่อนโยนไม่เย่อหยิ่งไม่ถือตัวถือตน 2. เป็นผู้สันโดษเลี้ยงง่าย 3. มีปัญญาเอาตัวรอดรู้จักการประนีประนอมมีความถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับต้น ทำให้เห็นความสำคัญคือ 1. ความหมายในกรณียเมตตสูตร 2. เกิดสมาธิในการสวดและท่อง 3. มีจิตใจอ่อนโยนและมีความเมตตามีจิตใจที่เอื้อเฟื้อต่อมนุษย์โลก

4.2.2 คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับกลาง

คุณค่าที่หมายถึงสิ่งที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าสูงนั้นย่อมต้องมีสิ่งที่เป็นที่มาของความมีคุณค่านั้น ซึ่งในที่นี้ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับกลางนี้หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ในระดับกลาง โดยในระดับกลางนี้จะเน้นที่ภาคของการปฏิบัติในเรื่องของกุศลกรรมบถ 10 และบุญกริยา 10 คุณค่าในระดับกลางที่เกิดมาจากจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร ที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากในระดับต้นที่เมื่อมนุษย์รู้จักความมีเมตตาที่ประกอบไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ในเบื้องต้นแล้ว จิตของมนุษย์ผู้ศึกษาจะเกิดการน้อมนำด้วยความมีเมตตานั้นมาประกอบกุศลกรรมบถ 10 และ

บุญกริยา 10 เพื่อการยกระดับจิตใจของตนเองขึ้นมาสู่จิตที่เป็นกุศล ที่จะเกิดขึ้นมาได้ทั้งที่เป็นไปในทางทฤษฎีที่เรียกว่าเป็นหลักทางจริยศาสตร์และเป็นไปในทางการปฏิบัติที่เรียกว่าหลักการของทางด้านศีลธรรม

คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับกลาง เป็นขอบเขตของระดับกลาง เป็นจุดหมายที่พระพุทธองค์ต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีจิตใจที่เป็นสมาธิ คือ สงบและเยือกเย็นแน่วแน่เด็ดเดี่ยวและเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตซึ่งจะเป็นพื้นฐานพัฒนาความดีให้สูงยิ่งขึ้นไปถึงจุดหมายระดับสูง ทางการพิจารณาตัดสินจริยธรรมของพุทธศาสนา ได้วางขอบเขตไปที่การกระทำของมนุษย์ 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

4.2.3 คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับสูง

คุณค่าที่หมายถึงสิ่งที่มีประโยชน์หรือมีคุณค่าสูงนั้นย่อมต้องมีสิ่งที่เป็นที่มาของความมีคุณค่านั้น ซึ่งในที่นี้ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับสูงนี้หมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ในระดับสูง ในที่นี้คือ มรรคมีองค์ 8 หากจะกล่าวถึงเป้าหมายสูงสุดสำหรับในทางพระพุทธศาสนาแล้วตามที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ก็ต้องกล่าวถึงอริยสัจจ์ 4 เป้าหมายสูงสุดก็คือคำว่านิโรธ คือความดับทุกข์ได้สิ้นเชิง ส่วนวิธีการหรือกระบวนการหรือทางเดินก็คือมรรคมีองค์ 8 ดังนั้นจะเห็นได้ถึงคุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรจึงถือได้ว่าเป็นคุณค่าในระดับสูงสุด

คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับสูง เป็นขอบเขตของระดับสูง เป็นจุดหมายที่พระพุทธเจ้าทรงต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีปัญญาความรู้คู่คุณธรรม ใช้ปัญญาความรู้เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินชีวิตและใช้ปัญญา มีความรู้เพื่อนำชีวิตไปสู่จุดมุ่งหมายที่สูงสุด คือพระนิพพาน

พุทธศาสตร์มิได้หมายถึงจริยศาสตร์อย่างเดียว ยังหมายถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วย จริยศาสตร์คือแนวทางปฏิบัติตามกฎหมาย ตามกฎเกณฑ์ของสังคม ตามศีลธรรมที่ดีงาม พุทธศาสตร์มีความเหนือกว่านั้น กล่าวคือมีการฝึกฝนอบรมจิตใจของคนที่มีความเลื่อมใสมีความศรัทธาในคำสอนของพระพุทธเจ้า ให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ตรงตามหลักธรรมต่างๆ ให้สามารถละกิเลสในระดับต้น กลาง และสูง ซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่าจริยศาสตร์ ซึ่งหมายความว่าจริยศาสตร์เป็นหลักในการประพฤติ แต่พุทธศาสตร์เป็นหลักที่เมื่อประพฤติแล้วสามารถละกิเลสจนหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ เป็นการพัฒนาบุคคลจากความเป็นปุถุชนให้กลายมาเป็นอริยชน

4.3 วิเคราะห์ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

คำว่าประโยชน์ตามพจนานุกรม หมายถึง ผลที่ได้ตามต้องการ, สิ่งที่เป็นผลดี หรือเป็นคุณ, สิ่งที่มีผลใช้ได้ดี ตามที่มุ่งหมาย, ในการวิเคราะห์ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์ที่เป็นผลต่อเนื่องมาจากคุณค่าของ จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีย

เมตตสูตร ในการวิเคราะห์ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรนี้จัดแบ่งตามเพศได้สองประการคือ หนึ่งเพศบรรพชิตนักบวช กับสองเพศคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน โดยจะมีการจัดแบ่งออกเป็นสามระดับ กล่าวคือ ในระดับบุคคล ในระดับครอบครัว และในระดับสังคม ดังนี้

4.3.1 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับบุคคล

บุคคลหรือปัจเจกบุคคลหมายถึง เฉพาะคนหรือแต่ละบุคคล สำหรับประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับบุคคลที่เป็นคฤหัสถ์นั้น ในทางพระพุทธศาสนาเป็นที่ทราบกันเป็นอย่างดีแล้วว่า มนต์พิธีหลังการสวดมนต์ส่วนใหญ่จะมีการเจริญเมตตาซึ่งมนต์พิธีนี้นับได้ว่ามีความโดดเด่นมาก ทั้งนี้น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากกรณียเมตตสูตรนี้ ที่จะทำให้เกิดความสุขทางใจของบุคคลนั้นๆที่ได้เจริญเมตตา ผลสำเร็จที่มีความสำคัญที่เกิดมาจากการเจริญเมตตาที่เป็นภาคการปฏิบัติเบื้องตนของการเจริญทางด้านภาวนาสามารถจะเป็นประโยชน์ให้บุคคลยกระดับจิตใจให้กลายมาเป็นอริยชนได้ ซึ่งสิ่งนี้ก็เป็นไปตามเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงตรัสสั่งสอน

จริยศาสตร์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คือทำให้รู้จักการดำเนินชีวิตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มนุษย์สามารถที่จะพิจารณาได้ว่าสิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควรกระทำ โดยมีหลักในการดำเนินชีวิตเพื่อความเจริญก้าวหน้า เพราะพื้นฐานของมนุษย์จะพยายามแสวงหาสิ่งที่ดีและมีคุณค่าที่สุดเพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

กรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้แผ่เมตตาให้กับหมู่มวลมนุษย์และเทพเทวดาตลอดจนทุกชั้นภูมิไร้พรหมแดน ทำให้มนุษย์มีจิตใจที่มีเมตตา ปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นมีความสุข ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีสันติสุข

พุทธจริยศาสตร์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ศาสนาพุทธเป็นแก่นแท้ของการนำมาซึ่งความประพฤติตนให้ดีงาม มีจริยธรรมต่อเพื่อนร่วมโลกและต่อตนเอง

ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับบุคคลที่เป็นบรรพชิตนักบวชที่นอกจากจะสร้างความสุขส่วนตนได้แล้วประโยชน์สูงสุดก็คือการได้เข้าถึงความพ้นทุกข์เป็นไปตามลำดับตลอดจนการพ้นทุกข์ได้อย่างสิ้นเชิง ซึ่งสิ่งนี้นับได้ว่าเป็นประโยชน์สูงสูดที่เป็นเป้าหมายในทางพระพุทธศาสนา

กรณียเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุปฏิบัติธรรมนั้งกรรมฐานจำนวน 500 รูป เพื่อนำไปสวดแผ่เมตตาให้รุกขเทวดา ด้วยอานุภาพแห่งเมตตาจิตของพระภิกษุเหล่านั้นที่สวดสาธยายในกรณียเมตตสูตรนี้ทำให้จิตของรุกขเทวดาที่คิดร้ายเบียดเบียนพระภิกษุกลับแปรเปลี่ยนเป็นไมตรีจิต ไม่คิดเป็นปฏิปักษ์ต่อพระภิกษุเหล่านั้น ทั้งยังช่วยคุ้มครองป้องกันภัยให้อีกด้วย เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนั้นพระภิกษุได้ใช้สถานที่แห่งนี้ปฏิบัติกัมมัฏฐานอย่างมั่นใจได้ ไม่ต้องมีวิตกกังวลเหมือนแต่ก่อน เจริญเมตตาสมถกัมมัฏฐานเป็นเจริญวิปัสสนาด้วยความเพียร ทำให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

4.3.2 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับครอบครัว

ครอบครัวหมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน เช่น คู่สามีภรรยา หรือพ่อแม่บุตรธิดา หรือพ่อแม่บุตรธิดาปู่ย่าตายาย เป็นต้น สำหรับประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับครอบครัวนี้ที่เป็นไปได้ทั้งในทางทฤษฎีคือแนวคิด และเป็นได้ทั้งการนำมาปฏิบัติคือสามารถนำทฤษฎีนี้มาใช้ได้จริงจึงจะถือได้ว่าได้รับประโยชน์จากกรณียเมตตสูตร ความผูกพันกันของบุคคลในครอบครัวในแบบตามสถานะเป็นพื้นฐานของสังคม ที่ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในหลักของเรื่องความมีเมตตาต่อกัน ซึ่งในระดับครอบครัวแล้วเป็นสิ่งที่สามารถเป็นไปได้ด้วยความเป็นธรรมชาติทางการสืบสายสัมพันกันในแบบเคลือญาติ ทั้งหลายเหล่านี้จะนำมาสู่การประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความมีเมตตาเป็นที่ตั้ง ผลของประโยชน์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับครอบครัวนี้ จะนำมาซึ่งความผาสุกของคนในครอบครัวอย่างมั่นคงได้เป็นอย่างดี

4.3.3 ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับสังคม

สังคมหมายถึง การอยู่รวมกันของมนุษย์โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ฐานะ ที่อยู่อาศัย ฯลฯ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันไม่ว่าจะในทางตรงหรือจะเป็นไปในแบบทางอ้อมก็ตาม สิ่งนี้ย่อมนำมาซึ่งผลที่จะมีการกระทบต่อกันทั้งในทางที่ดีและในทางที่ไม่ดี ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับสังคมนี้จึงนับว่ามีบทบาทมากในการที่จะสามารถนำมาปรับใช้ได้ทั้งในทางทฤษฎีและในภาคของการปฏิบัติ ที่จะทำให้สังคมโดยส่วนรวมเกิดความผาสุขได้อย่างมั่นคง

กรณียเมตตสูตรเป็นสูตรที่ทำให้ไม่เป็นศัตรูต่อกันและกัน มีความเป็นมิตรต่อกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร สามารถนำมาใช้ในสังคมตามฐานะ ตามศักดิ์ศรี ตามการให้เกียรติซึ่งกันและกัน เป็นคนที่มีความซื่อตรงต่อกันด้วยความมีมิตรภาพที่ดีต่อกัน

จริยศาสตร์เป็นการปฏิบัติต่อกันด้วยทางกายวาจาใจ กรณียเมตตสูตรเป็นเรื่องเบื้องต้นในสมัยพุทธกาลของพระที่อาศัยอยู่ในป่า โดยทั้งสองนี้นั้นเป็นการพูดเรื่องเดียวกัน ในด้านจริยศาสตร์เป็นเรื่องของสิ่งที่ควรประพฤติควรปฏิบัติ ด้านกรณียเมตตสูตรเป็นทฤษฎีที่เป็นคำแนะนำเพื่อการประพฤติตาม ทั้งนี้ในส่วนของกรณียเมตตสูตรนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของพุทธจริยศาสตร์ และยังเป็นส่วนหนึ่งของจริยศาสตร์ด้วยเช่นกัน ด้วยมีจุดมุ่งหมายในทำนองเดียวกันคือเพื่อเกิดความสันติสุขในสังคมในระดับต่างๆ ชาวบ้านทั่วๆไป หรือในสังคมทั่วๆไปก็คือ การสร้างความคารวะเคารพให้เกียรติต่อกัน ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย จะเป็นการทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือมีเคารมเมตตาต่อกัน ไม่เกิดความขัดแย้ง ไม่เป็นคดีความต่อกัน ทำให้มนุษย์อยู่กันอย่างมีความเคารพในสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่มีการล่วงสิทธิและเสรีภาพระหว่างกัน มีความเป็นมารยาทในระดับสากล การเคารพมีความเมตตต่อกันจะทำให้เกิดสันติภาพในสังคมส่วนใหญ่และในโลก สิ่งเหล่านี้มีปรากฏมาในกรณียเมตตาสูตรที่

สามารถนำมาใช้ในสังคมแล้วจะทำให้เกิดเอกภาพ เกิดความสามัคคีในสังคมเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน กรณียเมตตาสูตร สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งในระหว่างกันของสังคมมนุษย์ เกิดความมีสันติภาพ มีความร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานใดๆในแต่ละท้องที่หรือต่างท้องที่ มีความเกรงใจมีการให้เกียรติเคารพปฏิบัติต่อกันด้วยดี

จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตาสูตร สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ได้ตามหลักศีลธรรมที่ว่าด้วยความประพฤติปฏิบัติอันดีงามเป็นพื้นฐานของการมีจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความมีเมตตา เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เมื่อพบเจออุปสรรคและปัญหา มนุษย์จะใช้สติปัญญาซึ่งเป็นพื้นฐานในการไตร่ตรองและพิจารณา สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดควรทำ และสิ่งใดไม่ควรทำ เมื่อพิจารณาด้วยความรอบคอบแล้วมนุษย์จะรู้จักการแก้ปัญหาและผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ เปลี่ยนศัตรูให้กลายเป็นมิตรและอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

4.4 สรุป

จริยศาสตร์ทางด้านตะวันตกเป็นทฤษฎีที่เป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้ร่วมกันของคนในสังคมเป็นหลักการที่เป็นตัวบ่งชี้ถึงสิ่งควรประพฤติปฏิบัติที่เป็นแนวทางแบบกว้างๆ เป็นการกล่าวถึงหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ เป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนให้สูงขึ้น และว่าด้วยปัญหาจากคำถามที่ว่า อะไรคือความดี อะไรคือความชั่ว อะไรคือความถูกต้อง อะไรคือความผิด อะไรคือสิทธิและหน้าที่ อะไรคือความยุติธรรม โดยมีความมุ่งหวังให้มนุษย์ค้นหาคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่ง โดยใช้สติปัญญาและเหตุผล ในการแสวงหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าที่สุดในชีวิต เพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งตน

กรณียเมตตสูตร คือหลักจริยศาสตร์ในทางด้านตะวันออกหนึ่งในพระพุทธศาสนา ที่กล่าวถึงความเรื่องราวของพระภิกษุสาวกในครั้งพุทธกาล เพื่อเป็นการสร้างมิตรสัมพันธ์ที่ดีต่อกันกับเหล่าเทวดา เป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน จึงเกิดการเข้าใจกันระหว่างพระผู้มาอาศัยในป่ากับเหล่าเทวดาผู้เป็นเจ้าของที่ ในการที่จะประยุกต์ใช้กับชาวบ้านทั่วๆไป หรือในสังคมทั่วๆไป ก็คือ การสร้างความคารวะเคารพให้เกียรติต่อกัน ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย จะเป็นการทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือมีความเมตตาต่อกัน ไม่เกิดความขัดแย้ง ไม่เป็นคดีความต่อกัน ทำให้มนุษย์อยู่กันอย่างมีความเคารพในสิทธิ์ของผู้อื่น ไม่มีการล่วงสิทธิและเสรีภาพระหว่างกัน มีความเป็นมารยาทในระดับสากล การเคารพมีความเมตตาต่อกันจะทำให้เกิดสันติภาพในสังคมส่วนใหญ่และในโลก

ความต่างกันของจริยศาสตร์ตะวันตกกับกรณียเมตตสูตรที่เป็นหลักจริยศาสตร์ในทางด้านตะวันออก ก็คือ จริยศาสตร์ตะวันตกเป็นทฤษฎี ส่วนกรณียเมตตสูตรที่เป็นหลักจริยศาสตร์ในทางด้านตะวันออกเป็นทั้งทฤษฎีที่สามารถนำมาปฏิบัติให้ได้ผลจริง

คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรแบ่งตามเพศได้สองเพศคือ เพศบรรพชิตนักบวชกับเพศคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน แบ่งตามระดับได้เป็นสามระดับคือ ระดับต้นหมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ที่มีความหมายอยู่ในระดับต้นๆหรือระดับพื้นฐาน กล่าวคือเป็นศีล สมาธิ ปัญญา ในระดับของจริยศาสตร์ที่ทำให้ผู้คนในสังคมอยู่กันอย่างมีความปกติสุข ด้วยกฎเกณฑ์ของจริยศาสตร์ที่เป็นทั้งในทางทฤษฎีและทั้งทางปฏิบัติ เพียงแต่ในทางปฏิบัติก็จะอยู่ในขั้นของศีลธรรมขั้นต้นเท่านั้น ระดับกลางหมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ในระดับกลาง โดยในระดับกลางนี้จะเน้นที่ภาคของการปฏิบัติในเรื่องของกุศลกรรมบถ 10 และบุญกริยา 10 และในระดับสูงหมายถึง ศีล สมาธิ ปัญญา ในระดับสูงในที่นี้คือ มรรคมีองค์ 8

ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรแบ่งตามเพศได้สองเพศคือ เพศบรรพชิตนักบวชกับเพศคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน แบ่งตามระดับได้เป็นสามระดับคือ ในระดับบุคคล ในระดับครอบครัว และในระดับสังคม โดยในระดับบุคคล ผลสำเร็จที่มีความสำคัญที่เกิดมาจากการเจริญเมตตาที่เป็นภาคการปฏิบัติเบื้องตนของการเจริญทางด้านภาวนาสามารถจะเป็นประโยชน์ให้บุคคลยกระดับจิตใจให้กลายมาเป็นอริยชนได้ ผลของประโยชน์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับครอบครัว จะนำมาซึ่งความผาสุขของคนในครอบครัวอย่างมั่นคงได้เป็นอย่างดี ประโยชน์ของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในระดับสังคมจะสามารถนำมาปรับใช้ได้ทั้งในทางทฤษฎีและในภาคของการปฏิบัติ ที่จะทำให้สังคมโดยส่วนรวมเกิดความผาสุขได้อย่างมั่นคง

บทที่ 5
สรุปผล และข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร มีวัตถุประสงค์ 1. หลักจริยศาสตร์ 2. หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร 3. เพื่อศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ข้อมูลทางเอกสาร โดยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผล

จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร” สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

5.1.1 จริยศาสตร์ เป็นสาขาหนึ่งของปรัชญา ว่าด้วยเรื่องความประพฤติของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับเกณฑ์ตัดสินความถูก ความผิดควรหรือไม่ควร เป็นต้น และด้วยการแสวงหาคุณค่าของชีวิตว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตของมนุษย์ มนุษย์กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งลงไปก็จะเกิดสิ่งที่ว่าดีหรือชั่วตามมา ผลที่เกิดจากการกระทำก็เป็นคุณค่าชนิดหนึ่งที่เราใช้ตัดสิน หรือเป็นเกณฑ์ทางความประพฤติของมนุษย์ เกณฑ์ที่จะนำมาเป็นเกณฑ์ตัดสินทางความประพฤติที่ตายตัวเป็นสิ่งสากลสามารถใช้ได้กับทุกคนทุกสังคมมีหรือไม่ หรือว่าความดีความชั่วเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับแต่ละคน หรือขึ้นอยู่กับแต่ละสังคมวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนด เป็นหลักในการดำเนินชีวิตรวมทั้งข้อปฏิบัติที่จะทำให้เราเจริญขึ้นมีความก้าวหน้าในชีวิตตามสมควร เพื่อให้ชีวิตของเรามีระเบียบวินัย มีจิตใจสูง เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมที่เห็นด้วยปัญญาแล้วว่าเป็นประโยชน์ โดยใช้สติปัญญาและเหตุผลในการแสวงหาสิ่งที่ดีมีคุณค่าที่สุดในชีวิตเพื่อความเจริญก้าวหน้าแห่งตนนั้นเอง เป็นไปเพื่อความผาสุขของคนหมู่มาก

5.1.2 จากการศึกษาจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร พบว่า ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์หรือมนุษย์ในอุดมคติ กล่าวคือ คุณค่าของความเป็นมนุษย์หาใช่อยู่ที่วัตถุสิ่งของไม่ แต่อยู่ที่การกระทำของมนุษย์เองเป็นตัวกำหนดคุณค่าอย่างแท้จริง พระพุทธศาสนามุ่งสอนให้คนเราประพฤติดี งดเว้นจากการประพฤติชั่วและทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เป็นศาสนาของการกระทำ วางน้ำหนักอยู่ที่การกระทำ พระพุทธศาสนาจึงเป็นหลักการที่เกี่ยวกับเรื่องความดี ความชั่ว เป็นเกณฑ์ตัดสินความประพฤติของมนุษย์ว่า ความประพฤติใดเป็นความประพฤติที่ดีหรือไม่ดี ควรหรือไม่ควร เป็นต้น ซึ่งหลักการที่สำคัญ คือ 1) การไม่ทำบาปทั้งปวง อะไรก็ตามที่ทำไปทางกาย พูดทางวาจา หรือคิดทางใจแล้ว ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นสิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นความ

ชั่ว ควรละเว้นเสีย 2) การทำความดีให้ถึงพร้อม อะไรก็ตามที่ทำไปทางกายพูดทางวาจา หรือคิดทางใจแล้ว ไม่ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น สิ่งนั้นจัดว่าเป็นความดี ควรนำมาประพฤติปฏิบัติ 3) การชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใส อะไรก็ตามที่ทำให้สิ่งที่ทำ คำที่พูด อารมณ์ที่คิด แล้วทำให้จิตใจสะอาด ประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรม มโนธรรม ด้วยการรักษาศีล เจริญเมตตา ภาวนา ฝึกสมาธิ สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา เป็นต้น เป็นหลักประพฤติปฏิบัติ ทำให้หมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งมวล เรียกว่าหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนทั้งสามด้านด้วยกัน คือ 1) ศีล เป็นธรรมข้อแรกที่มนุษย์ควรพัฒนาให้มีในตนเอง ศีลนั้นมีหลายความหมายตั้งแต่หยาบไปถึงละเอียดลึกซึ้ง ความหมายของศีลอย่างทั่วไป คือ การควบคุมกาย และวาจา ไม่ให้สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ความหมายอย่างละเอียดลึกซึ้งคือ การที่มนุษย์สามารถพัฒนากาย วาจา และใจให้มีคุณธรรมไม่เบียดเบียนสร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่นโดยเจตนา 2) สมาธิ ความหมายของสมาธิมีตั้งแต่หยาบไปจนถึงละเอียดลึกซึ้งเช่นเดียวกับศีลสมาธิในความหมายทั่วไป หมายถึง การควบคุมจิตให้แน่วแน่อยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งส่วนสมาธิ ในความหมายที่ระเอียดลึกซึ้งได้แก่ ภาวะจิตที่นิ่งสงบและปลอดโปร่งเบาสบาย มนุษย์ต้องหมั่นฝึกใจของตนให้สงบแน่วแน่มั่นคงและบริสุทธิ์ และ 3) ปัญญา หมายถึง ความรู้เท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต ปัญญานี้มนุษย์ทุกคนสามารถฝึกฝนให้เกิดมีในตนเองได้เท่าเทียมกัน การฝึกปัญญาเป็นเรื่องทางจิต การฝึกปัญญาต้องอาศัยฐานของ ศีลและสมาธิ หากบุคคลใดประพฤติปฏิบัติตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญาได้อย่างสมบูรณ์แล้ว ย่อมบรรลุถึงจุดหมายหรืออุดมคติของชีวิตได้ทำให้ทราบอย่างแจ่มชัดว่าในกรณีเมตตสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแก่พระภิกษุปฏิบัติธรรมนั่งกรรมฐานจำนวน 500 รูป เพื่อนำไปสวดแผ่เมตตาให้รุกขเทวดา ด้วยอานุภาพแห่งเมตตาจิตของพระภิกษุเหล่านั้นที่สวดสาธยายในกรณีเมตตสูตรนี้ทำให้จิตของรุกขเทวดาที่คิดร้ายเบียดเบียนพระภิกษุกลับแปรเปลี่ยนเป็นไมตรีจิต ไม่คิดเป็นปฏิปักษ์ต่อพระภิกษุเหล่านั้น ทั้งยังช่วยคุ้มครองป้องกันภัยให้อีกด้วย เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนั้นพระภิกษุได้ใช้สถานที่แห่งนี้ปฏิบัติกัมมัฏฐานอย่างมั่นใจได้ ไม่ต้องมีวิตกกังวลเหมือนแต่ก่อน เจริญเมตตาสมถกัมมัฏฐานเป็นต้น การเจริญวิปัสสนาด้วยความเพียร ทำให้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ได้ในที่สุด

5.1.3 จากการศึกษาวิเคราะห์จริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตร พบว่า มีคุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรนี้จัดแบ่งตามเพศได้สองประการคือ หนึ่งเพศบรรพชิตนักบวช กับสองเพศคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน การวิเคราะห์คุณค่าตามกล่าวมานี้จะได้วิเคราะห์แบบรวมๆ โดยแบ่งออกเป็นสามระดับ คือระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง คุณค่าของจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณีเมตตสูตรในระดับต้น เป็นระดับที่พระพุทธเจ้าต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีศีลเป็นพื้นฐาน ในการดำเนินชีวิตเพื่อทำให้ชีวิตเป็นปกติสุข ไม่เบียดเบียน ไม่เอารัดเอาเปรียบ กัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลกันและกัน คือ มีกาย วาจา ใจ ที่สุภาพและอยู่ร่วมกันอย่าง มีความสุข ซึ่งจะเป็นพื้นฐานที่ดี

ต่อไปยังจุดหมายระดับกลาง คุณค่าระดับกลาง เป็นจุดหมายที่พระพุทธองค์ต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีจิตใจที่เป็นสมาธิ คือ สงบและเยือกเย็นแน่วแน่เด็ดเดี่ยวและเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตซึ่งจะเป็นพื้นฐานพัฒนาความดีให้สูงยิ่งขึ้นไปถึงจุดหมายระดับสูง ทางการพิจารณาตัดสินจริยธรรมของพุทธศาสนา ได้วางขอบเขตไปที่การกระทำของมนุษย์ 3 ทาง คือ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ และคุณค่าระดับสูง เป็นจุดหมายที่พระพุทธเจ้าทรงต้องการให้พุทธศาสนิกชน มีปัญญาความรู้คู่คุณธรรม ใช้ปัญญาความรู้เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินชีวิตและใช้ปัญญา มีความรู้เพื่อนำชีวิตไปสู่จุดมุ่งหมายที่สูงสุด คือพระนิพพาน

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า โดยภาพรวมของปัญหาที่เกิดจากการไม่ประพฤติตามหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรย่อมเป็นตัวแปรหรือปัจจัยที่นำไปสู่เงื่อนไขให้เกิดปัญหาต่างๆ ซึ่งปัญหานั้นๆควรได้นำหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรมาเป็นข้อหลักปฏิบัติเพื่อบรรเทาหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วนำเอาหลักจริยศาสตร์ไปประพฤติปฏิบัติ ในการแก้ไขปัญหาของชีวิตในด้านนั้นๆ ทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1) ส่งเสริมให้สังคมมีความรู้ความเข้าใจในจริยศาสตร์ให้รู้ว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรควร ไม่ควร ทำให้รู้ว่าเมื่ออยู่ร่วมกันควรปฏิบัติต่อกันอย่างไร จึงจะเป็นความดีงามทำให้เกิดคุณค่าในการกระทำ เช่น ความมีเมตตากรุณาต่อกันและกัน เป็นต้น

2) ส่งเสริมให้มนุษย์ที่อาศัยร่วมกัน ควรใช้เหตุและผล หรือ ปัญญาในการแก้ปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นทั้งของตนเอง ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ ไม่ควรใช้แต่กำลังหรืออารมณ์ในการตัดสินใจ

3) ส่งเสริมในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ในสถานศึกษาในการผลิตเยาวชนสมัยใหม่ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง เพื่อจะได้นำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง

5.2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

การทำวิทยานิพนธ์ในเรื่องศึกษาหลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตรในครั้งนี้ ซึ่งมีเนื้อหาในการศึกษาที่กว้างมาก ยังมีเนื้อหาขอบเขตที่สามารถทำการศึกษาได้อีกหลายประเด็น แต่ครั้งนี้ เป็นการนำเสนอหลักการและวิเคราะห์ในบางประเด็นเท่านั้น ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางเพื่อการศึกษา ดังนี้

1) ศึกษาเปรียบเทียบหลักจริยศาสตร์และหลักพุทธจริยศาสตร์

2) ศึกษาแนวทางการปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในกรณียเมตตสูตร

3) ศึกษาวิเคราะห์การใช้หลักเมตตาธรรมในสถานสงเคราะห์

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

สมัคร บุราวาศ, *วิชาปรัชญา,* กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, 2515

พระธัมมานันทมหาเถระ, *อัครมหาบัณฑิตานุสรณ์,* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยุรวงศ์เชิงสะพานพุทธ, 2517

ธนิต อยู่โพธิ, *อานุภาพพระปริตร,* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ประยุรวงศ์ เชิงสะพานพุทธ, 2517

กีรติ บุญเจือ, *แก่นปรัชญาปัจจุบัน,* กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522

พระอัครวงศาจารย์, *สทฺทนีติปกรณ์ (ธาตุมาลา),* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภูมิพโลภิกขุ, 2523

เดือน คำดี, *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่,* กรุงเทพฯ : ทิพย์อักษร, 2526

วิทย์ วิศทเวทย์,*ปรัชญาทั่วไป*, กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2527

สุเชาว์ พลอยชุม, *ปรัชญาเบื้องต้น,* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2530

ปุ้ย แสงฉาย (แปล), *มิลินทปัญหาพร้อมด้วยอรรถกถาฎีกา,* กรุงเทพมหานคร : ส.ธรรมภักดี, 2530

สาโรช บัวศรี, *เมื่อครบ 60 ปี ของสาโรช บัวศรี 16 กันยายน 2519,* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ, 2531

พระศาสนาโศภณ (วัดมกุฏกษัตริยาราม), สวดมนต์แปล, พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536

วิทย์ วิศทเวทย์, *จริยศาสตร์เบื้องต้น,* กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2538

เนื่องน้อย บุญยเนตร, *จริยศาสตร์ตะวันตก*, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระปริตร*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา , 2543

นวม สงวนทรัพย์, *พุทธจริยา,* กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม (ฉบับเดิม),* พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพมหานคร : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2544

พระเทวินทร์ เทวินฺโท, *พุทธจริยศาสตร์*, กรุงเทพฯ : มหาจุฬาบรรณาคาร, 2544

เชิดชัย เลิศจิตรเลขา. *จริยศาสตร์เพื่อชีวิต.* กรุงเทพฯ : วิทยาลัยเซนต์หลุยส์, 2545

โกเมนทร์ ชินวงศ์, *ปรัชญาเบื้องต้น,* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์, *จริยศาสตร์,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียรสโตร์, 2548

จำเริญรัตน์ เจือจันทร์. *จริยศาสตร์ : ทฤษฎีจริยธรรมสำหรับนักบริหารการศึกษา.*กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2548

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), *อานุภาพพระปริตร,* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548

กฤษฎา รามัญ, พุทธไตรรัตน์ขจัดโรค, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เลี่ยงเชียง, 2549

วศิน อินทสระ, พุทธจริยศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ธรรมดา, 2549

ประพันธ์ กุลวินิฉัย, *เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา*, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์, *จริยศาสตร์,* พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550

บุญมี แท่นแก้ว, *จริยศาสตร์,พิมพ์ครั้งที่ 4,* กรุงเทพมหานคร : สานักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2550

มหามกุฏราชวิทยาลัย, *มิลินทปัญหา,* กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2551

วิทยา ศักยาภินันท์, *พุทธจริยศาสตร์การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์,* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2551

สรรเสริญ อินทรัตน์, *จริยศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2552

แก้ว ชิดตะขบ, *ประมวลบทพระพุทธมนต์ (ตำนานพระปริตร),* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2554

สมภาร พรมทา, *เกิดแก่เจ็บตาย : ทัศนะทางชีวจริยศาสตร์ของพระพุทธศาสนา*, กรุงเทพมหานคร : วารสารปัญญา, 2554

วศิน อินทสระ, *คุณสมบัติของผู้มุ่งสันตบท*, สมุทรปราการ : ชมรมกัลยาณธรรม, 2554

ทองหล่อ วงษ์ธรรมา, *พื้นฐานปรัชญาการศึกษา : ภูมิปัญญาของตะวันออกและตะวันตก,* กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2555

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, *ประมวลบทพระพุทธมนต์ (ตำนานพระปริตร),* กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2555

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *พุทธจริยศาสตร์กับปัญหาสังคมร่วมสมัย*,

พระนครศรีอยุธยา :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556

จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์, *จริยศาสตร์ : ปรัชญาจริยะสำหรับผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษา,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ และพระมหามฆวินทร์ ปริสุตฺตโม, *ทฤษฎีและปัญหาจริยศาสตร์,* พิมพ์ครั้งที่ 13, กรุงเทพฯ : คอมม่า ดีไซน์แอนด์พริ้นท์, 2561

2) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานวิจัย/บทความวิชาการ

พระฉลอง ถาวโร, การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องจุดหมายสูงสุด และรูปแบบการตัดสินทางจริยศาสตร์, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย , 2554

อัมรินท์ สุขสมัย, การศึกษาอิทธิพลและคุณค่าของความเชื่อเรื่องคาถาที่มีต่อสังคมชาวพุทธไทย, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2554

พระสหภพ อภินนฺโท (เผ่าบ้านฝาง), ศึกษาเชิงวิเคราะห์คองสิบสี่ในวัฒนธรรมอีสานตามแนวจริยศาสตร์, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2555

พระสิริอายุวัฒน์ สิริทตฺเถโร, การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาในกรณียเมตตสูตร, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556

พระรุตน์ กิตฺติโสภโณ (ภักดีโชติ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์อุทาน, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2558

พระครูวินัยธรอำนาจ พลปญฺโญ และคนอื่นๆ, *พุทธจริยศาสตร์กับการพัฒนาการศึกษาเรื่องความจริงความรู้ ความดี*,วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร., ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2560)

สุเพีย จิน, ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในภควัทคีตา, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2560

พระมหาสุนทร มหาสุนฺทโร, ศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดทางจริยศาสตร์ของปรัชญากรีกและปรัชญาเถรวาท, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2561

พระมหาธนาศักดิ์ สุตธโน (สุดสุข), ศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ที่ปรากฏในทศชาติชาดก, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563

พระธนา อคฺคธมฺโม (พิมพารัตน์), ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในเวสสันดรชาดก, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563

พระนันท์ธนัษฐ์ กิตฺติโสภโณ (อินตาพรหม), ศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในสุวัณณสังขชาดก ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดพระสิงห์ วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2563

พระมหาบุญประสิทธิ์ นาถปุญฺโญ (การัตน์), ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยศาสตร์ที่ปรากฏในรัตนสูตร, หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2564

ฉัตรชัย วงศ์ปริยากร, วิเคราะห์ระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทย : ปัญหาเชิงพุทธจริศาสตร์, ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2564

2. ภาษาอังกฤษ

Kant, I., *Fundamental principles of the metaphysics of marals,* (New York : Little Library lf Liberal arts, 1949)

Y. Masih, *A Critical History of Modern Philosophy*, (Delhi : MotilalBanarsidass, 1975)

Fuller/MC Murrin, *A History of Philosophy*, (NewDelhi : Oxford and IBH Publishing, 1976)

Bertrand Russell, *History Western Philosophy*, (London :UnwinPeperbacks, 1979)

S.S Barlingay and Padma B. Kulkarni, *A critical Survey of western philosophy*, (Madras : Macmillan, 1980)

The Concise Encyclopedia of Western Philosophy and Philosopher, (London : Unwin Hyman, 1981)

John S. Mackenzie, A Manual of Ethics, (Calcutta : Oxford University Press, 1981)

Frank Thilly, *A History of Philosophy,* (Allahabad : Central Book Depot, 1981)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อผู้วิจัย : พระเดชา จิรเตโช (จิระอนุกูลชัย)

เกิด : 22 เดือน มกราคม พ.ศ. 2518

สถานที่เกิด : บ้านเลขที่ 154/103 หมู่ที่ 6 ต.สวนหลวง อ.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร 74000

ประวัติการศึกษา

ทางโลก : ปี 2561ปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาบาลีและสันสกฤต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม

ทางธรรม : นักธรรมเอก,

หน้าที่การงาน : พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

อุปสมบท : ปี พ.ศ. 2538 ณ วัดกันตะทาราราม แขวง ตลาดพลู เขต ธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร ฯ

ที่อยู่ปัจจุบัน : 414 ตรอกวัดกันตะทาราราม แขวง ตลาดพลู เขต ธนบุรี จังหวัด กรุงเทพมหานคร 10600